

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TURİZM İŞLETMECİLİĞİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

KENTSEL DÖNÜŞÜM ÇERÇEVESİNDE
OLUŞTURULAN REKREASYON ALANLARININ
TURİZM YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

Sezgi GEDİK

2502110538

Tez Danışmanı

Prof. Dr. Füsun İSTANBULLU DİNÇER

İstanbul-2018

DOKTORA

TEZ ONAYI

ÖĞRENCİNİN

Adı ve Soyadı : SEZGİ GEDİK

Numarası : 2502110538

Danışman : PROF. DR. FÜSUN İSTANBULLU DİNÇER

Anabilim/Bilim Dalı : TURİZM İŞLETMECİLİĞİ

Tez Savunma Saati : 13:00

Tez Savunma Tarihi : 20.06.2018

Tez Başlığı : KENTSEL DÖNÜŞÜM ÇERÇEVESİNDE OLUŞTURULAN REKREASYON ALANLARININ TURİZM YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ.

TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 50. Maddesi uyarınca yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin KABULÜ'NE OYBİRLİĞİ / OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- PROF. DR. FÜSUN İSTANBULLU DİNÇER		KABUL
2- PROF. DR. İSMAİL KIZILIRMAK		KABUL
3- PROF. DR. DERMAN KÜÇÜKALTAN		KABUL
4- PROF. DR. ORHAN AKOVA		KABUL
5- DR. ÖĞR. ÜYESİ OĞUZ TAŞPINAR		KABUL

YEDEK JÜRİ ÜYESİ	İMZA	KANAATİ (KABUL / RED / DÜZELTME)
1- DOÇ. DR. OZAN AKSÖZ		
2- DR. ÖĞR. ÜYESİ SUNA MUĞAN ERTUĞRAL		

ÖZ

KENTSEL DÖNÜŞÜM ÇERÇEVESİNDE OLUŞTURULAN REKREASYON ALANLARININ TURİZM YÖNÜNDEN DEĞERLENDİRİLMESİ

SEZGİ GEDİK

Küreselleşme ile birlikte boş zamanın artması, yaşam kalitesinin değişmesi, sınırların kalkması insanların seyahate katılma oranlarını artırdığı gibi, seyahat davranışlarını da değiştirmiştir. Günümüzde insanlar kısa zamanda çok sayıda destinasyonu ziyaret etmek, gittikleri bölgelerde kültürel ve sanatsal etkinliklere katılmak, dinlenmek, eğlenmek ve yenilenmek gibi farklı sebeplerle seyahat etmektedir. İstanbul gibi coğrafi konumu, tarihi ve kültürel değerleri yanında iş ve finans merkezleri, uluslararası kongre ve fuar organizasyonları, altyapı, ulaşım gibi büyük yatırımları ile mega kent olma yolunda gelişme gösteren kentler turistlerin ilgisini çekmektedir.

Ancak İstanbul'un tarihi dokusunun korunması, yeni yatırımların bu dokuya entegre bir boyutta ilerlemesi, kent kültürünün bozulmadan yaşam kalitesinin yükselmesi ve uluslararası turizm gelirlerinin artırılması için sürdürülebilir kentsel dönüşüm planlarına ihtiyaç duyulmaktadır.

İstanbul, son yıllarda turizm ve rekreasyon bölgelerini de içine alan yoğun kentsel dönüşüm çalışmaları ile bu sürece ayak uydurmaya çalışmaktadır. 2000'li yıllar itibari ile tek yönlü olmaktan çıkıp çok yönlü bir eylem özelliği gösteren kentsel dönüşüm çalışmaları günümüzde afet ve risk bölgelerinin iyileştirilmesi ve yenilenmesini sağlamanın yanında insan odaklı, sürdürülebilir, vizyonu olan, büyüyen, gelişen canlı bir organizma halini alan kentlerin planlanması amacıyla gerçekleştirilmektedir.

Değişen ve gelişen turist davranışları ve insanların rekreasyon ihtiyaçlarını da dikkate alarak birinci bölümde rekreasyon ile ilgili kavramlar, turizm ve rekreasyon ilişkisi üzerinde durulmuş, ikinci bölümün ilk kısmında kentsel dönüşüm kavramına ilişkin tanımlar verilmiş, ikinci kısmında ise ilgili birimler ve kişilerle yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler ile İstanbul için tamamlanan ve planlanan

kentsel dönüşüm projeleri incelenmiştir. Üçüncü bölümde bu kentsel dönüşüm çalışmalarının turizm ve rekreasyon açısından ne derece başarılı olduğu, turistlerin hizmet kalite algısı ölçülerek değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turizm, Rekreasyon, Kentsel Dönüşüm, İstanbul, Turist Hizmet Kalite Algısı

ABSTRACT

EVALUATION OF RECREATION AREAS CREATED IN THE FRAMEWORK OF URBAN TRANSFORMATION IN TERMS OF TOURISM

SEZGİ GEDİK

Globalization has increased the participation of people in travels by increasing leisure time, changing the quality of life, removing borders as well as change people's travel behaviors. Nowadays people are traveling for a variety of reasons, such as visiting a large number of destinations in a short period of time, participating in cultural and artistic activities in the regions, resting, having fun and being renewed. Mega cities such as Istanbul attract tourists with their geographical location, historical and cultural values, business and financial centers, international congress and fair organizations, infrastructure and transportation.

The historical heritage of Istanbul needs a sustainable urban transformation scheme in order to advance new investments in an integrated dimension to this texture, to increase the quality of life without deteriorating urban culture and to increase international tourism incomes.

In recent years, Istanbul has been trying to keep pace with this process through intensive urban transformation studies that include tourism and recreation areas. Urban transformation has evolved from one-sided to multi-faceted action by the year 2000. Nowadays, urban transformation is being carried out in order to plan the cities which are becoming human-focused, sustainable, visionary, growing, developing living organisms in addition to providing disaster and risk zones improvement and renewal.

Considering changing and developing tourist behaviors and recreational needs of people, the first part focuses on recreation related concepts, tourism and recreation relation. In the first part of the second part, definitions related to the concept of urban transformation are given. In the second part, the data obtained as a result of interviews with the responsible units and persons and the completed and planned urban transformation projects for Istanbul are examined. In the third part, the

successes of these conversions are evaluated by measuring the service quality perception of the tourist in terms of tourism and recreation.

Keywords: Tourism, Recreation, Urban Transformation, Istanbul, Perception of Tourism Service Quality

ÖNSÖZ

Kentlerin korunması, iyileştirilmesi, yenilenmesi, yeniden canlandırması ile kentlerin daha iyi bir duruma gelmesini amaçlayan, merkezinde yerel yönetimlerin yer aldığı kentsel dönüşüm çalışmalarında özel sektör ve toplumun da işbirliği ve menfaatleri söz konusu olmaktadır. Toplumun söz sahibi olabildiği sosyal, kültürel yapı ile uyumlu ve ekonomik anlamda olumlu sonuçlar doğurabilen dönüşüm çalışmaları İstanbul gibi turizm merkezi olma yolunda gelişebilme potansiyeli olan şehirler için önemli çalışmalardır.

Bu çalışma İstanbul’da yapılan kentsel dönüşüm çalışmalarının turizm üzerinde olumlu-olumsuz etkilerinin ortaya çıkarılması açısından oldukça önemlidir. Çalışmanın sonunda ortaya konacak olan sürdürülebilir, turizm faaliyetlerini arttırıcı, bütünleşik bir kentsel dönüşümün sonraki çalışmalar için de yol gösterici olması hedeflenmektedir.

Bu tezin hazırlamasında ilk olarak, İstanbul Üniversitesi, İktisat Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü hocalarıma, tez izleme komitesi üyelerine ve İstanbul ilçe belediye kentsel dönüşüm birimlerine teşekkürlerimi sunarım.

Desteğini hiç esirgemeyen başta danışmanım Prof. Dr. Fusun İSTANBULLU DİNÇER, Prof. Dr. Mithat Zeki DİNÇER, Prof. Dr. İsmail KIZILIRMAK, Prof. Dr. Derman KÜÇÜKALTAN hocalarım olmak üzere emeği geçen tüm hocalarıma, aileme ve arkadaşlarıma katkılarından dolayı teşekkür ederim.

SEZGİ GEDİK

İSTANBUL, 2018

İÇİNDEKİLER

ÖZ.....	III
ABSTRACT	V
ÖNSÖZ.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	XI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	XIII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

REKREASYON ve TURİZM İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

1.1. REKREASYON İLE İLGİLİ KAVRAMLAR.....	3
1.1.1. Boş Zaman Kavramı	3
1.1.2. Serbest Zaman Kavramı.....	4
1.1.3. Oyun Kavramı.....	5
1.1.4. Rekreatyon Kavramı.....	7
1.2. İNSANLARI REKREASYONA YÖNELTEN SEBEPLER	10
1.3. REKREASYON TARİHİ	13
1.3.1. Dünyada Rekreatyonun Gelişimi.....	13
1.3.2. Türkiye’de Rekreatyonun Gelişimi	15
1.4. REKREASYONUN ÖZELLİKLERİ	16
1.5. REKREASYONUN SINIFLANDIRILMASI	18
1.5.1. Etkinliklere Katılma Şekline Rekreatyon Çeşitleri.....	19
1.5.2. Mekânsal Açıdan Rekreatyon Çeşitleri.....	20
1.5.3. Katılımcıların Milliyetlerine Göre Rekreatyon Çeşitler.....	21
1.5.4. Katılımcıların Yaşlarına Göre Rekreatyon Çeşitleri.....	21
1.5.5. Fonksiyonel Açıdan Rekreatyon Çeşitleri.....	21
1.5.6. Zaman Tercihi Bakımından Rekreatyon Çeşitleri.....	22
1.5.7. Katılımcıların Sayısına Göre Rekreatyon Çeşitleri.....	23
1.6. TURİZM VE REKREASYON İLİŞKİSİ	23

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜM ve İSTANBUL'DA REKREASYONA YÖNELİK

KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARI

2.1. KENTSEL DÖNÜŞÜM KAVRAMI	29
2.2. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN BOYUTLARI.....	32
2.2.1. Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu.....	33
2.2.2. Kentsel Dönüşümün Ekonomik Boyutu.....	34
2.2.3. Kentsel Dönüşümün Çevresel Boyutu.....	35
2.2.4. Kentsel Dönüşümün Yasal ve Yönetsel Boyutu.....	35
2.3. KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMA YÖNTEMLERİ.....	36
2.4. KENTSEL DÖNÜŞÜMÜN TARİHİ	38
2.4.1. Dünyada Kentsel Dönüşüm	38
2.4.2. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm	42
2.5. DÜNYADA VE TÜRKİYE’DE REKREASYONA YÖNELİK KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARI.....	50
2.5.1. Dünyada Rekreatasyona Yönelik Kentsel Dönüşüm Uygulamaları.....	50
2.5.2. Türkiye’de Rekreatasyona Yönelik Kentsel Dönüşüm Uygulamaları.....	54
2.6. İSTANBUL’DA REKREASYONA YÖNELİK KENTSEL DÖNÜŞÜM	55

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜM ÇERÇEVESİNDE REKREASYON ALANLARINDA

TURİSTLERİN HİZMET KALİTE ALGISININ BELİRLENMESİNE

YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ	63
3.1.1 Araştırmanı Amacı.....	63
3.1.2. Araştırmanın Önemi.....	64
3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	64
3.2.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemi	64
3.2.2. Araştırmanın Sınırlılıkları	65
3.2.3. Araştırmanın Hipotezleri.....	65
3.2.4. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi	67

3.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRME.....	69
3.3.1. Araştırmaya Katılan Bireylerin Demografik Özellikleri	70
3.3.2. Ölçek Güvenilirliği – Cronbach’s Alpha Testi	73
3.3.3. Turistlerin Algılanan ve Beklenen Hizmet Kalite Düzeylerinin Ortalamaları.....	74
3.3.4. Turistlerin Algılanan ve Beklenen Hizmet Kalite Düzeyleri Arasındaki Eşleştirilmiş Grup T- Testi Sonuçları.....	76
3.3.5. Bulguların Değerlendirilmesi.....	104
SONUÇ.....	106
KAYNAKÇA	108
ÖZGEÇMİŞ.....	119

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1.1: Boş Zaman Kavramına İlişkin Yaklaşımlar	3
Tablo 1.2: Rekreasyon Turizmi Etkinlikleri.....	27
Tablo 2.1: Kentsel Dönüşümün Evrimi.....	39
Tablo 2.2: Kent Yenileme Sürecinin Tarihsel Gelişim Profili	40
Tablo 2.3: Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Dönemleri.....	43
Tablo 2.4: İstanbul Park-Bahçe Sayıları ve Alanları (2017).....	62
Tablo 2.5: İBB Sosyal Alanlar (2017)	62
Tablo 3.1: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı.....	70
Tablo 3.2: Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Dağılımı	70
Tablo 3.3: Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı	71
Tablo 3.4: Katılımcıların Mesleklerine Göre Dağılımı	71
Tablo 3.5: Katılımcıların Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı	72
Tablo 3.6: Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Dağılımı	73
Tablo 3.7: Cronbach Alfa Güvenilirlik İstatistikleri	74
Tablo 3.8: Araştırmaya Katılan Turistlerin Algılanan Hizmet Kalite Düzeylerinin Ortalamalar.....	75
Tablo 3.9: Araştırmaya Katılan Turistlerin Beklenen Hizmet Kalite Düzeylerinin Ortalamaları.....	75
Tablo 3.10: Araştırmaya Katılan Turistlerin Algılanan ve Beklenen Hizmet Kalite Düzeyleri Arasındaki Eşleştirilmiş Grup T- Testi.....	77
Tablo 3.11: Araştırmaya Katılan Turistlerin Algılanan Hizmet Kalite Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalamaları.....	78

Tablo 3.12: Araştırmaya Katılan Turistlerin Beklenen Hizmet Kalite Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalamaları	79
Tablo 3.13: Araştırmaya Katılan Turistlerin Algılanan Hizmet Kalite Düzeylerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Ortalamaları.....	80
Tablo 3.14: Araştırmaya Katılan Turistlerin Beklenen Hizmet Kalite Düzeylerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Ortalamaları.....	81
Tablo 3.15: Araştırmaya Katılan Turistlerin Algılanan Hizmet Kalite Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Ortalamaları.....	82
Tablo 3.16: Araştırmaya Katılan Turistlerin Beklenen Hizmet Kalite Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Ortalamaları.....	84
Tablo 3.17: Araştırmaya Katılan Turistlerin Algılanan Hizmet Kalite Düzeylerinin Meslek Değişkenine Göre Ortalamaları.....	85
Tablo 3.18: Araştırmaya Katılan Turistlerin Beklenen Hizmet Kalite Düzeylerinin Meslek Değişkenine Göre Ortalamaları	88
Tablo 3.19: Araştırmaya Katılan Turistlerin Algılanan Hizmet Kalite Düzeylerinin Eğitim Değişkenine Göre Ortalamaları.....	91
Tablo 3.20: Araştırmaya Katılan Turistlerin Beklenen Hizmet Kalite Düzeylerinin Eğitim Değişkenine Göre Ortalamaları.....	93
Tablo 3.21: Araştırmaya Katılan Turistlerin Algılanan Hizmet Kalite Düzeylerinin Gelir Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları.....	95
Tablo 3.22: Araştırmaya Katılan Turistlerin Beklenen Hizmet Kalite Düzeylerinin Gelir Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları.....	98
Tablo 3.23: Algılanan ve Beklenen Hizmet Kalitesi Değerlerinin Ortalama, Standart Sapma, SERVQUAL Skoru.....	101

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1: Serbest Zaman Çağdaş Anlayış Biçimi.....	5
Şekil 1.2: Rekreasyon, Boş Zaman ve Oyun İlişkisi (Pleisure).....	6
Şekil 1.3: Rekreasyon Çeşitlerinin Sınıflandırılması.....	19
Şekil 1.4: Boş Zaman, Rekreasyon ve Turizm Arasındaki İlişki.....	25
Şekil 1.5: Turizm Rekreasyon İlişkisi ve Turizm ile Rekreasyonu Birbirinden Ayıran Özellikler.....	25
Şekil 2.1: İstanbul Çevre Düzeni Planı'nın Turizme Yönelik Kararları.....	56

GİRİŞ

Son yıllarda insanların zamanlarını doğru ve verimli kullanabilmelerine yönelik çok sayıda çalışmalar yapılmaktadır. İnsanların yeme-içme, uyuma, çalışma gibi zorunlu ihtiyaçlarını kapsayan zaman dışında kalan boş zamanın kişinin gelişimine katkıda bulunması, motivasyonunu arttırması, kişiyi mutlu etmesi gibi olumlu değerler yaratması beklenmektedir. Rekreasyon kavramı da kişilerin boş zamanlarında kendi istekleri ve arzuları ile bireysel ya da toplu olarak yaptıkları etkinlikleri ifade eder. Bu etkinlikler kapalı ve açık alanda olabileceği gibi kişinin yaşına, ekonomik durumuna, boş zaman aralığına hatta kişinin yeteneklerine göre bile değişiklik gösterebilmektedir.

Rekreasyon etkinliklerinin insanların motivasyonlarını yükselttiği analizleri sonucunda dünyada özellikle büyük şehirlerde, kalabalıktan, iş stresinden, gürültüden vb. sebeplerden uzaklaşmak isteyen kişilerin bu etkinliklere katılarak rahatlaması ve iş verimliliğinin artması, yaşam kalitesinin yükseltilmesi amacıyla geniş kent parkları, yürüyüş yolları, kapalı-açık spor tesisleri ve yerel yönetimlerin ya da özel kuruluşların yaptığı rekreasyon faaliyetlerinin sayısının giderek arttığı görülmektedir. Rekreasyon bölgeleri sadece bölge halkının kullanımına değil kenti ziyaret eden yerli ve yabancı turistlerin de önemli uğrak yerleri haline gelmektedir. Özellikle rekreasyon kapsamında değerlendirilen turistlerin gittikleri tarihi ve kültürel alanlar, park ve bahçeler, spor ve sanat merkezleri çok talep görmektedir.

Küreselleşme ile giderek büyüyen mega kentlerde yaşayan insanlar, sanayinin gelişmesi, nüfus yoğunluğu, çevre kirlenmesi vb. sebeplerle giderek artan uzaklaşma, yenilenme, dinlenme ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır. Bunun yanında turistlerin seyahat ettikleri bu kentlerde boş zamanlarını verimli kullanabilmesi, dinlenme, eğlenme gibi ihtiyaç duyduğu rekreasyon faaliyetlerini gerçekleştirebileceği bölgelerin olmaması önemli bir sorun oluşturmaktadır. Rekreasyon alanlarına duyulan ihtiyacın giderek artması kentsel dönüşümünde boyutlarını etkilemiş ve daha fazla insanın konaklamasını amaç edinen projelerin kapsamına insanların yaşam kalitesini arttırmak, turizmin bölgede gelişimini sağlamak, rekreasyon alanları oluşturmak gibi yeni hedefler eklenmiştir.

Kentsel dönüşüm artık sadece yıkılan, dökülen arazilerde değil, gelişime yenilenmeye açık bölgelerde de başlamış özellikle boş alanların yeşillendirilmesi, insanların kullanımına açılması sağlanmıştır. Bununla birlikte tarihi ve kültürel bölgelerin korunması, yenilenmesi de kentsel dönüşüm kapsamında ele alınmış, yeni turizm merkezilerinin oluşturulması sağlanmıştır.

Özellikle İstanbul gibi hem tarihi ve kültürel açıdan hem de finans ve iş dünyası açısından önemli bir kentin korunması ve dünyaya açılması aynı zamanda kent halkının da huzurlu ve kaliteli bir yaşam sürmesi için kentsel dönüşüm çalışmalarına ihtiyaç giderek artmaktadır. Ancak bu dönüşümler kar elde etmek ya da daha fazla insanın konaklaması için yapılan inşaatlardan uzaklaşarak dünyadaki örnekleri gibi İstanbul'u dünyaya tanıtabilen turistlerin ve bölge halkının bir arada kullanabileceği ve boş zamanlarını verimli değerlendirebileceği dönüşümler olmalıdır.

Bu çalışmada birinci bölümde rekreasyon, turizm kavramları ve ilişkileri anlatılmış, ikinci bölümde kentsel dönüşüm konusu üzerinde durulmuş ve İstanbul yerel yönetimleri ile yapılan görüşmeler kapsamında elde edilen veriler sunulmuş, üçüncü bölümde ise özellikle rekreasyon ve gelen turist açısından yoğun olan Tarihi Yarımada seçilerek turistlere aldıkları hizmete yönelik beklenti ve algı analizleri yapılmış ve elde edilen sonuçlar değerlendirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM

REKREASYON ve TURİZM İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Bu bölümde rekreasyon ile yakından ilişki içinde olan kavramlar tanımlanmış, benzer ve ayrı yönleri belirtilmiştir. Ayrıca rekreasyon ve turizm arasındaki ilişkiye dikkat çekilerek ayrıntılı olarak üzerinde durulmuştur.

1.1. REKREASYONLA İLGİLİ KAVRAMLAR

Rekreasyon genel tanımlarında, öncelikle boş zaman, serbest zaman, oyun gibi ifadeler kullanılmış ve bu bölümde bu tanımlara yer verilmiştir.

1.1.1. Boş Zaman Kavramı

Zaman kavramını genel tanım olarak “bir işin, bir oluşun içinde geçtiği, geçeceği veya geçmekte olduğu süre, vakit veya bir işe ayrılmış veya bir iş için ayrılmış saatler, vakit” olarak tanımlamaktadır (TDK, 2018). Boş zaman kavramı ise en genel tanımı ile insanların kısıtlı zamanlarının, iş ve işe ilişkin faaliyetler, yeme-içme, uyuma gibi zorunlu ihtiyaçlara yönelik davranışların dışında kalan bölümüdür (Hazar, 2014: 7).

Boş zaman, bireyin iş, toplum ve aileye yönelik görevlerini ve zorunlu ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra kendini geliştirme, eğlenme, yenilenme, sosyalleşme ve buna benzer etkinlikleri kendi isteği ve iradesi ile yapabildiği zaman olarak ifade edilebilir (Sevil, 2012: 4). Boş zamana ilişkin genel kavramlar aşağıda sunulmuştur (Tablo 1.1).

Tablo 1.1: Boş Zaman Kavramına İlişkin Yaklaşımlar

1. Zaman Olarak Boş Zaman
• Boş zaman, bir bireyin para karşılığı çalışmadığı zamandır. • Boş zaman, bir bireyin diğer aktivitelerden sonra sahip olduğu artakalan zamandır. • Boş Zaman, bir bireyin karar verme ve seçimine uygun harcama yaptığı zamandır.
2. Aktivite Olarak Boş Zaman
• Boş zaman, zaruri ihtiyaçları gerektirmeyen yoğun veya nispeten pasif

aktivite türleri ile meşgul olma fırsatıdır. Boş zaman, pasif, duygusal, aktif ve yaratıcı ilginimden oluşan dört düzey üzerinde yapılan aktivitelerdir.
3. Ruh Hali Olarak Boş Zaman - Boş Zaman, sakin düşünceye dalma durumudur. - Boş zaman, rahatlatıcı düşünmeyi ortaya koyan ruh halidir. - Boş zaman, bir bireyin zorunlu gerekliliklerinden sıyrıldığı bir ruh halidir.
4. Bütünsel Yayılımcı Kavram Olarak Boş Zaman - Boş zaman, bütünsel olarak dinlenme, eğlenme ve kişisel gelişimle ilgilidir. - Boş zaman, kültürle bağlantılı zihinsel ve ruhsal bir tutumdur.
5. Yaşam Şekli Olarak Boş Zaman Boş zaman, faydalı bir yaşam ve özgürlük fikirlerine sahip olmakla ilgilidir.
6. Harcama Olarak Boş Zaman Boş zaman, bir bireyin boş zamanlarında harcamada bulunması ile ilgilidir.

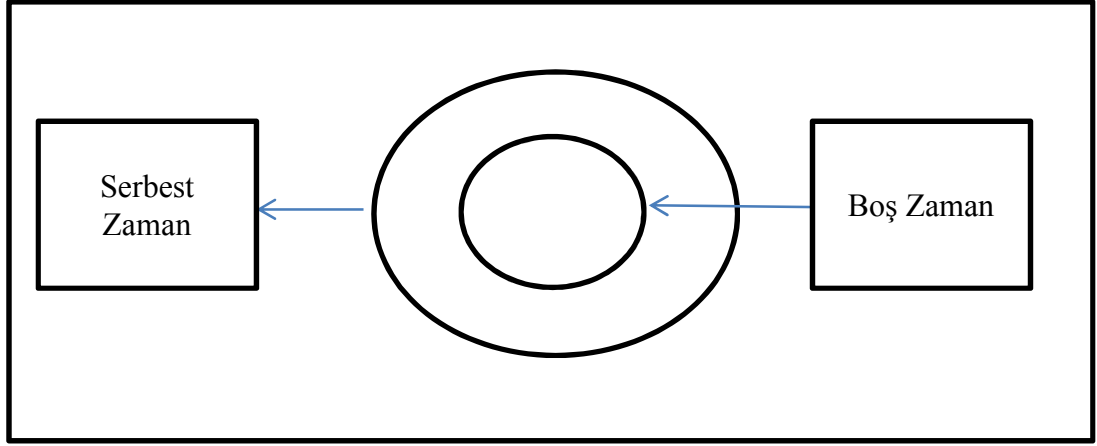
Kaynak: Horner, S., Swarbrooke, J. (2005). Leisure Marketing As A Global Perspective, s. 22'den aktaran Argan M. (2007), Eğlence Pazarlaması, Ankara, Detay Yayıncılık, s.14.

Yukarıdaki ifadeler dikkate alındığında boş zaman, bireylerin para karşılığı çalışmadığı, zorunlu ihtiyaçların dışında kalan, kendi isteği ile tercih ettiği bir etkinlikle uğraştığı zamandır. Bir başka ifade ile bireyin, özgür olduğu, eğlenme, dinlenme, yenilenme amacıyla, çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar dışında kalan zamanında harcamada bulunduğu zamanı ifade eder.

1.1.2. Serbest Zaman Kavramı

Serbest zaman, yaşam süresinde yer alan zaruri ihtiyaçlarımızı giderdiğimiz ve iş zaman dilimleri haricindeki tüm zaman dilimi olarak kabul edilmektedir (Ardahan, vd., 2016:7). Endüstrileşme ile giderek artan serbest zaman, pasif olmayı da içinde barındıran, özgür bir ruh ile eğlenme ihtiyacını gerçekleştirebildiğin zaman olarak tanımlanabilir (Torkildsen, 2012: 48). Lumpkin'e (1990,5) göre serbest zamana bir kavram olarak bakmak yerine, serbest zamanı içerdiği değerler ile algılayarak insanların yaşam kalitesini artıran önemli bir unsur olarak görmek gerekmektedir (Lumpkin, 1990:5).

Yukarıdaki tanımlarla boş zaman ve serbest zaman aynı zaman dilimini ifade ediyor gibi görünse de farklı iki kavramdır. Her iki kavramın tanımında da çalışma hayatı ve zorunlu ihtiyaçlar dışında kalan bir zamandan bahsedilse de serbest zaman kavramı, boş zaman kavramını da içinde barındıran daha geniş bir zamanı ifade eder.

Şekil 1.1: Serbest Zaman Çağdaş Anlayış Biçimi

Kaynak: Mieczkowski, Z. (1990). **World Trends in Tourism and Recreation**, New York, Peter Lang Publishing, s.10.

Serbest zaman, stresle baş etmek ve rahatlamak için etkili bir araç olarak kullanılabileceği gibi daha da önemlisi, insanların dünyada kendine yer bulmasını, yaşamına anlam kazandırmasını sağlayabilir (Wu, vd., 2010:680). Serbest zaman, insanların günlük zorunlu ihtiyaçlarını karşıladıkları zaman dışında kalan vakti ifade ederken; serbest zaman içinde insanların gönüllü olarak, kendilerini fiziksel ve ruhsal olarak geliştirdikleri, doyuma ulaşmayı amaçladıkları faaliyetlere de rekreatif faaliyetler denilebilir (Tez, vd, 2014:511).

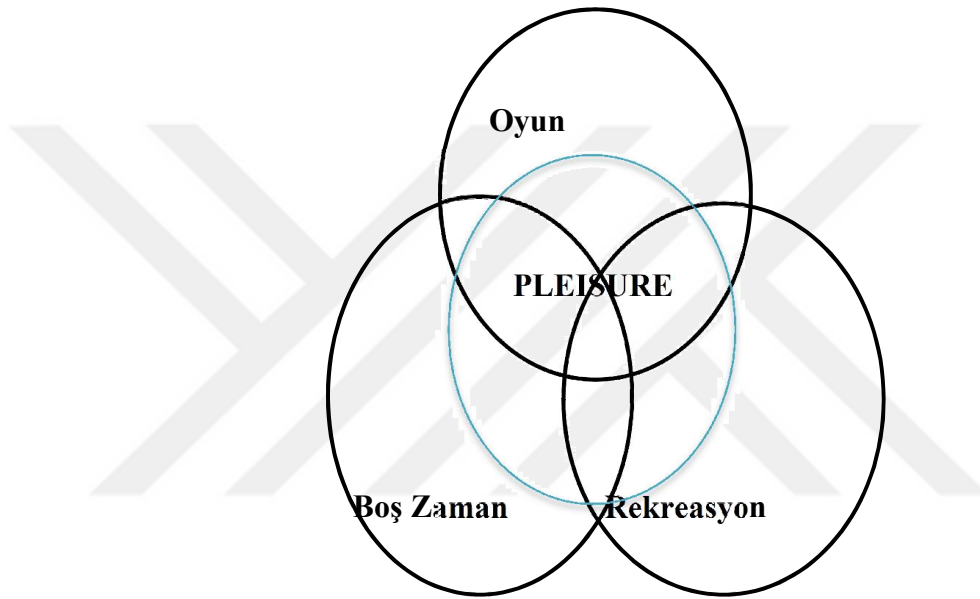
1.1.3. Oyun

İnsan hayatındaki en eski kavramlardan biri olan oyun, farklı şekillerde tanımlanmaktadır. Kraus’a göre oyun, çocuklar için boş zamanını değerlendirici, yetişkinlerin için ise günlük iş ya da uğraşları dışında eğlendirici ve kendini ifade etmeyi sağlayan etkinliklerdir (Kraus, 1977:266). Oyun sonuç gözetilmeyen bilinçsiz davranışlar; diğer bir tanımda ise, kişilerin kendi isteği ile ve belirli bir kural dahilinde, belli bir zaman ve mekanda yapılan faaliyetlerdir (Ergün, 1980:102).

Rekreasyon tanımı yapılırken vurgulanan bir diğer ifade de “oyun” ifadesidir.

- Rekreasyon kelimesi geniş anlamda oyun içerir (Butler, 1940: 3).

- Rekreasyona, Latince “Homo ludens” oyuncu insan bağlamında programlar, etkinlikler, geleneksel ve kurumsal faaliyetler çerçevesinde bakılmaktadır (Torkildsen, 2012: 58).
- Rekreasyonun oyun ve boş zamanın kaynaşması ile oluşmuş bir olgu olduğu ve yenilenme, canlanma; restorasyon, onarma anlamlarını içerdiği belirtilir (Mc Lean vd., 2008: 40).

Şekil 1.2: Rekreasyon, Boş Zaman ve Oyun İlişkisi (Pleasure)

Kaynak: Taylor, P. (2011). **Torkildsen's Sport And Leisure Management**, 6. Edition, New York and London, Routledge, s.21.

Boş zamanı değerlendirme alternatiflerinden biri olan oyunun, yukarıdaki tanımlarda dikkate alındığında rekreasyon ve boş zaman ile ortak bir noktada yer almaktadır. Şekil 2’de rekreasyon, boş zaman ve oyun ilişkisi görülmektedir. Şekil incelendiğinde üç kavramında ortak kesişeninin haz, zevk, memnuniyet anlamına gelen pleasure kelimesi olduğu görülmektedir.

1.1.4. Rekreatyon Kavramı

Yabancı literatürde “recreation” olarak ifade edilen ve genellikle boş zaman ile birlikte kullanılan rekreatyon kelimesi, yenilenme, yeniden yaratılma anlamına gelen Latince recreatio kelimesinden gelmektedir (Karaküçük, 2008:59). Rekreatyon kavramının kelime anlamı, İngilizce “Recreate”, Fransızca “Recreer” fiillerinin isim şeklidir ve anlamı eğlendirmek, dinlendirmek, canlandırmak, yenilenmek olarak ifade edilebilir (Sağcan, 1986: 5).

Rekreatyon genel anlamı “insanların boş zamanlarında, eğlence ve spor amacı ile gönüllü olarak katıldıkları etkinliklerdir” (TDK, 2016). Rekreatyon, tanımında başlangıç noktası boş zaman olarak ele alınmış; daha sonra tanıma, harekete yönelik aktiviteyle ilgili unsurlar da ilave edilmiş, olaylar ve katılım konuları özellikle vurgulanarak çeşitli tiplerdeki aktivite karakteristikleri arasında bir ayırım yapılarak tanımlama çabaları görülmüştür (Karaküçük, 2008: 65).

Aşağıda boş zaman ifadesinin de vurgulandığı rekreatyon tanımları yer almaktadır.

- Rekreatyon, bireyin boş zamanında, birey tarafından seçilen, öncelikle kendi memnuniyeti, istek veya arzusunu karşılamak için, kişisel bir hareket ya da deneyimdir (Yukic, 1970:5).
- Kişinin, kendini iyi hissetme ve kendini tatmin etme duygusundan doğan bir durumdur. (Butler, 1976: 10).
- Kişinin öncelikle boş zaman sürecindeki bireysel seçimlerinden doğan kendi zevk aldığı istek ve arzularının bir araya gelmesidir (Jensen, 1977: 28).
- “Boş zaman içinde ve onunla ilişkili eylem ya da önceden planlanmış bir hareketsizlik anlamına gelen serbest durgunluğu da içeren eylemlerin tümüdür” (Akesen, 1978:30).
- Rekreatyon, bireysel ya da bir grup halindeki kişilerin boş zamanlarında kendi istekleri ile eğlenme, dinlenme vb. amaçlarla yaptıkları faaliyetlerdir (Ozankaya, 1980:27).
- Kişilerin boş zamanlarında doyum sağlamak amacıyla kendi rızaları ile katıldıkları aktivitelerdir (Edginton ve Ford, 1985:5).

- Rekreasyon insanların fiziksel ve ruhsal açıdan yorgunluklarını gideren ve onlara güç veren, boş zamanlarında kendi isteği ile katıldıkları etkinliklerdir (Sağcan, 1986:1).
- Rekreasyon, insanların zorunlu ihtiyaçları dışında kalan zamanlarında kişiden kişiye değişiklik gösteren ama tamamen kişinin kendi özgür iradesi ile yaptığı etkinlikleri ifade eder (Arslan, 1996: 1).
- Genellikle rekreasyon, boş zamanlarda uğraşılan herhangi bir aktiviteyle ilişkilidir (Warn, 1999:4).
- Rekreasyon, insanların boş zamanlarında gönüllü olarak katıldıkları ve müzik, seyahat, tiyatro gibi eğlence amacıyla yapılan etkinliklerden oluşur (Hacıoğlu vd., 2009: 54).
- “İnsanların, sınırlı yaşam süresinin zorunlu davranışlar dışında kalan diliminde (boş zamanda), gönüllü olarak katıldıkları ve doyum sağladıkları etkinliklerdir” (Hazar, 2009: 29).
- Rekreasyon, genel olarak boş zaman faaliyetleri şeklinde ifade edilebilir (Leitner ve Leitner, 2004: 16).
- Zorunlu ve sorumlu zamanlarda yapılan faaliyetler dışında kalan etkinliklerin boş zamanı değerlendirme etkinlikleri olarak düzenlenmesidir (Balcı ve İlhan, 2006:11).
- “İnsanın, yoğun çalışma yükü, rutin hayat tarzı veya olumsuz çevresel etkilerden tehlikeye giren veya olumsuz etkilenen bedeni ve ruhi sağlığını tekrar elde etmek, korumak veya devam ettirmek aynı zamanda zevk ve haz almak amacıyla, kişisel doyum sağlayacak, tamamen çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zaman dışında kalan bağımsız ve bağlantısız boş zaman içinde, isteğe bağlı ve gönüllü olarak ferdi veya grup içinde seçerek yaptığı etkinliklerdir” (Karaküçük, 2008:61).
- Sadece bireysel olarak değil toplumsal olarak da değerli bir boş zaman deneyimi olarak değerlendirilebilir (Rossman ve Schlatter, 2011:10).

Rekreasyon kavramını daha geniş açıklayabilmek için aşağıdaki ifadeler kullanılabilir (Bucher, 1972:4).

- Rekreasyon, boş zamanlarda yapılır, iş değildir ve kar hedefi yoktur.
- Rekreasyonda kişi, gönüllü olarak yer alır ve kendi isteği ile etkinliklere katılır.
- Rekreasyon faaliyetleri, katılımcılara mutluluk veren, eğlendiren, zevk veren faaliyetlerdir.
- Rekreasyon faaliyeti, kişilere ve toplumlara fayda sağlar.
- Yemek yemek, uyumak gibi zorunlu bir ihtiyaçlar değildir. Toplumsal değerlere aykırı değildir.

Rekreasyon tanımının, uygun koşullarda veya motivasyonda gerçekleştirilen etkinlikler; belirlenmiş bir aktiviteye katılırken aynı zamanda kişinin geliştirmesi ve sosyal bir kurum veya profesyonelleşmiş bir alan şeklinde üç kategoriden birisine uyduğu görülmektedir (Kraus, 1977:45).

Yukarıdaki tanımlar dikkate alındığında rekreasyonun belirli özellikleri olduğu ortaya çıkmaktadır. Öncelikle rekreasyon etkinliğinin gerçekleşebilmesi için boş zamana ihtiyaç vardır. Bunun yanında bu etkinlikler tamamen kişinin kendi arzu ve isteklerine bağlı olarak gerçekleşir. Ayrıca gönüllü bir katılım gerekmektedir.

1.2. İnsanları Rekreasyona Yönelten Sebepler

Rekreasyon bireyin daha verimli çalışması için bir araç olmanın dışında ve ötesinde, günümüz insanının temel ve süreğen bir ihtiyacı olabilir. Dahası; insan, varoluşunun amacını bulmaya, varoluşunu 24 kendisi ve çevresi için anlamlı kılmaya, Maslow'un terminolojisiyle kendini gerçekleştirmeye (self-actualization) ihtiyaç duymaktadır. Kendini gerçekleştirme ise, bireyin gizli kalmış yeteneklerinin ve yaratıcılığının açığa çıkarılmasıyla birlikte tatmin ve motivasyon sağlayan ihtiyaçları ifade eder ve ihtiyaçlar hiyerarşisinin en üst düzeyinde yer alır (Furnham, 2012:286). Maslow'a göre bireyin ihtiyaçlar hiyerarşisinde üst basamaklara çıkabilmesi için öncelikle alt basamaklardaki ihtiyaçlarının karşılanması gerekir. (Orel ve Yavuz, 2003: 63; Karaküçük, 2018: 76-78; Hall ve Page, 2014: 46-47).

- Fizyolojik ihtiyaçlar: İnsanların hayatlarını sürdürebilmek için gerekli olan zorunlu ihtiyaçlardır. Kişi önce zorunlu ihtiyaçlarını karşılamalıdır ki bir üst basamağa çıkabilsin.
- Güvenlik İhtiyacı: İnsanlar alt basamaklardaki fiziksel ihtiyaçları sağladıktan sonra hem fiziki hem de diğer koşullara yönelik güvenliğinin sağlanmasına ihtiyaç duyar.
- Ait Olma ve Sevme İhtiyacı: İnsanlar sosyal bir varlıktır ve günlük hayatlarında işte ya da diğer ortamlarda insanlarla ilişki kurmak, onlarla sosyalleşmek, bir grubun üyesi olmak, sevilme ve sevmeye ihtiyaç oluşur.
- Saygı İhtiyacı: İnsanlar işteki çalışmaları ya da günlük hayatta yaptıkları ile başkalarının olumlu yaklaşmasını, onların saygı duymasını arzu eder.
- Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı: İnsanlar zorunlu fiziksel ihtiyaçlarını, güvenlik ihtiyaını karşıladıktan ve sevip sevilen saygı duyulan bir insan olduktan sonra kendini gerçekleştirme evresine geçer. Kişi bu basamakta en üst seviyededir ve kendi yaratıcılığını, yeteneklerini geliştirme ihtiyaı duyar. Kendi arzularını gerçekleştirmeyi amaçlar. Rekreyasyon ihtiyaı, kişinin kendini gerçekleştirme arzusu da bu basamakta yer alır (Karaküçük, 2005: 90).

Rekreyasyonel faaliyetlere duyulan ihtiyaç, kişinin sosyalleşmesi, stresten uzaklaşması, bilgi ve becerilerini, yaratıcılığını arttırması, dinlenmesi, eğlenmesi, iş motivasyonunu arttırması, kişinin yenilenmesidir (Ağılönü & Mengütay, 2009:163).

Rekreyasyon aynı zamanda bir ihtiyaca hizmet etmektedir. Rekreyasyon faaliyetlerinin fonksiyonları aşağıda özetlenmiştir (Sağcan, 1986: 84-89; Karaküçük, 2008: 94-11; Williams and Shaw, 2009: 328; Coşkun, 2013: 60; Erkan, 1975: 15)

- Kişilerin ve toplumların sağlığını düzenler.
- Fiziksel sağlığı geliştiren, sportif faaliyetler ve açık havada serbest hareketler insanı olumlu yönde geliştirmekte ve organların düzenli çalışmasını sağlayarak sinir gerginliklerini azaltmaktadır. Diğer yandan sportif faaliyetler; insan vücudunun güçlenmesi dolayısıyla birçok sakatlık ve hastalıklara karşı vücudun güçlü olmasını sağlamaktadır.

- Stres ortamından uzaklaştırır, doğal yeşil alanlar ile ruhsal sağlığı korur.
- Akıl sağlığını geliştiren iyi düzenlenmiş rekreasyonel imkanlarla insanların kişiliklerinin gelişimine yardımcı olur. İnsanların suça yönelimini azaltır ve birey ve toplumun refah düzeyini artırır.
- Entelektüel hayatı geliştirir.
- Rekreasyon aracılığı ile kişinin kendi içine dönmesi, kendini bulması, yeni girişimlerde bulunması, hayata bakış açısının gelişmesi, hayata dair yeni fikirler üretmesine olanak tanır.
- Eğitime yardımcı olur.
- Rekreasyon etkinlikleri (gezi, oyun, spor vb.) ile insanlar yeni deneyimler kazanır ve bilgi becerisini artırır.
- Güzel sanatlarla ilgili rekreasyon faaliyetleri ve çeşitli sporlar aynı zamanda öğretici, düşündürücü ve geliştirici yönleriyle büyük önem taşımaktadırlar. 13
- Rekreasyon faaliyetleri zamanı doğru ve verimli kullanmayı sağlar, iş motivasyonunu artırır.
- Toplumsal yaşamı düzenler.
- Rekreasyon etkinlikleri sayesinde insanlar sosyalleşir, birbirine destek olur, yardımlaşır ve toplumsal ilişkiler şekillenir.
- Serbest hareket ve düşünce imkanı, dayanışma ve yardımlaşma ile demokratik bir toplum meydana getirir.
- Uluslararası ilişkileri geliştirir, kültürleri birbirlerine yakınlaştırır.
- Çok yönlü bir rekreasyonel faaliyet diyebileceğimiz turizm aracılığı ile çeşitli ülke insanların birbirini tanıması ve anlamasını mümkün kılar.
- Uluslararası yakınlaşma sayesinde dünya barışına katkı sağlar.

Rekreasyon ihtiyacı aşağıdaki başlıklar altında da toplanabilir (Sevil, 2012:14);

- **Fiziksel Yararlar;** Rekreasyonel faaliyetler içinde yer alan fiziksel etkinlikler özellikle masa başı çalışan, gününü hareketsiz geçiren, fiziksel rahatsızlıkları bulunan kişiler için daha sağlıklı yaşama imkanı sunar. Kişinin hareketsiz geçen iş ve günlük hayatına hareket katarak spor yapmasını sağlar.

- **Toplumsal Yararlar;** Rekreasyon etkinlikleri insanların bir araya gelmesini, ilişki kurmasını, dayanışma göstermesini ve birbirine yardımcı olmasını sağlar. Değişik kültürlerden gelmiş, hayat tarzları, ekonomik gelirleri, eğitim seviyeli farklı insanlar bir grup halinde hareket eder. İnsanların sosyal arzularını gerçekleştirmelerine yardımcı olur. Bu durum toplumsal davranışlara da yön verir, toplum düzenini sağlar. Demokratik bir ortam yaratılması ile daha ılımlı, yaşanabilir ortamlar yaratılmasına zemin hazırlar.
- **Psikolojik Yararlar;** Fizyolojik faydalarının yanında rekreasyon insan psikolojisine de olumlu yönde etki eder. Stresten uzaklaşan, sosyalleşen, günlük hayat kaygılarını unutan ve bütün halinde hareket eden insanlar yenilenerek güne başlar, iş motivasyonu artar. Özellikle büyük şehirlerde yaşayan insanların kalabalık, gürültü, trafik gibi kent sorunlarından uzaklaşması onların morallerinin artmasına yardımcı olur.

1.3. Rekreasyon Tarihi

Bu bölümde dünyada ve Türkiye’de rekreasyonun gelişimi anlatılmıştır.

1.3.1. Dünyada Rekreasyonun Gelişimi

Geçmiş kültürlere bakıldığında her dönemde insanların rekreatif faaliyetlerde bulundukları görülmektedir. Bu faaliyetler zaman içinde gelişen ve değişen yaşam koşulları ile çeşitlilik göstermiştir. Rekreasyonun ilk tanımlarına bakıldığında insanların rekreatif faaliyetleri eğlence ve dinlenme, boş vakitlerini değerlendirme amacıyla yaptığı görülmektedir. Kişiler rekreasyon etkinliklerini açık ya da kapalı alanda bireysel ya da grup olarak gerçekleştirmişlerdir.

Eski zamanlarda avlanmak, balık tutmak gibi hayatta kalmak amacıyla yapılan rekreasyon daha sonra mağaralara resim çizmek, güreş tutmak gibi farklı şekillerde gelişim göstermiştir. (Broadhurst, 2001:98).

İlk çağlardaki insanlar günlük yaşamlarındaki sıkıntılar ve yorgunluklar kurtulma ihtiyacının edebi huzurla olabileceğine inanmışlardır. Zaman içinde bu rahatlama ihtiyacı tatile çıkma, boş zamanlarında farklı dinlenme ve eğlence etkinliklerine katılma şeklinde değişime uğramıştır (Hazar, 2004: 29).

Asya toplumlarında oyunlar ve yarışmalar, daha çok dini törenler ve güçlülere karşı koyma amacı ile yapılmıştır. Diğer taraftan Mısır'da ortaya çıkan piramitler, resimler ve kazılar; özellikle asker ve görevlileri gibi elit tabakanın spor, dans, müzik tiyatro, avcılık ve savaş oyunları gibi rekreasyon aktivitelerine katıldıklarını göstermektedir. Eski Mısır'ın en yüksek seviyedeki çok zengin sınıflardaki insanlar spor, avcılık, savaş oyunları, eğlence gibi farklı rekreasyon faaliyetlerine katılarak boş zamanlarını değerlendiriyordu (Sevil, 2012:8). Eski Yunan'da ise daha çok bilim, sanat, felsefe, spor gibi rekreasyon etkinlikleri gerçekleşmekteydi. Açık hava tiyatroları, agoralar insanların bir araya gelerek rekreasyon etkinliklerini gerçekleştirdikleri merkezlerdi. (Torkildsen, 1999:48).

Karanlık çağda Roma yaşamını simgeleyen stadyumlar, amfi tiyatrolar ve hamamlar yıktırılmış, dini günlerde tiyatroya gidenler aforoz edilmiştir. Roma'nın, serbest zaman anlayışı, Hristiyanlığın iş yaşamını ön plana çıkartan yaklaşımı ile yer değiştirmiştir (Sivrikaya, 2011: 55)

Sanayi devrimi ile birlikte teknolojik gelişmeler, insanların boş zamanlarının artması, beraberinde yaşam koşullarının değişmesi rekreasyonel faaliyetlerinde değişmesine, gelişmesine imkan sağlamıştır. Genel olarak rekreasyonun gelişimine etki eden etmenler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Teknoloji
- Dinsel Reformlar
- Feminizm Hareketi
- Irk ve Etnik Köken
- İkinci Dünya Savaşı
- Eğitim
- Sağlık Bilinci
- Ekonomik Gelişme
- İş hayatı
- Kent Yaşamı

1.3.2. Türkiye’de Rekreasyon Gelişimi

Türkiye'deki rekreasyonel yaşam tarihsel olarak incelendiğinde sosyal, siyasal, ekonomik, kültürel ve düşünsel değişimlerin yaşam biçimlerine olan etkisi büyüktür. Türk toplumunun rekreasyona katılım alışkanlıklarında Anadolu öncesi Türk toplumları, Selçuklular, Bizans, Osmanlı, İslamiyet ve Batılı toplumların etkisi görülmektedir. Rekreasyona katılım toplum kültürü ve kültür mirası ile yakından ilgilidir.

Türk toplumlarında boş zaman ve rekreasyonun tarihsel gelişimi süreci incelendiğinde; Anadolu öncesi Türk toplumlarında insanlar boş zamanlarında kadın ve erkekler savaş hazırlık oyunları, at üzerinde oyunlar, düğünler, şöenler, törenler gibi etkinliklere katılmaktaydılar. Selçuklularda, Lonca adı verilen zanaat örgütlerin kuruluşu ve ahilik geleneği rekreasyon aktivitelerine yeni bir anlayış kazandırmıştır. Lonca üyesi olan erkekler iş bitiminde topluca yemekli eğlencelere katılmaktaydılar. Bunun dışında yaylalara çıkma, kaplıcalara gitme, cami ziyaretleri, yatır ziyaretleri, ramazan şenlikleri vb. diğer rekreasyon faaliyetleridir. Osmanlı Döneminde ise kadınlar ev içi serbest zaman etkinliklerine katılmakta iken, erkekler mesire yerlerine gitme, hamama, kahvehaneye, meyhanelere gitme vb. yaygın boş zaman faaliyetleridir.

Cumhuriyet sonrasında ise boş zamanları değerlendirme anlayışı değişmiş ve gelişmiştir. Günümüzde rekreasyon faaliyetleri bağlamında ortaya çıkan yeni trendler çok farklı aktiviteler ile değişik mekanlarda ve ilginç yeni trendler ile birlikte eğlence anlayışına farklı boyutlar kazandırmıştır. Bu bağlamda günümüzdeki rekreasyon trendleri; kentsel bağlamda trend olmak, deniz-göl-nehir aktiviteleri, spor aktiviteleri, orman ve dağ aktiviteleri, terapatik rekreasyon aktiviteleri, festivaller ve şenlikler, alışveriş ve eğlence parkları, arkeoloji ve müzecilik, endüstriyel rekreasyon vb. şeklindedir (Gül vd, 2014: 75-77).

1.4. Rekreasyonun Özellikleri

Rekreasyonun temel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (Sağcan, 1986: 6; Hacıoğlu vd., 2009: 31-33; Tezcan, 1994: 27; Gunter, 1987, 120; Mc Lean, vd. 2008:40-41; Karaküçük, 2005: 75; Torkildsen, 1992,. 57; Driver ve Toucher, 1974; 40):

- Rekreasyon bir meslek değildir ve para kazanma amacı yoktur. İnsanların iş ve günlük yaşamdan kaynaklanan zorunlulukları dışında kalan boş zamanlarını değerlendirmek için yaptıkları etkinliklerdir.
- Rekreasyon kişinin kendi özgür iradesi ile yapılan etkinlikleri kapsar, başkaları tarafından kişiler için yapılan politikalar olumsuz sonuçlar yaratabilir.
- Rekreasyon katılımcıları kendi ihtiyaç ve arzusuna göre istedikleri zamanda ve istedikleri yerde kendi seçtikleri etkinliklere katılırlar.
- Rekreasyon faaliyetleri bu alanda yeteneği olan ya da olmayan kişiler tarafından yapılabilir. Bu faaliyetler planlı olabileceği gibi plansız da olabilir.
- Rekreasyon faaliyetlerine katılan kişiler kendini gösterme, başarılı olma, takdir edilme, tecrübe edinme gibi olanaklara sahip olurlar.
- Rekreasyon esnektir.
- Rekreasyon aktivitelerine katılan kişiler kendilerini özgür hisseder.
- Kişilerin tercih ettikleri rekreasyon etkinlikleri genelde yapabildikleri, başarılı olabildikleri etkinliklerdir. Bu etkinliklere katılım zorunlu olmadığı gibi devam etmek de gerekmemektedir. Bili ve beceri gerektiren etkinliklerde devam ve katılım istense dahi tamamen kişinin kendi isteğine bırakılmaktadır. Sonuç olarak kişiler mutlu oldukları etkinliklere kendi arzularına göre katılır.
- Rekreasyon etkinliklerine katılan kişiler farklı yaş, cinsiyet, medeni durum, ekonomik gelir gibi özelliklere sahip olabilirler. Bu özelliklerde ortak yanlar aranmaz.
- Rekreasyon etkinlikleri fiziksel, ruhsal, sosyal olabileceği gibi ikisi, üçü ya da daha fazlası bir arada da olabilir.

- Rekreasyon etkinlikleri çeşitlilik gösterir. Sportif etkinlikler, gezi, sanat, konser, tiyatro, turizm gibi etkinlikler ya da kişinin ihtiyacına ve isteğine göre farklı etkinlikler yapılabilmektedir. Kişiler bunlardan biri yada daha fazlasını kendi ilgi alanlarına göre seçer. Bu etkinliklerin bireye çekici gelebileceği gibi itici de gelebilir.
- Rekreasyona katılan kişilerin motivasyonu artar ve mutlu olur. Bu etkinlikler kişilerin doyuma ulaşmasını sağlar.
- Rekreasyon herkes için ortak bir dil oluşturur ve uygulaması evrenseldir.
- Rekreasyon faaliyetlerine katılanların katılım amacı da etkinlik sonunda aldığı doyum da farklıdır. Kimisi dinlenmek, eğlenmek, kimisi kendini yenilemek, kimisi bilgi ve becerilerini geliştirmek amaçları ile katılmış olabilirler.
- Rekreasyon etkinliklerine katılan kişiler fiziksel, ruhsal ve sosyal olarak etkilenir, değişir, gelişir. Bu etkinlikler kişiye bireysel ve sosyal özellikler yükler.
- Rekreasyon etkinlikleri örf ve adetlere, toplum kurallarına, etik ve ahlaki değerlere uygun olmalıdır.
- Rekreasyon, etkinlik devam ederken başka bir etkinlik de yapabilme ya da ilgilenme fırsatı sunar.
- Rekreasyon faaliyetleri için uzman rekreasyonistler bulunmaktadır. Konuda uzman olmayan kişilerce yapılması uygun değildir

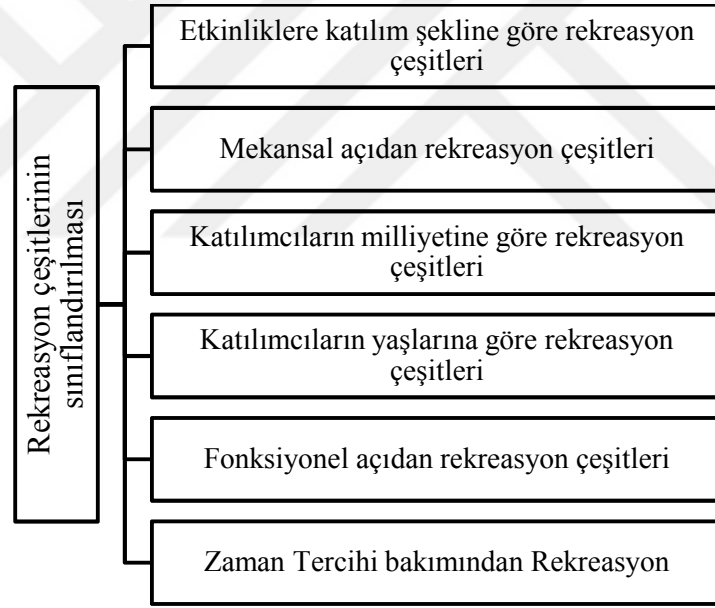
Yukarıda yer alan rekreasyonun özelliklerine ek olarak Weiskopf'un (1982:23) rekreasyona yönelik ifadeleri aşağıdaki gibidir.

- Bireylerin rekreasyona katılım nedenleri genel olarak eğlenmek, yenilenmek, doyum sağlamaktır.
- Bireyler gönüllü olarak rekreasyon etkinliklerine katılım sağlarlar, mecburiyet yoktur.
- Rekreasyon mutlaka bir ya da daha fazla aktivite içerir.
- Rekreasyona katılan kişiler farklı nedenlerle ve ödül verilerek teşvik edilmelidir.

- Rekreasyona katılanlar fiziksel, toplumsal ve psikolojik olarak olumlu bir etki görmelidir bunun yanında eğlenmelidir.

1.5. Rekreasyonun Sınıflandırılması

Rekreasyon sınıflandırılması yapılırken genellikle, rekreasyona katılma amacı, rekreasyon mekanları ve rekreasyon katılımcılarına göre bir sınıflandırma yapılmaktadır. Bireylerin istekleri ve arzuları farklı olduğundan rekreasyona katılım amaçları da farklılık gösterir. Diğer yandan bazı rekreasyon etkinlikleri birden fazla gruba dahil olmaktadır. Bu durumun nedeni ise rekreasyonun çok yönlü olmasından dolayıdır. Ancak genel fikir vermesi amacıyla rekreasyon çeşitleri farklı açılardan sınıflandırılmaktadır (Hazar, 2014: 36; Gül, vd., 2014: 21).

Şekil 1.3: Rekreasyon Çeşitlerinin Sınıflandırılması

Kaynak: (Hazar, A. (2014). Rekreasyon ve Animasyon (4. Baskı). Ankara: Detay Yayıncılık, s.36; Gül, T., Karaçar E., Kement, Ü., Paslı, M. M., Yayla. Ö., Erol, E. ve Göker, G. (2014). Rekreasyona Giriş”. Yaylı, A., (Editör). Ankara: Detay Yayıncılık, s.21)

Rekreasyon yukarıda yer alan sınıflandırmanın dışında kentsel ve kırsal rekreasyon olarak da ayrılabilir. Kırsal rekreasyon hem kısa hem de uzun süreli boş zamanlarında insanların, genellikle kent dışına çıkarak gerçekleştirdikleri faaliyetlerden oluşurken, kentsel rekreasyona katılım süresi daha kısadır ve uzak olmayan mesafelerdeki eğlence yerleri, spor tesisleri, müzeler ve birçok etkinliği içine alan faaliyetlerden oluşmaktadır (Karaküçük, 2008:79-80)

1.5.1. Etkinliklere Katılma Şekline Rekreasyon Çeşitleri

Bireyin etkinliklere katılma şekline göre rekreasyon üç şekilde olabilir.

- **Etkin Rekreasyon:** Bireyin aktif olarak yer aldığı serbest zaman değerlendirme şeklidir. Yüzme, yürüyüş gibi aktiviteler sayılabilir.
- **Edilgen Rekreasyon:** Bireyin aktif olarak yer almadığı, izleyici olarak katıldıkları etkinliklerdir. Spor müsabakalarını ya da kültürel bir aktiviteyi izlemek örnek olarak verilebilir.
- **Ettirgen Rekreasyon;** Rekreasyon faaliyetleri bireylerin aktif olarak katılımının gerçekleştiği ancak etkinliklerin yapılması ve uygulanması için dışarıdan muhakkak yardım alınmasının faaliyetin uygulanabilirliği açısından bir mecburiyet olan eğitsel, öğretsel ve terapistik amaçlı yapılan tüm faaliyetleri içermektedir. Bu tür rekreasyon faaliyetleri genellikle çok küçük yaşta olanlar ya da engelli bireylerin yaşam kalitelerinin zenginleşmesi amacıyla yaptırılmaktadır (Gül, vd., 2014: 22).

1.5.2. Mekansal Açıdan Rekreasyon Çeşitleri

Rekreasyon çeşitleri, fiziksel kullanım alanı olarak etkinliğin çeşidine göre ikiye ayrılır; açık alan rekreasyonu ve kapalı alan rekreasyonu (Hazar, 2009: 29; Hacıoğlu vd., 2009: 37; Sevil vd., 2012: 16). Açık alan rekreasyonu, açık havada sürdürülebilir tipik rekreasyon aktiviteleridir (Clawson ve Knetsch, 1971: 7). Açık alan rekreasyon çeşitlerinden bazıları şunlardır (Hacıoğlu vd., 2009: 37);

- Futbol, tenis, yamaç paraşütü, basketbol, yürüyüş, golf gibi her türlü spor faaliyetinin açık alanda yapılması.

- Açık alanda piknik yapmak, turlara katılmak, konser izlemek, kamp yapmak, sergilere katılmak, tiyatro izlemek, festivallerde bulunmak gibi her türlü sanatsal etkinlikler.

Kişilerin boş zamanlarını değerlendirmesi amacıyla, toplumun kullanımı için düzenlenmiş her türlü ev, merkez ya da kapalı bölge kapalı alan rekreasyonunu oluşturur. Kapalı alan rekreasyonu ile ilgili etkinliklerden bazıları şunlardır (Karaküçük, 2000: 75-76; Hacıoğlu vd., 2009: 38):

- Sosyal kulüpler ve derneklerin kapalı alanlarda gerçekleşen faaliyetlerinde bulunmak.
- Kapalı alanlardaki tiyatro, sergi, dans, gösteri gibi etkinliklere katılmak ya da izlemek.
- Kongre, kutlama vb. toplantılara katılmak.
- Kapalı alanlarda futbol, voleybol, tenis gibi sportif etkinliklerde bulunmak ve ya izlemek.
- Kapalı alanlardaki sağlıklı yaşam etkinliklerine katılmak (sauna, kaplıca, hamam).
- Kurslara katılmak (el sanatları, güzel konuşma, yabancı dil, vb.)
- Kapalı alanlarda oynanan şans oyunları, bilardo, tavla, briç, satranç gibi oyunları oynamak ya da izleyici olarak yer almak.
- Evde TV izlemek, müzik dinlemek, yemek yapmak, kitap okumak, temizlik onarım gibi rekreasyonel faaliyetlerde bulunmak.

1.5.3. Katılımcıların Milliyetlerine Göre Rekreasyon Çeşitleri

Bu rekreasyon çeşidi ulusal rekreasyon ve uluslararası rekreasyon etkinlikleri şeklinde ayrılır. Ulusal rekreasyon, kişilerin bireysel olarak ya da grup ile katıldıkları, ülke sınırları içinde gerçekleşen rekreasyon etkinlikleridir. Ulusal festivallere, kongrelere, sergilere, fuarlara katılım örnek verilebilir (Hazar, 2014: 39). Uluslararası Rekreasyon: Kişilerin uzun süreli olarak elde ettikleri boş zamanlarını yurt dışı dinlenme ve geziler biçiminde değerlendirmeleri uluslararası rekreasyon tipini ortaya çıkarmıştır (Akesen, 1978: 38).

1.5.4. Katılımcıların Yaşlarına Göre Rekreasyon Çeşitleri

Farklı yaşlardaki bireylerin kendi özelliklerine göre tercih ettikleri rekreatif etkinliklerdir. Çocuklara yönelik rekreasyon, gençlere yönelik rekreasyon, yetişkinlere yönelik rekreasyon ve üçüncü yaş grubuna göre rekreasyon olmak üzere dört ayrı grupta incelenebilir (Hazar, 2014:39).

1.5.5. Fonksiyonel Açıdan Rekreasyon Çeşitleri

Fonksiyonel açıdan rekreasyon çeşitleri aşağıdaki gibi çeşitlendirilebilir ((Hazar, 2014:38; Akesen, 1978: 38; Sevil, 2012:17; Karaküçük, 1999: 68);

- *Ticari Rekreasyon*; özel kuruluşlar tarafından sunulan ücretsiz etkinliklere katılma ya da kar amacı ile hazırlanmış rekreatif etkinlikleri satın almayı ifade eder. Bu etkinliğe katılan bireyler boş zamanlarını değerlendirmek için belirli bir ücret ödeyerek rekreatif etkinliklerde bulunurlar (Hazar, 2014: 41). Bu etkinlikler özel olarak hazırlanmış spor alanları, eğlence parkları, park ve bahçeler olabilir ve bireyler için daha kolay katılım imkanları sağlar.
- *Sosyal Rekreasyon*; yemek davetleri, toplantılar, doğum günü, yılbaşı partileri, özel gün eğlenceleri gibi kişilerin sosyalleşebileceği, sosyal becerilerini geliştirebileceği faaliyetlerdir.
- *Artistik (Estetik) Rekreasyon*; daha çok bireysel olarak yapılan, pasif etkinliklerdir. Müzik dinleme, sergileri dolaşma gibi fiziksel olarak fazla aktif olmayan niteliktedir (Mirzeoğlu, 2006: 58).
- *Entellektüel Rekreasyon*; artistik rekreasyon gibi pasif niteliktedir. Kongre ve konferanslara katılma, siyaset toplantılarında bulunma, sanat toplantılarında yer alma gibi etkinliklerdir. Bireyler yeni şeyler öğrenme, bilgi ve becerilerini geliştirme gibi amaçlar ile bu etkinliklerde bulunurlar. Bu bireyler daha çok yüksek eğitim görmüş ve yüksek kültür düzeyine sahip insanlardır.
- *Turistik Rekreasyon*: İnsanların boş zamanlarını değerlendirmek amacıyla turizm faaliyetine katılmalarıdır. Müzeleri gezme, tarihi, kültürel etkinliklere katılma gibi turizm olayında bulunma rekreasyonun kapsamı içinde yer alır.

Bu sebeple turizm ve rekreasyon arasında anlamlı bir ilişki vardır (Hazar, 2014: 52-53).

1.5.6. Zaman Tercihi Bakımından Rekreasyon Çeşitleri

Zaman tercihi bakımından rekreasyon aşağıdaki şekilde çeşitlendirilebilir (Sevil, 2012:17-18);

- *Günlük Rekreasyon*; bireysel ya da grup olarak kişilerin yakın çevrelerinde gerçekleştirdikleri etkinliklerdir. Çalışanların öğle molalarında ya da öğrencilerin tenefüslerinde yaptığı, futbol, voleybol, masa tenisi oynamak, arkadaşları ile ortak bir etkinliğe katılmak, ev hanımlarının boş zamanlarındaki arkadaş toplantıları gibi etkinlikler.
- *Tatil Rekreasyonu*; üç alt grupta incelenebilir. İlk hafta sonu tatilidir. İşe gitmeyen bireyler hafta sonundaki boş zamanlarını sinemaya giderek, tiyatro izleyerek, arkadaşları ile buluşup farklı etkinliklere katılarak geçirebilir. İkincisi bayram rekreasyonudur. Ulusal bayramlarda törene katılmak, dini bayramlarda örf ve adetlere göre gerçekleşen etkinliklerde yer almak örnek verilebilir. Üçüncüsü ise yıllık tatil rekreasyonudur. Daha uzun süreleri olduğundan yurtdışı yurtiçi gezilerine katılmak, festivallerde bulunmak, yüzme, kayak gibi sportif faaliyetlerde bulunmak şeklinde örnekler verilebilir
- *Değişken Rekreasyon*; Bireylerin emeklilik dönemlerinde katıldıkları rekreasyon etkinliklerini ifade eder. Örneğin bireylerin emeklilik boş zamanlarında gezilere katılmaları, el işi sanatları ile ilgilenmesi gibi.

1.5.7. Katılımcıların Sayısına Göre Rekreasyon Çeşitleri

Katılımcıların sayısına göre rekreasyon, bireysel ve grup olmak üzere iki şekilde gerçekleştirilebilir. Bireysel rekreasyonda kişiler tek başlarına yapabilecekleri etkinlikleri tercih ederken, grup halindeki rekreasyonlarda ortak bir amaç söz konusudur.

1.6. Turizm ve Rekreatyon İlişkisi

Rekreatyon bireylerin boş zamanda yaptıkları etkinlikleri kapsar bu nedenle boş zaman ve rekreatyon arasında önemli bir ilişki vardır. Ancak boş zamanda yapılan her türlü etkinlik rekreatyon etkinliği olmayabilir. Rekreatyon bireylerin iş ve fiziksel zorunluluklarını yerine getirdikten sonra artan boş zamanlarında kendi istekleri ve arzuları doğrultusunda, kendi isteği ile eğlenmek, dinlenmek yenilenmek gibi farklı amaçlar ile katıldıkları etkinlikleri ifade eder.

Rekreatyon ve turizm faaliyetlerinin boş zamana ihtiyaç duyması ikisinin ortak özelliği olması yanında farklı özellikleri de mevcuttur. Özellikle turizme katılan kişilerin sürekli ikame ettikleri yerin dışına çıkması ve para harcama eğilimi içinde bulunması önemli farklılıklardır.

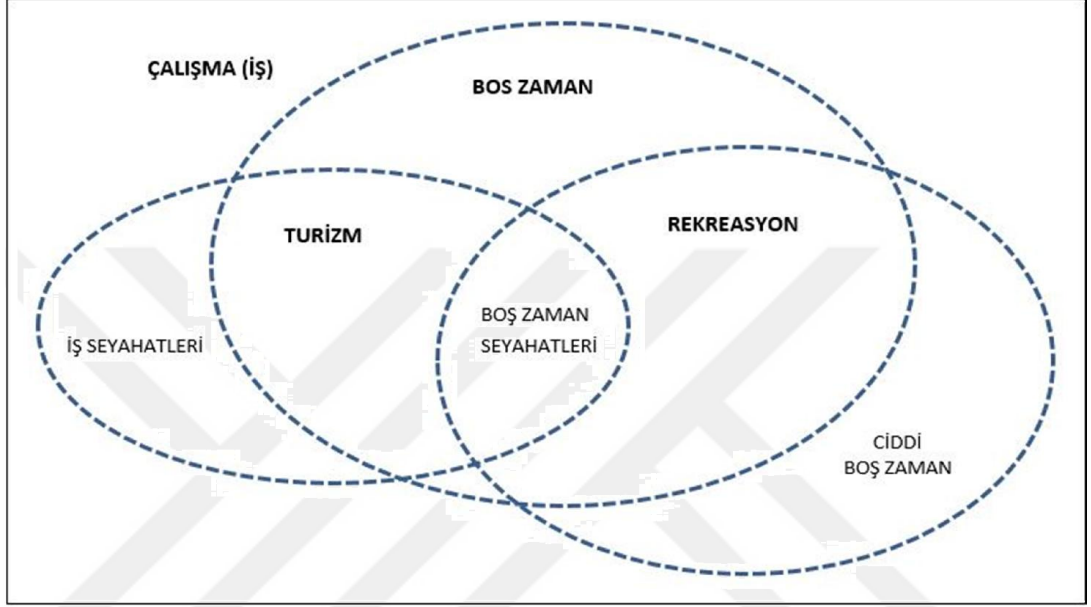
Rekreatyon ve turizm ilişkisini iki açıdan ele almak mümkündür (Türkay, 2009: 255).

- ***Turizm seyahatinin bir parçası olarak rekreatyon;*** kişilerin seyahat süresince katıldıkları rekreatif faaliyetler bu ilişki içinde yer alabilir. Örneğin, rafting, trekking, yüzme gibi sportif etkinlik; müze ve tarihi yerlerin gezilmesi gibi kültürel etkinlikler; oyunlara katılma, konserlere gitme gibi sosyal etkinlikler vb. sayılabilir.

Ayrıca konaklama tesislerinde eğlence amacıyla yapılan animasyon etkinlikleri de bu grupta yer alır. Rekreatyon ve animasyon kavramları pek çok kaynakta aynı şekilde tanımlanmış olmasına rağmen farklı nitelikte iki etkinliktir. En önemli farklılık rekreatyonun kişinin kendi çabası ile gerçekleşmesi; animasyonun ise turizm işletmeleri tarafından hazırlanmış ve sunulmuş olması gereğidir (Çakır, 2002:120).

- ***Rekreatyon faaliyeti olarak turizm;*** Turizmin boş zamanı olan kişilerin yeme-içme, eğlenme, gezme-görme gibi kendilerini mutlu eden faaliyetlerde bulunması ile gerçekleşen bir olaydır. Dolayısıyla hemen hemen her turizm etkinliği bir rekreatyon faaliyeti olarak görülebilir.

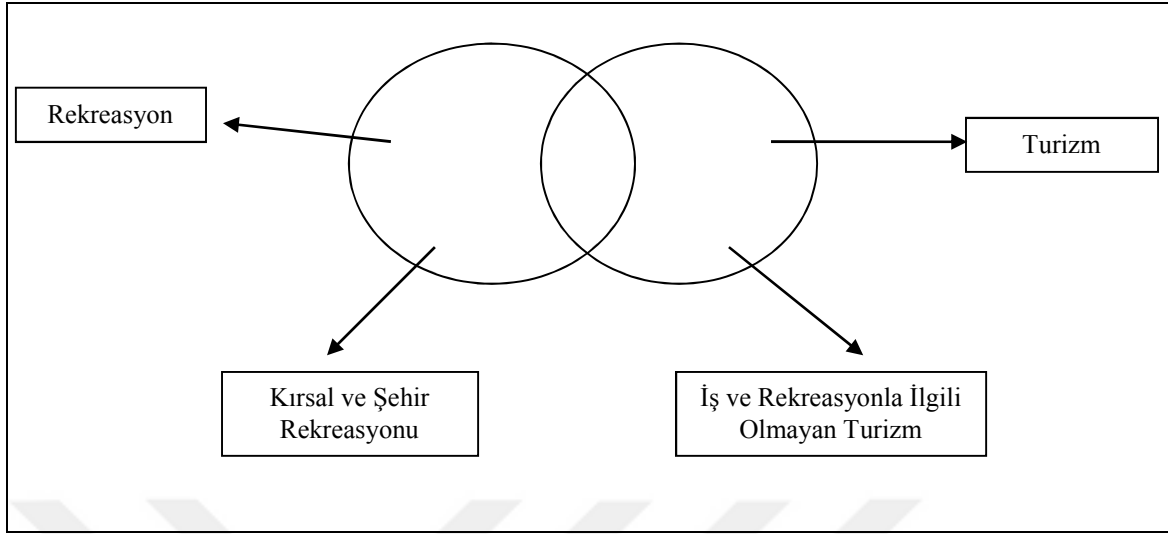
Turizm, rekreasyon ve boş zamanın aralarındaki ilişkilere yakından bakıldığında: İnsanlar, turizm olayına katılarak boş zamanlarını değerlendirirler. Turizmde rekreasyon gibi bir boş zaman etkinliğidir.

Şekil 1.4: Boş Zaman, Rekreasyon ve Turizm Arasındaki İlişki

Kaynak: Hall, C., & Page, S. (2002). **The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space** (2 b), London, Routledge.

Şekil 4'e göre iş ve buna bağlı olarak iş seyahatleri, ciddi (sistemli) boş zaman faaliyetleri dışında kalan alan boş zaman olarak değerlendirilmiş; turizm ve rekreasyon boş zaman içinde yer almış; boş zaman, rekreasyon ve turizm ortak alanı içinde ise boş zaman seyahatleri gösterilmiştir.

Şekil 1.5: Turizm Rekreasyon İlişkisi ve Turizm ile Rekreasyonu Birbirinden Ayıran Özellikler

Kaynak: Mieczkowski, Z. (1990). World Trends in Tourism And Recreation. Peter Lang Publishing, New York, s.12.

Şekil 5’te ise iş turizmi ve bazı turizm çeşitleri rekreasyondan ayrılırken kırsal ve şehir rekreasyonu da turizmden ayrılmaktadır. Turizm çeşitleri dikkate alındığında, spor turizmi, kuş gözlemciliği, deniz turizmi, kültür turizmi gibi rekreasyon faaliyeti sayılabilecek çok sayıda turizm etkinliğinden bahsedebilirken iş turizmi bu kapsamda yer almamaktadır (Türkay, 2009:98).

Rekreasyon ve turizm ilişkisinden doğan farklı kaynaklarda “rekreatif turizm”, “rekreasyonel turizm” şeklinde de yer bulan “rekreasyon turizmi” kavramı, insanların sürekli ikamet ettikleri yerin dışına çıkmaları ile boş zamanlarını gezme, görme, eğlenme, dinlenme ve kendi talepleri doğrultusunda benzeri etkinliklere katılması sonucu gerçekleşen seyahatlerdir.

Rekreasyon turizmi en az 24 saat ya da 1 gece konaklama zorunluluğu olmayan bir turizm çeşididir. Ancak her turizm çeşidinde de olduğu gibi kişilerin para harcayarak bu istek ve arzularını yerine getirmeleri şartı vardır. Kısacası turizmin ekonomik etkisi bu turizm çeşidinde de kendini gösterir.

Tablo 1.2 de rekreasyon turizmi etkinlikleri yer almaktadır. Bu etkinlikler kişilerin talepleri doğrultusunda değişebileceği gibi zaman için farklı faaliyetlerde eklenebilir.

Tablo 1.2: Rekreasyon Turizmi Etkinlikleri

• Piknik, • Olta ile balık avlama, • Güneşlenme, • Araba sürme, • Yürüyüş, • Yüzme, • Fuar, eğlence ve alışveriş yerlerini ziyaret, • Doğada yürüyüş, • Sandal gezintisi, • Yelkencilik, • Rafting, • Derin sulara dalış, • Bitki örtüsü inceleme, • Doğal yapıları inceleme, • Tarihi yapıları inceleme, • Koleksiyonculuk, • Telsizcilik, • Dağcılık, • Futbol, • Aerobik, • Off-road motosiklet sürme,	• Tütün mamulleri, • Koşu yapmak, • Halk Oyunları, • Bisiklet sürme, • Konser ve tiyatroya gitme, • Tenis oynama, • Golf oynama, • Her türlü oyunlar, • Basketbol, • Voleybol, • Buz pateni, • Bowling, • Bilgisayar oyunları, • Modern Danslar, • Kitap okumak, • Maket yapmak, • Jimnastik, • Masa Tenisi, • Hentbol, • Aile Kampçılığı, • Avcılık, • Su alanlarını inceleme,	• Yeme-içme (Gurme), • Uçurtma uçurmak, • Savunma sporları, • Fal, Burç • Yemek yapmak, • Partiler, • Kumar oynamak, • Yatçılık, • Kuş ve doğa gözlemciliği, • Fotoğrafçılık, • Resim yapmak • Enstrüman çalma, • Şarkı söyleme, • Paintball, • At binmek • Doğada yaşam, • Hayvan besleme, • Bahçe işleri, • Kayak yapmak, • Ilıcalar, • Vahşi kampçılık (safari), • Off-road oto sürme,
---	---	---

Kaynak: Sağcan, M. (1986). **Rekreasyon ve Turizm**, İzmir, Cumhuriyet Basımevi, s.25.

Rekreasyon ve turizm arasındaki benzerlikler sonucu, rekreatif alanların turizmde kullanılması; rekreatif talebin de turizme kaymasına neden olabilmekte ya da turizm alanları rekreatif alanlar olarak kullanılabilir. Bir bölgedeki insanların rekreasyon etkinliklerine yönlendirilmesi iç turizm pazarını olumsuz etkileyebilir (Hazar, 2014: 52).

McLean, vd. (2005)'e göre rekreasyon ve turizm arasındaki ortak alanlar kruvaziyer gemiler, temalı parklar ve su parkları, tarihi ve kültürel öğeler, din, spor, sağlık turizmi alanları, macera, eko turizm seyahatleri ve son olarak hedonizm içeren turizm türlerini içeren alanlar ve bu alanlarda düzenlenen faaliyetler üzerinden gerçekleştirilmektedir (Metin vd., 2013:5029).

Turizm ve rekreasyon arasındaki bu yakın ilişkiye rağmen temel farklarda bulunmaktadır. Rekreasyon aktivitelerinin temel karakteristik özellikleri ile kendisine benzer aktivitelerden, aşağıdaki iki olgu dikkate alınarak ayırım yapılabilir (Butler, 1940: 4-5):

- İçten gelen dürtü dışında, herhangi bir zorlama olmaksızın kişilerin arzuları ve tercihlerine bağlı, yapmak istedikleri aktivitelere katılımdır.
- Katılımcılara hemen ve direkt tatmin sağlar. Katılımcılar, kendilerini ifade etme fırsatı bulur. Bundan da eğlenme, rahatlama ve zevk elde ederler.

İKİNCİ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜM ve İSTANBUL'DA REKREASYONA YÖNELİK KENTSEL DÖNÜŞÜM UYGULAMALARI

Bu bölümde öncelikle kentsel dönüşüm kavramı üzerinde durulmuş daha sonra dünyadan ve Türkiye'den kentsel dönüşüm uygulama örnekleri verilmiştir. Bölümün sonunda ise İstanbul Büyükşehir Belediyesi de dahil olmak üzere İstanbul yerel idareleri ile yapılan görüşmeler sonrasında elde edilen veriler ışığında İstanbul'da gerçekleşen ve planlanan kentsel dönüşüm çalışmaları ele alınmıştır.

2.1. Kentsel Dönüşüm Kavramı

Kentsel dönüşüm, 19. yüzyılda batı ülkelerinde temellenmeye başlamış, zaman içinde ortaya çıkan sorunlarla değişim ve gelişim göstermiş ve günümüzdeki şeklini almıştır. Yabancı literatürde urban regeneration, urban transformation, urban renewal, urban rehabilitation gibi değişik şekillerde kullanılan kavram, Türkçe literatüre “kentsel dönüşüm” ile birlikte eş anlamlı olarak kullanılan “kentsel yenileme” şeklinde çevrilmiştir.

Tarihi süreç içinde kentsel dönüşüm, kentsel yenilemeden, kentsel canlandırmaya doğru değişim göstermiş, fiziksel dönüşümün yanında sosyal, çevresel ve iktisadi bir boyut da kazanmıştır (Görgülü, vd., 2006:17). Çalışmanın kapsamı itibari ile tüm bu ifadeler “kentsel dönüşüm” kapsamında ele alınmıştır.

Kentsel yenileme;

- kelime anlamı, “kentin zaman içerisinde çeşitli nedenlerle çöküntüye uğramış kısımlarının yıkılıp yerlerine yenilerinin yapılmasını ifade eden ve yenilenme anlamına gelen renewal ile kentin tümüyle bozulmuş, yok olmuş, köhneleşmiş, dolayısıyla çöküntü bölgesi haline gelmiş alanlarda yeni bir dokunun yaratılması veya mevcudunun iyileştirilmesi ile bu alanların kente kazandırılmasını ifade eden ve yeniden oluşum anlamına gelen regeneration kelimelerinin Türkçe karşılığı olarak kullanılmaktadır” (Genç, 2008: 125).

- en geniş tanımı ile yerel yönetimlerin desteği ya da doğrudan girişimi ile yoksul mahallerin temizlenmesi, yıkılan, risk taşıyan yapıların yenilenmesi, tarihi bölgelerin korunması, konaklama ihtiyacının giderilmesi, rekreasyon alanlarının oluşturulması, yaşam koşullarının iyileştirilmesi amaçları ile kentlerin belirli bölgelerinin ya da tümünün değiştirilmesi ve yenilenmesidir (Keleş, 1980:196).
- kamu idarelerinin değişen ekonomik yapı içinde kentlerin olumsuz etkilenmesinin önüne geçilmesi açısından doğru uygulandığında değerli bir araçtır. Bu arada yenilenmenin bitmeyen bir süreç olduğu, dinamik bir yapısı olduğuna da dikkat edilmesi gerekmektedir (Gökbulut, 1996:38).

Kentsel dönüşüm ise;

- sürdürülebilirlik esasları çerçevesinde kentsel yenilemeye yönelik tüm kavramları eş zamanlı ele alan, toplumu karar alma sürecinin her aşamasında dahil eden, çok boyutlu bir dönüşümdür (Yüksel, 2007:4).
- süreç içinde fiziksel bütünlüğünü, işlevini kaybeden, yıkılmış, yıpranmış, ekonomik faydası olmayan, sosyal olarak dışlanmış alanların dönüştürülmesi ve bir değer olarak geri kazanılmasıdır (Bayraktar, 2006:110).
- bozulmuş, yıpranmış kentsel alanların iktisadi, çevresel ve toplumsal boyutlarda ele alınarak sorunların sürdürülebilir bir şekilde çözülmesine yönelik ileri görüşlü bir eylemdir (Turok, 2004, s. 25).
- sadece fiziksel bir dönüşüm değil, yenilenme, canlandırma, sağlıklılaştırma, rehabilite etme gibi müdahale biçimlerinin tümünü içinde barındıran temel bir kavramdır (Ceylan, 2007:42).

Yukarıdaki tanımlar dikkate alındığında benzer ifadeler görülmekte olup, kentsel dönüşüm kavramının kentsel yenilmeyi de içinde barındırdığı ve kentsel yenileme uygulamalarının kentsel dönüşüm yöntemlerinden biri olarak ele alındığı söylenebilir.

Kentsel dönüşüm fiziksel, sosyal ve ekonomik boyutta değişimi, yenilenmeyi ve bu durumun sürekliliğinin sağlanmasını ifade etmektedir. Daha ayrıntılı olarak ele alınırsa kentsel dönüşüm amaçları arasında şu maddeler yer almaktadır (Öner, 2007:5):

- Yıpranmış olan fiziksel dokunun yenilenmesi ve onarılması.
- Kentsel dönüşümüne konu olan bölgelerde insanların kaybettikleri ekonomik değeri yeniden kazandırmak, insanların bu yönden rahatlamasını sağlamak
- Kentsel huzuru ve canlılığı sağlayacak yeni ortamlar oluşturmak.

Roberts'a (2000:10-17) göre ise kentsel dönüşüm beş temel amaca hizmet etmektedir (akt. Akkar, 2006: 30);

- Öncelikle kentin sahip olduğu fiziksel değerler ile sosyal sorunlar arasında bir ilişki kurulmalıdır. Toplumsal bozulmalar ve çökmeler kent alanlarının da bozulmasının sebepleri arasında yer alır. Bu sebeple kentsel dönüşüm projelerinde öncelikle toplumun bozulmasına sebep olan sorunlar ele alınıp çözümler geliştirilir daha sonra kentsel bozulmaya yönelik çözümler belirlenir.
- Kentsel dönüşüm projeleri, kentlerin büyüyen, gelişen, değişen dokusuna cevap verme, zaman içinde oluşan altyapı, üstyapı sorunları ve ortaya çıkan fiziksel, toplumsal ve çevresel ihtiyaçların karşılanmasını amaçlar.
- Kentsel dönüşüm üçüncü amacı, fiziksel, ekonomik ve sosyal açıdan değer kaybetmiş alanlarda kalkınma stratejileri geliştirerek, toplumun yaşam kalitesini yükseltmek, ekonomik canlılık oluşturmaktır.
- Kentsel dönüşümün kent politikaları ve sosyal değerlerin bir ürünü olarak geliştirilmesi kentsel dönüşümün son hedefidir.

2.2. Kentsel Dönüşümün Boyutları

Kentsel dönüşüm, belirli bir yasal çerçeve kapsamında o kentin sosyal dokusu ve sosyal değerleri dikkate alınarak, kente ekonomik değer kazandırılarak, fiziksel koşulları ve çevresel düzenlemeleri ihtiyaca uygun yapılarak eş zamanlı, uyum içinde gerçekleştirilmelidir. Bu sebeple kentsel dönüşümün boyutları arttırılabildiği gibi temelde sosyal, ekonomik, çevresel ve yasal boyutları bu bölümde ele alınmıştır.

2.2.1.Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu

Kentsel dönüşüm projeleri stratejileri ve alınacak kararlar, bölgede yaşayanların sosyal ve kültürel özellikleri ile bir ilişki halindedir. Bölge insanının eğitim durumu, örf ve adetleri, gelir düzeyleri, yaşam standartları, dini, dili vb. özellikleri dönüşüm projelerinin karar alma sürecinden sonuna kadarki tüm strateji ve hedefleri etkiler. Bölge halkı dönüşüm süreci kararlarında rol alır, yönlendirir gerekirse değiştirilir. Alanın yerel halk ile birlikte korunup korunmayacağı, alana yapılacak yatırımların niteliği ve kapasitesi, doğrudan halkın nitelikleri ile ilintilidir (Özden, 2006:217).

Kentsel dönüşüm yapılacak bölgede yaşayan halk yada bölgeye yerleşecek halkın kentsel dönüşüm öncesinde, sürecinde ve sonrasında, yerel yönetimler, özel sektör ve diğer araçlar ile birlikte bir paydaş konumunda yer alması beklenir. Özellikle bölgenin sosyal değerlerinin kaybolmaması aynı zamanda yaşam kalitesinin yükselmesi amaçlanan yenileme çalışmalarında en önemli rol bölge halkına düşmektedir. Bu rol gerçekleşmediğinde yerel halkın kentsel dönüşüm çalışmalarında aktif olarak yer almadığında, istenen amaçlara ulaşamadığı gibi olumsuz sonuçlarda ortaya çıkmaktadır.

Kentsel dönüşümün toplum üzerinde ki sosyal etkisi incelendiğinde, kentsel yoksulluğun sefalet düzeyine ulaşması, bu sebeple ailelerin parçalanmasına, kentlerde yaşanan suç oranlarını da arttırmaktadır. Dönüşümün toplum üzerinde ki bir diğer etkisi ise zorunlu göçtür. Yapılan araştırmalar, göç edenlerin ilk başta göç ettikleri yerlerdeki dışlanmaları, iş bulamamaları, yabancılık hissetmeleri şeklinde belirtilmiştir. Diğer bir etki ise çöküntü bölgelerinin oluşmasıdır. Bu bölgeler

eşitsizliğin ve kentsel yoksulluğun mekansal olarak ortaya çıkmasıdır. Toplumun refahı ve mutluluğu için sosyal açıdan sürdürülebilir ya da yaşanabilir kentlerde bulunmak çok önemlidir (Dinçel, 2017:2).

2.2.2. Kentsel Dönüşümün Ekonomik Boyutu

“Kentsel dönüşümün önemli faktörlerinden biri de finansmandır. Kentsel dönüşüm fiziksel ve sosyal değişimlerin dışında ekonomik bir olaydır. Kamu-özel ortaklıklarındaki temel sistem, projenin özel girişimin desteğiyle en iyi şekilde tamamlanması, yapılan harcamaların ve ortaya çıkan maliyetlerin ise proje sonrası oluşturulan değerden karşılanması üzerine kuruludur” (Eren, 2006:26).

Kentsel dönüşüm sürecinde ekonomik boyut, kentlerdeki ekonomik ve istihdama ilişkin koşulları iyileştirmeyi hedefler. Öncelikle alanın içinde veya çevresinde istihdam olanaklarını ve halkın becerilerini, işe kabul edilebilirliğini arttırmaya çalışır (Turok, 2007: 25).

Kentsel dönüşüm, genellikle maliyetli bir iş olarak görülmektedir. Ancak başarılı bir şekilde gerçekleştirilen kentsel dönüşüm projeleri kolaylıkla maliyetlerini karşılamaktadır (Özden, 2008:45). Kentsel dönüşüm projelerinin birçoğunun gerçekleştirilememesinin sebebi kamu maliyetlerinin yüksek olması ve projelerin uzun sürede gerçekleşmesidir. Bu duruma bağlı olarak belediyeler de kendi kendini finanse eden ve kısa dönemde gelir getirecek projelere yönelmektedir. Bunun sonucunda ise yoğunlukla rantın yüksek olmasını sağlayacak kentsel dönüşüm projeleri tercih edilmektedir (Gökbulut, 1996:37).

Bununla birlikte uzun sürede ya da dolaylı olarak finansal bir güç sağlayacak olan rekreasyon alanları genellikle büyük kentsel dönüşüm bölgelerinde park, bahçe olarak o bölgede yaşayan insanların kullanımına uygun proje kapsamında ele alınır. Turizm faaliyetlerinin yoğun olarak yaşandığı bölgelerde ise rekreasyon alanları daha ticari bir kaygı içinde ele alınarak bağımsız projeler olarak da tasarlanabilmektedir.

2.2.3. Kentsel Dönüşümün Çevresel Boyutu

Şehirler çok büyük oranda enerji ve materyal harcayan, çöp dağları oluşturan ve şehir sakinlerinin teneffüs ettiği havaya zehirli gazlar yayan bir makineye benzetilebilmektedir (Thomas, 2002:18). Kentsel dönüşüm sebepleri arasında fiziksel çevre faktörleri de bulunur. Altyapı, üstyapı, konutlar, ulaşım, çevre kalitesi gibi fiziksel çevre bileşenleri gün geçtikçe bozulmaya, yıkılmaya yetersiz kalmaya başlar ve yenilenme ihtiyacı oluşur (Jeffrey ve Pounder, 2000:86).

Kent halkının ihtiyacına cevap veremeyen fiziksel donatılar kentsel dönüşüm projeleri içinde yenileme kapsamında yer alır. Ayrıca kentin sahip olduğu tarihi ve kültürel fiziksel değerler de zaman içinde bozulabilir. Bu bozulmaları engellemek, bozulan, yıkılan, çöken alanları restore etmek, halkın ve turistlerin kullanımına açmak içinde dönüşüm projeleri geliştirilmektedir. Bu projelerde genel amaçların yanında tarihi dokuların ve değerlerin korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması da temel amaç olarak ele alınır.

Kentsel dönüşümün boyutları arasında yer alan fiziksel çevreye yönelik aşağıda yer alan başlıklar için analiz yapılması ve kararlar alınması beklenmektedir (Jeffrey ve Pounder, 2000:87);

- Kentsel alan vizyonunun oluşturulması
- Yapısal stoka ilişkin özellikler
- Sosyal, ekonomik gelişimin ve fiziksel yapıdaki dönüşüme duyulan ihtiyacın belirlenmesi
- Kentsel alanda gerçekleştirilecek olan fiziksel dönüşüm mekanının belirlenmesi
- Finansman sorununu çözümü
- Paydaşların belirlenmesi, gerekli kurumsal düzenlemelerin yapılması

2.2.4. Kentsel Dönüşümün Yasal ve Yönetsel Boyutu

Kentsel yenileme projelerinde özellikle yasal boyut ile ilgili sorunlar ile karşılaşmaktadır. Bu nedenle eğer kentsel yenilemeye ilişkin yeterli ve gerekli yasal düzenlemeler yok ise projelerin gerçekleşmesi çok zordur hatta bazen gerçekleşemez (Özden, 2016:97). Bu nedenle her ülkenin kendine uygun yasal düzenlemeleri mevcuttur. Bu düzenlemeler hem yerel halkın hem paydaşların hem de ülkelerin menfaatlerini koruyan şekilde düzenlenmektedir.

“Kentsel dönüşüm sürecinin yönetsel boyutunu belirlemek için önce sürece dahil olan temel aktörleri tespit etmek gerekir. Bu aktörler şunlardır, kamu sektörü - özel sektör – gönüllü sektör – yerel katılım. Ancak bu ortakların, ve bunların koordine olma şekillerinin önemi duruma göre değişkenlik gösterebilir. Güçlü bir sosyal boyuta sahip dönüşüm girişimlerinin, yoğun bir yerel katılım sergilemesi muhtemeldir. Bunun amacı, yerel ihtiyaçlara uygun olmaları ve strateji ile sonucundaki faaliyetler konusunda bir dereceye kadar yerel sahiplenme' oluşmasını sağlamaktadır” (Çardak, 2011:21).

2.3. Kentsel Dönüşüm Uygulama Yöntemleri

Kentsel dönüşüm farklı şekillerde uygulanabilmektedir (Demirkıran, 2008:48). Bazı projelerde aşağıda yer alan uygulama şekillerden biri seçilirken bazı projelerde iki ya da daha fazla uygulama yöntemi aynı proje içinde yer alabilir.

- ***Kentsel Koruma (Preservation-Conservation)***

Özellikle Avrupa kentlerinde tercih edilen bir yöntem olan kentsel koruma iki şekilde gerçekleşmektedir. Bunlardan biri alanın özgün mimari ve kentsel özelliklerine zarar vermeden korumayı (preservation); diğeri ise sınırlı bir şekilde değiştirerek korumayı (conservation) ifade etmektedir (Tiesdell vd. 2013:98).

- ***Kentsel İyileştirme (Rehabilitation)***

Kentsel iyileştirme, bir plan doğrultusunda oluşturulmuş kentsel bölgelerin zaman içinde çökmesi, yıkılması, varlığını kaybetmesi sebebi ile bu bölgelerin rehabilite

edilerek yeniden değer kazanmasını sağlama yöntemidir. Bölgenin mevcut değerlerinin korunarak, yıkılan yerlerin restorasyonu, tamir ve korunması şeklinde gerekleşmedir (aves.istanbul.edu.tr).

- ***Kentsel Yenileme (Renewal) ya da Kentsel Yeniden Oluşum-Yeniden Hayat Verme (Regeneration)***

Kentsel yenileme, fiziksel, ekonomik, sosyal ve çevresel boyutta bozulmuş olan, bu fonksiyonlarını kaybetmiş kent alanlarının canlanması, yeniden oluşturulması esasına dayanır. Kentsel yenileme ile düzenlenmiş bölgeler sürdürülebilir boyutta gelecek nesillere daha fazla imkan ve daha yüksek bir yaşam kalitesi sunabilir (Lee vd., 2007:21).

- ***Kentsel Yeniden Canlandırma (Revitalization)***

Kentsel yeniden canlandırma, iktisadi, fiziksel, ve toplumsal olarak çöküntüye uğramış bölgelerde bu çöküntünün sebebinin bulunarak, en aza indirilmesi ya da ortadan kaldırılması, bölgenin yeniden canlandırılması, hayat bulmasıdır (Özden, 2001:257).

- ***Soylulaştırma (Gentrification)***

Tarihi değeri olan kent alanlarının dönüşüm/yenilenme sürecinin ilk adımını soylulaştırma oluşturmaktadır. Bu aşamada tarihi alanların rehabilite edilmesi, iyileştirilmesi gibi uygulamalar ile geri kazandırılması amaçlanmıştır. Soylulaştırma kavramı sınıfsal bir farklılığı ifade ettiğinden kabul görmemiş yeni kavram arayışına girilmiştir. Bazı kaynaklarda soylulaştırma süreci kente geri dönüş olarak adlandırılmış olup bazı kaynaklarda ise mahallenin canlandırılması şeklinde yorumlanmıştır (Glass, 1964:18).

- ***Sağlıklaştırma (Sanitation, Upgrading)***

Genellikle gecekondü mahallerinde ve ruhsatı olmayan konut bölgelerinde gerçekleştirilen sağlıklaştırma uygulamasının amacı sınırlı kalmış altyapı imkanlarını yenilemek yeterli hale getirilmesidir. Islah imar uygulaması ile yasadışı oluşturulmuş konut alanlarının yasal hale getirilmesi ve yine yasal olarak bölge halkına yapılaşma

hakkının verilmesidir. Sağlıklaştırma ile gecekond u b6lgelerini yasal olarak yaşanabilir alanlara d6n6řt6r6lmesi istenmektedir (şenyapılı, 1998, 312).

Yukarıda belirtilen uygulamalar d6n6řt6r6lecek olan b6lgenin tarihi dokusuna, k6lt6rel yapısına, ekonomik değerine, fiziksel koşullarına g6re farklılık g6sterebileceği gibi projeler için karar alınırken b6lgede yaşayan insanların yaşam kalitesinin arttırılması da dikkate alınır. Daha sonra da o b6lgeye en uygun y6ntem ya da y6ntemler belirlenerek d6n6ř6m s6reci başlatılır.

2.4. Kentsel D6n6ř6m6n Tarihi

1910-1940 yılları arasında konuşulmaya başlanmış ve bu tartişmalar çerçevesinde kentsel d6n6ř6m fikri oluşmuştur (Demirkıran, 2008: 12). Kentsel d6n6ř6m s6reci genel olarak d6rt basamakta incelenebilir (G6rg6l6 vd., 2006:17-18).

Birinci aşama; 1990 yılına kadar b6t6n d6n6ř6m çalışmaları devlet eliyle gerçekleştirilmekte ve yeniden toptan geliştirme yapılmaktadır (*state-led wholesale redevelopment and renewal*).

İkinci aşama; 1960'ların ortalarından 1970'lere kadar uzanan s6rete kentsel d6n6ř6m6n fiziksel boyunun yanında sosyal, toplumsal ve çevresel boyutları da g6ndeme gelmiş, çok boyutlu bir yeniden gelişim s6reci başlamıştır (*redevelopment*)(*rehabilitation*).

66nc6 aşama; bu aşamada kentsel d6n6ř6m kamu, 6zel sekt6r işbirliği içinde gayrimenkul odaklı olarak y6r6t6lm6řt6r (1970'lerden 1990'lara kadar) (*public-private partnership urban regeneration*).

D6rd6nc6 aşama; 1990'ların yarısından itibaren kamu-6zel sekt6r ortaklıkları devam ederken toplum da bu ortaklığa dahil olmuştur (*bringing the community back in*). G6n6m6zde de bu çoklu ortaklıklar devam etmektedir.

2.4.1. Dünyada Kentsel Dönüşüm

Dünyada kentlerin ilk ortaya çıkışlarından bu yana kentlerde yenilenme ve dönüşüm sorunlarıyla karşılaştığı ilk yıllardan itibaren yaşanan, savaşlar, doğal afetler, yangınlar gibi nedenlerle kentlerin büyük yıkımlara uğradıkları ve dönüşümün bir süreci olan yenilenme süreci geçirdikleri belirtilmektedir (Tekeli, 2011:308).

Özellikle sanayileşme sürecinde ortaya çıkan olumsuz çevre koşulları, artan nüfus, yetersiz altyapı gibi sosyal ve ekonomik sorunlar yapıları çevrelerin yıkılıp yeniden yapılandırılmasına neden olmuş ve kentsel dönüşümün planlı ve yasal boyuttaki ilk temelleri bu dönemde atılmaya başlanmıştır. Tablo 2.1’de 1950-1990’lar arası kentsel dönüşüm sürecinin tarihi yer almaktadır.

Tablo 2.1: Kentsel Dönüşümün Evrimi

DÖNEM	1950’ler	1960’lar	1970’ler	1980’ler	1990’lar
POLİTİK A TÜRÜ	Yeniden İnşa Etme	Yeniden Canlandırma	Yenileme	Yeniden Geliştirme	Yeniden Üretim
Temel Strateji ve Yöneliş	Şehirlerin köhne alanlarının genellikle mastır plana dayalı olarak yeniden inşası ve genişlemesi, banliyölerin büyümesi	1950’lerin anlayışının devam etmesi, banliyölerin büyümesi, saçaklanmalar, ilk esenleştirme çabaları	Yenileme ve semt projelerinde yoğunlaşma, yakın çevre gelişimlerinde devam	Birçok temel gelişim ve yeniden gelişim projeleri, donanma projeleri, şehir dışı projeleri	Politika ve uygulamalarda daha etraflı yaklaşımlara yöneliş, bütünleşmiş eğitime daha fazla önem
Temel aktörler ve Finansman	Merkezi ve yerel hükümet, özel sektör gelişimcileri ve müteahhitler	Kamu ve özel sektör arasında denge sağlamaya yöneliş	Sahipleri Özel sektörün artan rolü ve yerel yönetimlerde desantralizasyon	Özel Sektöre ve uzman birimlere önem verilmesi, artan ortaklıklar	Ortaklıkların hakimiyeti
Eylemin Alansal Boyutu	Yerel ve mevzi düzeyin vurgulanışı	Eylemlerde bölgesel düzeyin ortaya çıkışı	Önce bölgesel ve yerel düzey, sonra yerel düzeyin önemi çıkışı	1980 başlarında mevzi ölçekte, ardından yerel ölçekte yoğunlaşma	Stratejik perspektifin, yeniden sunumu bölgesel eylemlerin gelişimi

Ekonomik odak	Az miktarda özel sektör yatırımı, genelde kamu sektörü yatırımları	1950'lerin devamında özel sektörün artan önemi	Kamunun zorunlu kaynakları ve özel yatırımlarda artışlar	Seçici kamu fonları ile özel sektörün hakimiyeti	Kamu özel sektör ve gönüllü fonlar arasında giderek artan denge
Sosyal İçerik	Konut ve yaşam standartlarının iyileştirilmesi	Sosyal koşulların ve refahın geliştirilmesi	Toplumsal temelli eylemler ve artan yetkiler	Seçici devlet desteği ile toplumun kendi işini kendi görmesi	Toplumun rolünün önem kazanması
Fiziksel durum	İç bölgelerin ve yakın çevre gelişimlerinin tekrar önem kazanması	Mevcut alanların, 1950'lerin iyileştirilmesi	Köhnne şehirsal alanların yaygın olarak yenilenmesi	Yerine geçme ve yeni gelişim temel projelerini hazırlanması	1980'lerden daha mütevazı koruma
Çevresel Yaklaşım	Peyzaj ve yeşillendirme	Seçici iyileştirmeler	Yeni buluşlarla yapılan çevresel iyileştirmeler	Daha geniş açılı çevresel yaklaşımlar	Geniş kapsamlı sürdürülebilir çevre fikrinin sunumu

Kaynak: Roberts, P. (2000). The Evolution, Definition And Purpose Of Urban Regeneration, Roberts, P. And Sykes, H. Eds., Urban Regeneration: A Handbook, Sage Publications, London, Routledge, s.45 aktaran Özden, P.P. (2016). Kentsel Yenileme: Yasal Yönetmel Boyut, Planlama Ve Uygulama, Ankara, İmge Kitabevi, s.63.

Roberts'e (2000) göre kentsel dönüşüm süreci 1950'li yıllarda yıkılan bozulan alanların yeniden inşa edilmesi, 1960'lı yıllarda yeniden canlandırma, 1970'li yıllarda yenileme, 1980'li yıllarda yeniden geliştirme ve 1990'larda yeniden üretim olarak kentsel dönüşüm sürecine girilmiş, 2000'li yıllarda da devam etmektedir.

Kentsel dönüşüm sürecini tarihi boyutta sıralandıran diğer bir yazar Andersen'e (1999) göre ise 1950'li yıllar sefalet yuvalarının temizlenmesi ile başlayan süreç, tarihi yapıların korunması, konut alanlarının rehabilitasyonu, kentsel yenileme ve yeniden yapılanma, enerji korunması, savaş sonrası konut alanları ve 1980'li yılların ortalarında başlayan ve günümüze kadar devam eden kentsel dönüşüm projeleri olarak Tablo 2.2'de görülmektedir.

Tablo 2.2: Kent Yenileme Sürecinin Tarihsel Gelişim Profili

1950	1960	1970	1980	1990	2000
Sefalet Yuvalarının Temizlenmesi					
		Tarihi Yapıların Korunması			
			Konut Alanlarının Rehabilitasyonu		
			Kentsel Yenileme ve Yeniden Yapılandırma		
			Enerji Korunması		
				Savaş Sonrası Konut Alanları	
				Kentsel Dönüşüm Projeleri	

Kaynak.: Andersen, H.S. (1999). Housing Rehabilitation and Urban Renewal İn Europe: A Cross Nationalanalysis Of Problems and Policies, Ed.Andersen H.S. And Leather, P., The Policiy Press, Britain, s. 241-277'den aktaran Üstündağ, Ö. (2013). Kentsel Dönüşüm Çalışmalarında Coğrafyacıların Rolü Nedir? Ne Olmalıdır?, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 23, Sayı: 2, s.19.

“Kentsel dönüşüm uygulamaları ilk olarak, 19. yüzyılda Avrupa’da yaşanan kentsel büyüme hareketleri sonucunda, bazı bölgelerin yıkılıp yeniden yapılması (kentsel yenileme) şeklinde ortaya çıkmıştır. Bu dönemde kamu sektörü yönetimli liderlik modeli ile gerçekleştirilen kentsel dönüşüm süreçleri iki farklı temele dayanmaktadır. Bunlar 1851’de İngiltere’de çıkarılmış olan ve kentsel politikalar üreten Konut Kanunu ve 1851- 1873 yılları arasında Fransa’da, Paris kenti için gelişim müdahaleleri gerçekleştiren Vali Haussmann’ın operasyonlarıdır” (Gürler, 2003:141). Aynı dönemde kırsaldan kentlere giderek artan göçler şehirlerde yüksek nüfus artışına, sosyo-ekonomik yapının değişmesine, konut yetersizliğine ve sağlık problemlerine sebep olmuştur. Sorunların giderek artması da kentlerin bozulmasına ve çöküntüye uğramasına neden olmuştur (Demirkıran, 2008: 12).

II. Dünya Savaşı sonrasında Avrupa’da yıkılan kentlerin yeniden inşa edilmesi sürecinde kentsel dönüşüm politikaları fiziksel onarımlar üzerine oluşturulmuştur. Bu kentlerin ıslah edilmesi, yeniden yapılanması, kentlerin

canlandırılması, kent merkezlerinin ve kent planlarının oluşturulması çok daha önemli hale gelmiştir (Kocamemi, 2006:10).

Cook ve Kam (1998), 19. yüzyılda başlayıp 1970'lere kadar uzanan kentsel yenilenme sürecini, yukarıdan aşağıya kararların alındığı ve bu kararlardan etkilenen yerel toplulukların söz haklarının olmadığı bir süreç olarak değerlendirmiştir. "Yerinden edilenleri yeni konutlara yerleştirme çalışmaları ihtiyacı karşılamaktan uzak kalmış ve yerinden edilenler kendi başlarının çaresine bakmak zorunda bırakılmıştır. Kentsel yenileme hareketinin neden olduğu bu geniş çaplı yıkımlar ve yerinden edilmeler güçlü toplumsal tepkilere yol açmıştır. Giderek artan muhalif toplumsal hareketlerin yanı sıra 1970 sonrası değişen ekonomik yeniden yapılanma koşulları "buldozer döneminin" de (bulldozer era) sonunu getirmiştir" (Görgülü vd., 2006:19).

1980'li yıllarda gerçekleştirilen kentsel dönüşüm uygulamaları genellikle kamu ve özel sektör işbirliğine dayanmaktadır. "1990 sonrası süreçte kentsel dönüşümde kullanılan en yaygın müdahale biçimi ise kentsel iyileştirme ve yeniden canlandırma olmuştur. Çok aktörlü ve çok sektörlü dönüşüm süreçleri bu dönemde kabul görmüş, kamu ve özel sektörün yanında gönüllü kuruluşlar, sivil toplum örgütleri ve farklı toplumsal kesimler de projeye katılmaları için teşvik edilmiştir. Tarihi ve kültürel miras ile ekonomik gelişme arasındaki bağın öneminin anlaşılmasıyla da bu dönemde, "kentsel koruma" kavramı "kentsel dönüşüm" içinde ön plana çıkmıştır" (Karadağ, 2008:3).

Kentsel dönüşümün tarihsel süreci incelendiğinde ilk yıllarda kamunun hakim olduğu, fiziksel bir yapılanmanın söz konusu olduğu görülmektedir. 1960 itibari ile ekonomik bir boyut kazanan kentsel dönüşüm, merkezci bir yönetim sistemi ile bir süre devam etmiş, 1980'lere doğru ise özel şirketler de sürece dahil olmuştur. 1980-1990 yılları özel şirketlerin bağımsız hareket ettiği ve kentsel dönüşümün önemli bir rant aracı olarak kullanıldığı süreci kapsamaktadır. 1990'lar sonrasında ise kamu-özel işbirliğinin yaşandığı, halkın da sürece dahil olduğu kentsel dönüşümün sosyal bir nitelik kazandığı görülmektedir. 2000'li yıllarda ise kentsel dönüşümün çevresel, ekonomik ve sosyal boyutlarıyla bir bütün olarak ele alındığı, paydaşların ortak

kararları doğrultusunda hareket edildiği, sürdürülebilir projelerin oluşturulduğu görülmektedir.

2.4.2. Türkiye’de Kentsel Dönüşüm

Kentlerin dinamik ve kendi sosyo-kültürel yapısı olması sebebiyle, kentsel dönüşüm süreci her kentte ayrı zamanlarda ve ayrı amaçlarla ortaya çıkmış ve farklı uygulama yöntemleri geliştirilmiştir. “Türkiye’de kentsel dönüşümün tarihi Osmanlı’ya kadar uzanmakla birlikte, Osmanlı’da ilk olarak mülk topraklarının kişilere devredilmesi ve Batı ülkelerinin ihtiyaç duydukları hammaddelerin sağlanabilmesi, tarımsal altyapı ve tarımda mülkiyet ilişkilerinin düzenlenmesi amaçları doğrultusunda 1838 Ticaret Anlaşması, 1839 Tanzimat Fermanı, 1859 Islahat Fermanı ve 1858 Arazi Kanunnamesi çıkartılmıştır” (Seydioğulları, 2016:52-54).

II Dünya Savaşı sonrası yoğunlaşan kentleşme hareketleri Cumhuriyet köylerden kentlere doğru artan göç hareketleri ile hız kazanmış, kentlerin bu duruma hazırlıksız olması sebebiyle çarpık kentleşmenin temelleri atılmıştır. Bu süreçte (1923-1950) kentsel dönüşüm hedeflerine bakıldığında öncelikli hedefin yıkılıp, yıkılan kentlerin yeniden inşa edilmesi olarak görülmektedir. Ancak bu süreçte bina mülkiyet sorunları çıkmış bu nedenlerle belediyelere geniş yetkiler tanınmıştır. Cumhuriyet’in eski kentlerinin yenilenmesi ayrıca yeni kentlerin inşa edilmesi ile kentsel dönüşümün farklı bir uygulaması ortaya çıkmıştır. Güvenli bölgelerin oluşturulması ve sanayinin Anadolu’ya yayılmasının sağlanması açısından yine bu dönemde ilk sanayi şehirlerinin kurulduğu görülmektedir. Cumhuriyet’in her alanda modern, yeni bir toplum yaratma isteği kentsel dönüşüm çalışmalarını da etkilemiş, bu durum dönüşüm çalışmalarının hedefleri arasında yer almıştır (Yenice, 2012:79-80; Tekeli, 1998:15; Sekmen, 2007:28). Ataöv ve Osmay (2007;60) 1950-2000 ve sonrasına ait Türkiye’de kentsel dönüşüm sürecini Tablo 2.3’te aşağıdaki şekilde ayırmıştır.

Tablo 2.3: Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Dönemleri

Dönüşüm Değişkenleri Ve Uygulamaları	1950 – 1980	1980 – 2000	2000 Sonrası
Yapısal / Bağlamsal	<i>Ekonomik Politikalar:</i> Ekonomik Büyüme <i>Demografik Değişim:</i> Kentlere Göç ve Hızlı Kent Nüfus Artış	<i>Ekonomik Politikalar:</i> Ekonominin Dışa Açılması; Küreselleşme Ve Yerelleşme <i>Demografik Değişim:</i> Kentsel Nüfus Artışı; Metropollerde Doğurganlık Oranının Düşmesi	<i>Ekonomik Politikalar:</i> Özelleştirme; AB İlişkileri <i>Demografik Değişim:</i> Doğudan Batıya Göç
Sosyo-Ekonomik	<i>Konut Sunum Biçimleri:</i> Yapsatçı Konut, Kısıtlı Sayıda Kooperatif, Toplu Konut <i>İşgücü-Konut İlişkisi:</i> Düşük Gelirli İşgücünün Sanayi ve Sanayi Dışı İhtiyacına Çözüm Olarak Gecekondu	<i>Konut Sunum Biçimleri:</i> Ruhsatlı ve Ruhsatsız Yapılaşma <i>İşgücü-Konut İlişkisi:</i> Kent Merkezlerindeki Küçük Üretim Birimlerinde Çalışanların Çevre Gecekondu Ve Merkez Mahallelerde Yaşayan Niteliksiz Ve Düşük Gelirli Nüfustan Oluşması; Orta Gelir Grubunun Yaşam Alanlarının Desantralizasyonu	<i>Konut Sunum Biçimleri:</i> Belediye Toplu Konut Kooperatifleri, Özel Sektör Lüks Konut Siteleri, Düşük Nitelikli Apartmanlar, Kent Merkezlerinde Tarihi Konut, Deprem Riski Olan Alanlarda Devlet Kredisi İle Afet Konutları <i>İşgücü-Konut İlişkisi:</i> Yüksek Gelir Grubu Kent Dışında Konut Çevreleri Oluşturuyor; Gecekondu Alanlarında İstihdam Yapısındaki Değişime Göre Konut Biçim Ve Standartları Değişiyor
Yönetim / Uygulama	<i>Yetkilerin Dağılımı:</i> Devlet Planlama Teşkilatı; İmar ve İskan Bakanlığı; Yeni Belediyecilik Hareketi <i>Planlama Uygulamaları:</i> Merkezi Planlı Kalkınma Modeli; Bütüncül Planlama Yaklaşımı <i>Politikalar ve Yasal Düzenlemeler:</i> Belediye, Gecekondu, Arsa Ofisi, İmar ve Kat Mülkiyeti kanunları	<i>Yetkilerin Dağılımı:</i> Yerel ilçe belediyelerine planlama yetkisinin verilmesi; Yerel Gündem 21 <i>Planlama Uygulamaları:</i> Kentsel gelişmeye desantralization; Nazım imar ve Uygulama Planları; Yerelde yukarıdan-aşağıya yönetim anlayışı <i>Politikalar ve Yasal Düzenlemeler:</i> Büyükşehir Belediye, İmar, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma, Çevre, Boğaziçi, Milli Parklar kanunları ve Af Yasalar	<i>Yetkilerin Dağılımı:</i> Büyükşehir belediyelerinin yetkisinin genişletilmesi <i>Planlama Uygulamaları:</i> Stratejik Planlama; katımlı planlama uygulamalarının başlaması <i>Politikalar ve Yasal Düzenlemeler:</i> Büyükşehir, Belediye, Mali İdareler, Kentsel Dönüşüm ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma kanunları
Kentsel Makroform	“Azman Kent” (merkezde yoğunlaşma; gecekonduların gelişimi)	Çok Merkezli Metropoliten Kentleşme (kentsel yayılma; ruhsat dışı yapılaşmanın yasallaşması)	Bölgesel Yayılma (merkezlerin farklılaşması ve yeni ilişki ağlarının kurulması)
Kentsel Dönüşüm Uygulamaları	1. Gecekondu bölgelerinin <i>sağlıklaştırılması</i>; 2. Kent merkezinin çöküntü alanına dönüşümü;	1. Yaşam kalitesi düşmüş ve riskli alanlarda <i>kentsel yenileme</i>; 2. İyileştirmeye yönelik <i>sağlıklaştırma ve islah-imar uygulamaları</i>;	1. Kentsel alanlarda <i>yenileme</i>; 2. Apartman alanlarının <i>iyileştirilmesi</i>; 3. Yeni siteler ve kapalı yerleşim alanlarının

	3.Gecekondu alanlarının yeniden yapılandırılması; 4. Bu alanlarda kentsel yenileme.	3.Tarihi değeri olan alanların korunması ve soylulaştırılması	yeniden geliştirilmesi; 4. Tarihi konut alanların soylulaştırılması;
--	--	---	--

Kaynak: Ataöv, A., Osmay, S. (2007). “Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım”, METU Journal of the Faculty of Architecture, 2, s. 60.

1950’li yıllara gelindiğinde sanayileşme ile birlikte özellikle Ankara, İstanbul, Bursa, İzmir gibi büyük kentlere yoğun göçler başlamış bu durum beraberinde gecekondulaşmayı getirmiştir. 1950’ler ve sonraki süreçte Türkiye’nin kent nüfusundaki artış, sosyo-ekonomik yapıdaki değişimler beraberinde çok hızlı bir kentsel dönüşüm sürecine sebep olmuştur. Bu yıllarda yeni kent merkezleri oluşmuş, ekonomik ömrünü tamamlamamalarına rağmen binalar yıkılarak yenileri yapılmış, kentlerin gelişim yönleri değişmiş, yeşil alanlara konutlar inşa edilmiş, kent merkezleri eskiye oranla daha değerli ve önemli bir hale gelmiştir (Tekeli, 1991: 41; Kıray, 1982: 270). “Türk mimarisine yön veren 3 olgudan bahsedebilir. Bunlar göç ve kentleşmeye bağlı konut mimarisi, tüketim toplumuna dönüşüm simgesi AVM kültürü ve zenginliğin göstergesi olan prestij yapılarıdır” (Özakbaş, 2015:416). 1950-1980 yılları arasında kentlerde giderek artan nüfus, yetersiz konut stokunun bulunması, yasal olmayan bir yapılaşmanın başlamasına sebep olmuştur. Bu yıllarda ki kentsel dönüşüm çalışmalarının temelini zaman içinde gecekondular olarak adlandırılan konutların artmasını engellemek, yeniden yapılanma olmuştur (Yenice, 2012:80).

Türkiye 1970’lerde kentleşme devam ederken uydu kentler oluşmaya başlamıştır (Karadağ, 2008). 1980 öncesi dönemde gecekonduların yasallaşmaya başlaması ve pazarlanabilmiş hale gelmiş olması, bu dönemin sosyo-ekonomik yapısını etkilemiştir. Gecekondunun organize bir şekilde üretilmesi temelini hazırlamış; gerek bireysel gerek yasadışı örgütlenmeler eliyle gecekondular üretiminde kiralık ve mülk sahipliği artmıştır. Bunun yanında, kentteki gecekondular dört ve beş katlı binalara dönüşerek apartmanlaşmıştır. Öte yandan 1980’li yıllarda farklı toplu konut uygulamaları yaygınlaşmıştır (Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı, 1996, 65). 1980’lerde kent merkezleri ve gecekondular bölgelerinde dönüşüm kavramı gündeme gelmiştir. 1984 yılında, 2981 sayılı “İmar ve Gecekondular Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir

Maddesinin Değiştirilmesi Hakkındaki Kanun”, gecekondü dönüşüm sürecinde önemli rol oynamıştır. Söz konusu kanun ile gecekondü alanları için ıslah imar planları yapma imkanı doğsa da, sonuçta gerçekleştirilen kentsel dönüşümler, fiziksel dönüşümün ötesine geçememiştir. 1980’lerin sonunda, ıslah imar planlarının yanı sıra kentsel dönüşüm projeleri de belediyelerin gündeminde yer almaya başlamıştır. Dikmen Vadisi Kentsel Dönüşüm Projesi, gecekondü bölgeleri için hazırlanan ilk kentsel dönüşüm projesi örneği olmuştur (Şişman ve Kibaroglu, 2009:3). Bu dönemde gecekondü ticari bir duruma gelmiş, rant elde etmek için kullanılmaya başlanmıştır. Gecekondülara yönelik çıkarılan aflar ile de yasadışı konutlar yasalaşmıştır. Hükümetler ve gecekondü sahipleri bu alanların dönüştürülmesi sürecinde pazarlık yapma eğilimine girmiştir. Bu durum günümüzde de devam etmektedir. 1980 yıllarının sonunda devam eden kamu- özel şirket işbirliği ile rant değeri yüksek arazilerin ıslah imar planlarına alternatif olarak kentsel dönüşüm özel projeleri gösterilmiştir (Genç, 2014:18).

1980 öncesi kentsel dönüşümde temel amaç konut ihtiyacını karşılamak için konut alanlarının yaygınlaştırılması iken 1980 sonrası süreçte sanayi ve turizm alanlarındaki değişimlerden etkilenecek farklı amaçlar ortaya çıkmıştır (Osmay, 1999). Yine aynı dönemde “ağırlıklı olarak emlak eksenli, turizm yatırımlarını kapsayan büyük projeler kentlerde uygulamaya konulmuş iken, 1990’lardan itibaren bu projelere kültür ile ilgili stratejilerde katılmaya başlanmıştır” (Özdemir, 2003:392).

1990’lı yıllarda Avrupa Birliğinin gündeminde ortak kentsel yenileşme politikalarının oluşturulmasının hedeflendiği görülmektedir. Bu politikalar ülkelerin ulusal dönüşüm stratejilerini de etkilemiş özellikle Avrupa Birliği finansal desteklerinden faydalanmak isteyen uluslar, AB kentsel yenileşme stratejileri ile uyumlu projeler yürütmeye başlamıştır. Türkiye de bu süreçte uluslararası politikalara uyum göstermeye çalışmıştır (Erden Erbey, 2004:80).

1999 depremlerinin ardından kentsel dönüşüm afetlere karşı alınması gereken önlemler içinde yer almış ve konuya ilişkin tartışmalar başlamış, kentsel dönüşüm yasalarda yer bulmuştur. 1959-2012 yılları arasında çıkan yasalar EK 1’de yer

almakta olup (Seydioğulları, 2016: 56-57) bu yasalardan öne çıkan bazıları şunlardır (Genç, 2008:119);

- 2981 Sayılı İmar ve Gecekondu Mevzuatına Aykırı Yapılara Uygulanacak Bazı İşlemler ve 6785 Sayılı İmar Kanununun Bir Maddesinin Değiştirilmesi Hakkında Kanun” (Bu kanunla gecekondu alanları için imar ıslah planı yapma imkanı ortaya çıkmış ve dolaylı olarak kentsel dönüşüm projelerinin yapılmasına olanak sağlanmıştır.)
- 5216 sayılı Büyükşehir Belediyelerinin Yönetimi Hakkındaki Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkındaki Kanun (RG 10.7.2004)
- 5393 sayılı Belediye kanunu (RG 3.7.2005)
- 5273 sayılı Arsa Ofisi Kanunu ve Toplu Konut Kanununda ve Genel Kadro ve Usulü Hakkındaki Kanunun eki Cetvellerin Toplu Konut İdaresi Başkanlığına Ait Bölümünde Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (RG 12.5.2004)
- 5226 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun (RG 27.7.2004)
- 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun (RG. 5.7.2005)
- Dönüşüm Alanları Hakkında Kanun Tasarısı
- 5104 sayılı Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi Kanunu.

Avrupa Birliği ortak kentsel yenileşme politikaları sürecinde Türkiye’de yerel yönetimlerin katılımcı yaklaşımları ile kentsel dönüşüm önemli bir duruma gelmiş ve tartışmalar artmıştır. Kentsel dönüşümde stratejik planlama yaklaşımları, kent varlığını koruma, kamu, özel sektör yerel halkın karar alma sürecine katılımı, sürdürülebilir kentsel dönüşüm projeler kapsamında yaygınlaşmıştır. Bununla birlikte özellikle İstanbul gibi büyük kentlerde giderek artan nüfus yoğunluğu, konut, ulaşım, altyapı yetersizliği, değişen sosyo-ekonomik yapılar, kutuplaşmaların oluşması kentsel dönüşümde yeni hedeflerin oluşmasını sağlamıştır. Bu sebepler kentin bölüm bölüm yenilenmesi, kültürel değerlerinin korunarak yaşam kalitesinin

artırılması, eskiyen bozulan kent merkezlerinin yenilenmesi ve ortaya çıkan ihtiyaçların sağlanması gibi yeni gereklilikler doğurmuştur (Ataöv ve Osmay, 2007:68).

Stratejik planlama yaklaşımı için önemli bir örnek teşkil eden Avrupa Birliği ve ülkesel ölçekte mekânsal gelişme stratejilerini belirlemek üzere geliştirilen Avrupa Mekânsal Gelişme Perspektifi ile ortaya konan Avrupa'da çok merkezli ve dengeli bir gelişmenin sağlanması hedefi Avrupa Komisyonu ve EU üye ülkeleri için önemli bir politika hedefi olarak görülmektedir (Çıracı ve Yıldız, 2006:185). Türkiye'de Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı (2010-2023) Mekânsal Planlama Sisteminin Yeniden Yapılandırılması Avrupa'da bu gelişimler ve diğer dünya ülkelerindeki örnekleri de dikkate alarak oluşturulmuştur (KENTGES).

2.5. Dünyada ve Türkiye'de Rekreyasyona Yönelik Kentsel Dönüşüm Uygulamaları

Bu bölümde dünyada ve Türkiye'de yapılmış en iyi bilinen kentsel dönüşüm örnekleri sunulmuştur.

2.5.1. Dünyada Kentsel Dönüşüm Uygulamaları

Dünyadaki kentsel dönüşümün tarihine bakıldığında özellikle II Dünya savaşı sonrası şehirlerin çökmesi, yıkılması sebebiyle çözüm arayan Avrupa ve Amerika'nın 1950'lerde kentsel dönüşüm uygulamaları ile ilgilendiği görülmektedir. Zaman içinde fiziksel boyutunun yanında toplumsal, çevresel ve ekonomik boyutlarını da kazanması ile farklı öncelikler çerçevesinde uygulanmaya devam edilmiştir. 1980'lere gelindiğinde ise amacına uygun büyük kentsel dönüşüm projeleri karşımıza çıkmaktadır (Özden, 2001:258).

Aşağıda kentsel dönüşüm uygulamalarına dünyadan örnekler yer almaktadır; (<http://www.ekonomitrend.com/dunyadaki-kentsel-donusum-calismalari/>; Altaban, 1990: 96;Kocabaş, 2012:3-10; Aydın ve Çamur, 2016:58-63; Akkar, 2006:32; Oğuz vd. 2010, s. 160; <http://www.kentselyenileme.org/dosyalar/turdok13.doc>; <http://www.onuracar.com/wp-content/uploads>)

- *Dockland Projesi (İngiltere)*

Londra'da 1967'de başlayan Dokların kapanma hareketi ilk defa bu bölgede dönüşüm için planlamanın gerekliliğini ortaya koydu. Çevre Bakanlığı (DOE) ve Londra Büyükşehir Belediyesi (GLC) 1971 yılında bu konuyu etüd etme görevini özel bir danışmanlık firmasına (Travers Morgan Şirketi) devretti. Verilen görev (iş tanımı) Dok'ların İncelenmesi için bir çalışma grubu (London Docklands Study Team) kurmak ve kapsamlı bir planlamanın stratejik seçeneklerini hazırlamak şeklinde tanımlandı.

- *Postdam Meydanı Kentsel Dönüşüm Projesi (Almanya)*

Avrupa'nın ünlü meydanlarından olan ve Almanya'nın başkenti Berlin'de bulunan Postdam meydanı, savaş döneminde yerle bir olmuş ve savaş sonunda da doğu ve batı Almanya'nın sınırında kalarak ikiye bölünmüştür. Postdam meydanı, İkinci Dünya savaşı öncesi önemi hatırlanarak ve meydanın kaybettiği değerini geri kazanabilmesi için kentsel dönüşüm çalışmalarına konu oluşturmıştır.

- *Elephant&Castle Projesi (İngiltere)*

Proje alanı, Londra'da düşük gelir gruplarının yaşadığı ve kentsel yoksulluğun yaşandığı bir bölge konumundadır. Bölgenin kentsel dönüşüm alanı olarak seçilmesinin nedenleri; bölgede altyapı ve emlak piyasasının yarattığı artan baskılar ve bölgenin anayol ulaşım ağı üzerinde olmasıdır. Bölge yüksek oranda sosyal yoksulluğun ve hava kirliliğinin yoğun olarak görüldüğü ve kötüleşen belediye konutlarıyla çevrili bir alandır. Projenin temeli kamu-özel sektör ve yerel halkı içeren sağlam bir ortaklık stratejisine dayanmaktadır.

- *Hamburg- Hafen City*

Hafen City kültürel ve sanatsal aktivitelerin etkin olarak gerçekleştirileceği bir mekan olarak tasarlanmıştır. Açık alanların dışında mimari özellikleri ve işlevsellikleriyle müze ve konser binaları kentsel yaşam kalitesini arttırmada önemli bir yere sahiptir. Elbphilharmonie Konser Binası, Uluslar arası Denizcilik Müzesi,

Bilim Merkezi tamamlanmış ve proje halindeki kültürel yapılar arasında yer almaktadır.

- *La Defense Kentsel Dönüşüm Projesi (Fransa)*

La Défense, Neulily köprüsünün uzantısında, eski banliyö merkezlerinden Courbevoie ile Puteaux ortasında 130 hektarlık bir alanda kurulmuş ve bu gün bir üniversite kenti olan Nanterre kadar uzanmaktadır. La Défense bölgesindeki kentsel dönüşüm projesinin yüksek binaları yaygınlaştırması, geleneksel yol dokusunu ortadan kaldırması ve yaya ve otomobil akışını birbirinden ayrılması şeklinde üç temel ilkesi bulunmaktadır

- *Paddington Projesi (İngiltere)*

Paddington, Londra'nın merkezinde yer alan ve kentin en zengin ilçelerinden olan Westminster Belediyesi'ne bağlı bir bölgedir. Paddington dönüşüm projesi genel olarak bir soruna çözüm bulmak için başlamamıştır. Heatrow ekspresinin faaliyete geçmesiyle kentle bağlantısı güçlenen bu mahallenin Londra'daki yatırımları çekebilmek için iş ve konut alanları oluşturmak ve diğer taraftan da yerel halkın bu canlanmadan yararlanabilmesi için başlatılan bir projedir.

- *Thebes Yerleşmesi Planlamaya Katılım Projesi (Yunanistan)*

Thebes yerleşmesinde yaşayan göçmenlerin başta konut ve işsizlik sorunlarını çözmek üzere yerel ve merkezi yönetim işbirliği ile halkın planlama ve uygulamaya katılımını sağlayan bir projedir. Proje merkezi yönetim ve yerel yönetim işbirliğiyle gerçekleştirilmiştir.

- *Hiroşima-Danbara Kenti Yeniden İnşa Projesi (Japonya)*

1945 yılı savaş sonrası yıkılan Hiroşima şehrinin yenilenmesi için tüm paydaşlar işbirliği içinde bu projeyi başlattılar. 1995 yılı itibari ile Danbara 5 park alanı (1000-2500 metrekare), 2 yeşil alan ve 13 oyun parkına kavuşmuştur. Ayrıca proje kapsamında 4.761 metre uzunluğunda ana yol, 10.457 metre uzunluğunda ikinci derecede önemli yol inşaatı gerçekleştirilmiştir.

- *Rio Kenti Gecekondu Sağlıklaştırma Programı (Brezilya)*

Rio kentinde, yaklaşık nüfusun 1/3'ü çok kötü şartlarda gecekondu alanlarında yaşamaktadır. 1994 yılında belediye tarafından başlatılan Favela-Bairro Sağlıklaştırma Programı ile kent merkezindeki gecekondu alanlarının standartlarının yükseltilme çalışmaları başlatılmıştır. Proje kamu ve yerel halk işbirliği ile gerçekleştirilmiştir.

2.5.2. Türkiye’de Rekreasyona Yönelik Kentsel Dönüşüm Uygulamaları

Türkiye’de özellikle 1999 depremi sonrası yasalar ile de desteklenen kentsel dönüşüm İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlerde farklı amaçlarla yoğun şekilde gerçekleştirilmektedir. Bu süreçte kentsel dönüşüm projeleri, gecekondu bölgelerinin yenilenmesi, uluslararası şirketlerin de yer aldığı büyük projelere kadar farklı ölçeklerde uygulanmaktadır. Bu projelerden bazılarını aşağıdaki şekilde gruplandırılabilir (Genç, 2012:149-152);

- *Merkezi iş alanlarının dönüşümü* (Maslak-Büyükdere aksı, Şişli, Mecidiyeköy; Ankara’da Ulus ve çevresi);
- *Sit alanlarının korunması ve turizm amaçlı dönüşüm* (Tarlabaşı, Sulukule, Dolapdere, Ankara’da Hacıbayram Camii ve Ulus merkezi iş alanı; İzmir’de Kemeraltı Çarşısı);
- *TOKİ’nin öncülüğünde başlatılan dönüşüm projeleri* (İstanbul Park, Formula 1 Pisti, yat limanı, Sabiha Gökçen Havaalanı, Sabancı Üniversitesi; İzmir’de Konak, Uzundere Kentsel Yenileme Projeleri);
- *Büyük altyapı yatırımları, metro, ekspres yollar* (1980 sonrasında Ankara’da Eskişehir Yolu üzerindeki yapılaşmalar; İstanbul Bilgi Üniversitesi kampusu);
- *Doğal afetler nedeniyle kentsel dönüşüm* (İstanbul’da Zeytinburnu, Bakırköy, Küçükçekmece; İzmir’de Ballıkuyu ve Vezirağa; 1999 depremlerinde hasar gören kentler);

- *Kentin boş ve uygun alanlarında yeni konut projeleri üretmek* (Safir yaşam merkezi, Çekmeköy-Evidea Projesi);
- *Soylulaştırma* (İstanbul’da kıyı kesimindeki tarihi yapılarda; 1970 ve 1980’lerde Kuzguncuk, Arnavutköy, Ortaköy, Cihangir, Beyoğlu, Galata, Balat ve Fener);
- *Çöküntü bölgelerinin/gecekondu alanlarının dönüşümü* (Ankara’da Dikmen Vadisi ve Portakal Çiçeği Kentsel Dönüşüm Projeleri; Çankaya Belediyesi’nin GEÇAK, Koza Sokak ve Yıldızevler Özel Proje Alanı, Altındağ Aktaş-Atilla Dönüşüm Projesi, Mamak Belediyesi, Ege Mahallesi Kentsel Dönüşüm Projesi, Yenimahalle Belediyesi (Şirindere), Güneypark Konutları; İstanbul’da Tuzla, Beykoz, Sarıyer, Silivri’deki gecekondu bölgelerinin, eski sanayi alanlarının (Kağıthane Deresi ve çevresi, Pendik, Kartal sahili ve Maltepe’de eski mermer ocaklarının bulunduğu bölge; eski Beykoz Deri Kundura, Paşabahçe tesisleri), Sarıgöl-Yenidoğan, Tozkoparan Mahallesi; Ayazma, Esenler, Başibüyük, İzmir’de İzmir-Narlidere Kentsel Dönüşüm Projesi, Zafertepe Gecekondu Çevresi Geliştirme Projesi, Kadifekale, Karşıyaka-Şemikler, Ege Mahallesi, Konak Belediyesi Uzundere ve Ballıkuyu Mahalleleri; Bursa’da Doğanbey Kentsel Dönüşüm Projesi; Samsun’da Kıran ve Çay Mahalleleri).

2.6. İstanbul’da Rekreeasyona Yönelik Kentsel Dönüşüm Uygulamaları

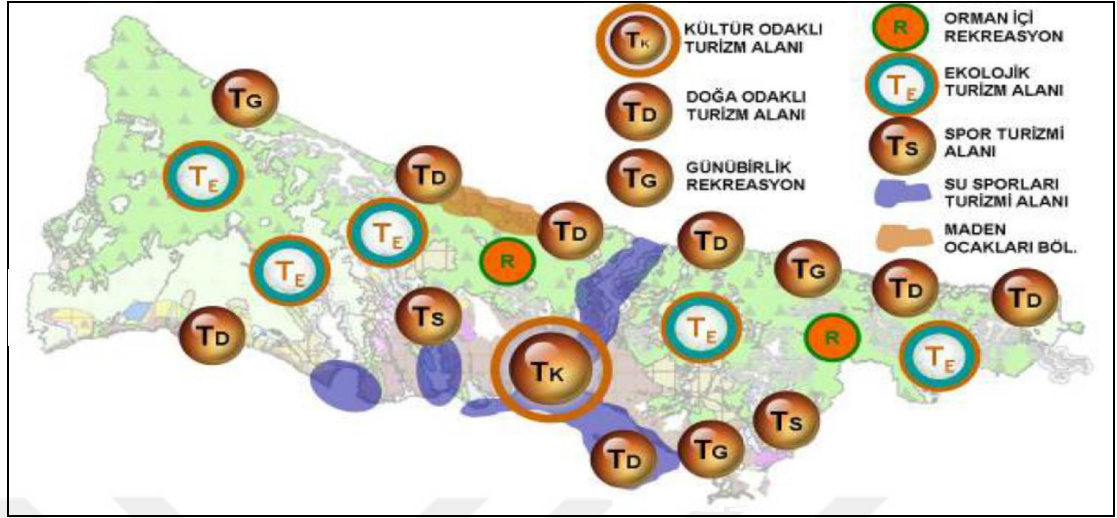
Dünyadaki gelişimler paralelinde Türkiye’de de kentsel dönüşüm özellikle İstanbul gibi büyük şehirlerde yaşanan nüfus yoğunluğu sebebiyle yetersiz konut stokunu arttırmak amacıyla 1950’liler de tartışılmaya başlanmıştır. 1980’ler sonrasında sürdürülebilir, vizyona sahip, yenilenmiş, mega kentler söylemleri, AB kentleşme politikaları, 1999 Marmara Depremi, sosyo-ekonomik yapıların değişimi, yaşam kalitesinin artma beklentisi ile sadece fiziksel boyuttaki projeler yerini çok boyutlu yaklaşımlara bırakmıştır. 2000’li yıllarla birlikte kentsel dönüşüm projelerinden rant sağlanması, özel sermayenin projelere dahil edilmesi ve yerel halkın da karar alma sürecinde etkili olduğu görülmektedir.

Bu gelişimler kentsel dönüşüme yönelik yeni yasaların oluşturulmasını sağlamış, ilçe bazında kentsel dönüşüm birimleri oluşturulmuş ve özellikle yerel yönetimlerin etkili olduğu projeler bu yasalar çerçevesinde gerçekleştirilmiştir.

İstanbul coğrafi konumu, tarihi dokusu, kültürel değerleri, mevcut üst ve altyapı varlığı ile dinamik bir kenttir. Dünyadaki ve Türkiye’de ki 2000’li yıllar sonrasında gerçekleştirilen kentleşme uygulamalarından da etkilenmektedir. Sahip olduğu nüfusun barınma ihtiyacı dışında kültürel yapıların korunması, restore edilmesi, ekonomik değerinin artırılması, sosyal dokunun bozulmamasını amaç edinen bütünsel kentsel dönüşüm projelerine ihtiyaç duymaktadır.

Bununla birlikte İstanbul’un 2017 yılındaki nüfusu 15 029 231 olarak belirlenmiştir (TUIK), aynı yıl gelen yabancı turist sayısı ise 10.840.595’tir (<http://www.istanbulkulturturizm.gov.tr>). Giderek artan nüfus sayısı beraberinde getirdiği büyük kent sorunları ile yerli halkın dinlenme, eğlenme, yenilenme ihtiyacı da giderek artmaktadır. Bunun yanında gelen turist beklentileri de aynı yönde eğilim göstermekte, tarihi alanları ziyaret etme, kültürel değerler ile bir araya gelme, rekreasyon etkinliklerine katılma ihtiyacı oluşmaktadır. Bu sebepler ile İstanbul’da son yıllarda planlanan kentsel dönüşüm projeleri hedefleri arasında turistlere yönelik ihtiyaçların karşılanması da yer almaktadır. Bu mega projelerin kapsamında eko turizm, kongre turizmi, kruvaziyer turizm gibi turizm çeşitlerinin geliştirilmesi, dünyada örnekleri bulunan kent merkezlerinin inşa edilmesi, hem yerli halkın hem de turistlerin ihtiyacına sunulan büyük park ve bahçelerin oluşturulması yer almaktadır.

İstanbul Büyükşehir Belediye Meclisi’nin 13.02.2009 tarihinde aldığı 103 sayılı kararı ile uygun bulunan 1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı’na ilişkin turizm ve rekreasyon bölgeleri aşağıdaki şekilde yer almıştır (Şekil 2.1)

Şekil 2.1: İstanbul Çevre Düzeni Planı'nın Turizme Yönelik Kararları

Kaynak: Öztaşkın B., Yazman D., Öztürk, D. (2009). "Bir İstanbul Masalı", (Çevrimiçi) <http://v3.arkitera.com/h44797-bir-istanbul-masali.html>, 05.02.2018.

1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı ve İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Projesi ve 2011 Eylem Planı'na göre belirlenen turizm ve rekreasyon bölgeleri aşağıda yer almaktadır:

- Kültür odaklı turizm alanı; Tarihi Yarımada, Haliç, Beyoğlu, Kadıköy, Üsküdar bölgeleri
- Doğa odaklı turizm alanı; Marmara Denizi kıyılarında Büyükçekmece, Gürpınar, Silivri, Selimpaşa, Kumburgaz ve Mimarşinan'da; Karadeniz kıyılarında ise Kilyos, Şile, Ağva ve Riva
- Günübirlik rekreasyon alanı; Avrupa Yakası'nda Rumelifeneri, Kısırkaya, Kilyos, Zekeriyaköy, Karaburun, Yalıköy, Çatalca ve Alibeyköy'de; Anadolu Yakası'nda ise Riva, Şile, Ağva
- Ekolojik turizm alanları ise Avrupa Yakası'nda, Çatalca'nın kuzeyinde ve Büyükçavuşlu'da; Anadolu Yakası'nda ise Riva (Öğümce Köyü çevresi), Şile (Hasanlı Köyü çevresi) ve Ağva olarak gösterilmektedir.
- Spor turizm alanları Küçükçekmece'deki Olimpiyat Parkı ile Tuzla-Akfırat'taki Formula-Otomobil ve Diğer Motorlu Araçlar Spor ve Yarışma Alanı uluslararası spor alanları olarak gösterilmektedir. Boğaziçi, Haliç,

Adalar-Anadolu Yakası arası, Küçükçekmece Gölü ve Büyükçekmece Koyu'nun su sporları açısından değerlendirilmesi; Karadeniz Maden Ocakları Bölgesi'nde rehabilite edilerek, çevresel sürdürülebilirlik göz önünde bulundurularak, bölgenin yapısına uygun sportif aktivitelerin yapılması öngörülmüştür.

1/100.000 ölçekli İstanbul Çevre Düzeni Planı, ilki, 2005 yılında kurulan İstanbul Metropoliten Planlama ve Kentsel Tasarım Merkezi (İMP) tarafından çok sayıda akademisyen ve değişik disiplinlerde donanımlı meslek insanı tarafından hazırlanan İstanbul İl Çevre Düzeni Planı'nın plan içeriğine dair itirazlar yanında yasal zemini bakımından taşıdığı meşruiyeti bu planın iptaliyle sonuçlanmıştır (<http://www.planlama.org>). Bununla birlikte İstanbul'da planlanan kentsel dönüşüm projeleri kapsamında turizm ve rekreasyona yönelik amaçları da barındırmaya devam etmektedir.

İstanbul Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü ile yapılan görüşmeler de İstanbul'un dünyada örnekleri bulunan büyük meydanlara olan ihtiyacı vurgulanmış ve bu kapsamda yapılmakta olan aşağıda yer alan üç meydan projesinden bahsedilmiştir.

- *Beşiktaş Meydan Projesi*; temel amaçları Barbaros Hayrettin Paşa Meydanı, Beşiktaş Meydanlarının ayrı şekillerde korunarak düzenlenmesi, bölgenin trafikten arındırılması ile yaya akışının düzenlenmesi, yeşil alanların korunmasıdır Bu proje ile Beşiktaş Meydanı heykelden sahile kadar inen bir alana inşa ediliş olacak.
- *Yenikapı Meydan Projesi*; temel amacı yaşanılabilir bir semt olması ve bölgenin çağdaş bir meydana kavuşması, olabildiğince trafiğin azaltılması ve ulaşımın yeni oluşturulan bir ulaşım sistemi ile çözülmesinin sağlanmasıdır.
- *Üsküdar Meydan Projesi*: bu projenin bölgenin çarpık yapılaşmadan arındırılmasının sağlanması, trafiğin yer altından işlemesinin sağlanması, yaya alanlarının düzenlenmesi gibi amaçları bulunmaktadır.

İstanbul'da tamamlanan veya devam eden turizm ve rekreasyona yönelik kentsel dönüşüm projeleri aşağıdaki gibidir.

- Fener-Balat Rehabilitasyon Projesi
- Haliç Kültürel Vadi Projesi
- Haliç Yat Limanı ve Kompleksi Projesi (Haliçport)
- Kartal Birinci Etap Projesi
- Harbiye Kongre Vadisi
- Galataport Projesi
- Harem-Haydarpaşa Projesi
- Cendere Rehabilitasyon Projesi
- Kâğıthane İş Merkezi Projesi
- Bayrampaşa-Topkapı-Maltepe Projesi
- Küçükçekmece- Avcılar Sahil Rehabilitasyon Alanı Projesi
- Başakşehir Şehir Merkezi Projesi
- Tarlabası Yenileme Alanı
- Yedikule Yenikapı Sahil Şeridi
- Silivri Birinci Etap Projesi
- Avcılar-Firuzköy Projesi
- Kınalı Rekreasyon ve Festival Alanı
- Kumburgaz Turizm Alanı
- Silivri Yöresel Park Projesi
- Karadeniz Rekreasyon ve Turizm Alanı
- Riva Turizm ve Kültür Merkezi Projesi'dir.
- Zeytinburnu Kültür Vadisi Projesi
- Süleymaniye Bölgesi Yenileme Projesi
- Neslişah ve Hatice Sultan (Sulukule) Mahalleleri Yenileme Projesi

Yukarıda yer alan büyük dönüşüm projeleri yanında özellikle tarihi merkezlerde yoğun şekillerde devam eden yenileme, restorasyon çalışmaları devam etmektedir. Tarihi Yarımada bölgesi restorasyon uygulamalarının yoğun olarak yaşandığı bölgeler arasında yer almaktadır. Bu uygulamaların amacı daha çok tarihi dokunun korunması, turizme açılması, ekonomik değerinin artırılması yönündedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KENTSEL DÖNÜŞÜM ÇERÇEVESİNDE REKREASYON ALANLARINDA TURİSTLERİN HİZMET KALİTE ALGISININ BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA

Araştırmanın bu bölümünde İstanbul sınırları içinde kentsel yenilme kapsamında turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin hizmet kalite algılarının belirlenmesine yönelik yapılan analizler yer almaktadır.

3.1. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu bölümde araştırmanın temel amacı ve önemi üzerinde durulmuştur.

3.1.1. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, İstanbul ilinde tamamlanan ve planlanan kentsel dönüşüm çalışmalarının turizm ve rekreasyon açısından ne derece başarılı ve yeterli olduğu, turistlerin turizm ve rekreasyon alanlarına yönelik algı ve beklenti dereceleri analiz edilmiştir. Analizler ile İstanbul'un kentsel dönüşüm çerçevesinde planlanan ve tamamlanan turizm ve rekreasyon alanları açısından en etkin şekilde değerlendirilmesini sağlayarak bölgenin sürdürülebilir kalkınmasına, soyut ve somut kültürel mirasının korunmasına, bölge halkının yaşam kalitesinin yükselmesine imkan sağlayacak kentsel dönüşüm projelerinin geliştirilmesi ve yeni kentsel dönüşüm projelerine örnek oluşturacak bir çalışma olması amaçlanmaktadır.

3.1.2. Araştırmanın Önemi

Dünya turizm sektöründe marka haline getirilmesi amaçlanan İstanbul ilinin, bu amaca ulaşabilmesi ancak İstanbul'un sahip olduğu doğal ve kültürel mirasın korunması, dünyaya açılması, daha fazla turizm faaliyetlerine imkan yaratacak rekreasyon alanlarının planlanması ve yapılandırılması ile mümkün olabilecektir. Ancak 2012 yılında çıkan “Afet Riski Altındaki Alanların Dönüştürülmesi Hakkında Kanun” ile hız kazanan dönüşüm çalışmaları turizmde marka kent imajının yaratılmasından oldukça uzak bir şekilde ilerlemektedir. Bunun yanında yapılan

kentsel dönüşüm çalışmalarının turizm açısından olumsuz durumlar yaratması da mümkün görünmektedir.

Bu çalışma İstanbul'da yapılan kentsel dönüşüm çalışmalarının turizm üzerinde olumlu-olumsuz etkilerinin ortaya çıkarılması açısından oldukça önemlidir. Çalışmanın sonunda ortaya konacak olan sürdürülebilir, turizm faaliyetlerini arttırıcı, bütünleşik bir kentsel dönüşüm planının sonraki çalışmalar için de yol gösterici olması hedeflenmektedir.

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu bölümde araştırmanın, evreni ve örneklemini, sınırları ve veri toplama yöntemi anlatılmıştır.

3.2.1. Araştırmanın Evren ve Örneklemini

Örneklem, belli kurallara göre, belli bir evrenden seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük kümedir. Araştırmalar çoğunlukla örneklem kümeler üzerinde yapılır ve elde edilen sonuçlar ilgili evrenlere genellenir (Karasar, 2005, s.110-111). Araştırmanın evrenini kentsel dönüşüm kapsamında oluşturulan turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistler oluşturmaktadır. Araştırmanın evreni ise İstanbul'da kentsel dönüşümün gerçekleştirildiği turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden yabancı turistler oluşturmaktadır.

Genel kabul görmüş tek bir örneklem büyüklüğünden söz etmek mümkün olmamakla beraber daha büyük örneklem sayısına ulaşmak her zaman daha tercih edilir bir durumdur (Yoon, 2002: 60). Sekaran'ın kabul edilebilir örneklem büyüklüklerine göre 2.500.000 kişilik bir ana kütlenin temsil edilebilmesi için 384 kişiye ulaşılması gerekmektedir (Sekaran, 2000: 296). İstanbul ilini ziyaret eden turistlerin sayısı son beş yıl için 9.000.000 den fazla (<http://yigm.kulturturizm.gov.tr/>, 2018) olduğu dikkate alındığında, 440 kişilik örneklem büyüklüğü yeterli görülmüştür. Araştırmada tesadüfi olmayan örneklem yöntemlerinden kolayda örneklem tekniği kullanılmıştır.

3.2.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırma sahası olarak özellikle turizm ve rekreasyon alanlarının fazla olduğu, turistlerin yoğun ilgisinin görüldüğü Tarihi Yarımada ile kısıtlanmıştır. Anketler sadece bu bölgede uygulanmıştır.

Anketlerin yaptırılması ve değerlendirilmesi süreci 2017 yılı, özellikle turistlerin yoğun olarak ziyaret ettiği Mayıs-Eylül aylarını da kapsayan dönemde gerçekleşmiştir. Ayrıca anketler oluşturulmadan önce yapılan ilk görüşmeler İstanbul Büyükşehir belediyesi de dahil olmak üzere tüm İstanbul yerel yönetimlerine kapsarken ilerleyen süreçte kentsel dönüşümün daha yoğun yaşandığı bölgeler ile sınırlandırılmıştır.

3.2.3. Araştırmanın Hipotezleri

H1: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, hizmetlerin fiziksel özelliklerine ilişkin kalite beklentileri ile kalite algıları arasında anlamlı farklılık vardır.

H2: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, hizmetlerin güvenilirlik boyutuna ilişkin kalite beklentileri ile kalite algıları arasında anlamlı farklılık vardır

H3: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, hizmetlerin heveslilik boyutuna ilişkin kalite beklentileri ile kalite algıları arasında anlamlı farklılık vardır.

H4: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, hizmetlerin güven boyutuna ilişkin kalite beklentileri ile kalite algıları arasında anlamlı farklılık vardır.

H5: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, hizmetlerin empati boyutuna ilişkin kalite beklentileri ile kalite algıları arasında anlamlı farklılık vardır.

H6: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H7: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite beklentileri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H8: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile medeni durum değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H9: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite beklentileri ile medeni durum değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H10: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H11: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite beklentileri ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H12: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile meslek değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H13: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite beklentileri ile meslek değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H14: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile eğitim değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H15: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite beklentileri ile eğitim değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H16: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

H17: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.

3.2.4. Araştırmanın Veri Toplama Yöntemi

Araştırmada güvenilirliği arttırmak açısından görüşme ve anket olmak üzere iki metot bir arada kullanılmıştır.

- *Görüşme*, yarı yapılandırılmış görüşme tercih edilmiş olup, 10 ana soru haricinde soruların sayısı ve sırası ortama göre değiştirilebilmiş, akla gelen ek sorular yöneltilmiştir.
- *Anket-Yapılandırılmış Soru Formu*

Araştırmanın ilk aşamasında mevcut Türkçe kaynaklar incelendikten sonra yabancı literatür çalışmaları incelenmeye başlanmış, kentsel dönüşüm çalışma örnekleri değerlendirme kapsamında toplanmaya başlanmıştır. Elde edilen tüm veriler ile bir taslak oluşturulmuştur.

İkinci aşamada, oluşturulan taslak çerçevesinde İstanbul'da ki kentsel dönüşüm çalışmaları ile ilgili bilgi alabilmek için ilçe belediyelerle görüşmeler yapılmış onlara aşağıda yer alan toplam 10 adet soru yöneltilmiş, kartopu örnekleme yöntemi ile 45-60 dakikalık görüşmeler yapılmış, elde edilen cevaplar analiz edilmek için toplanmıştır.

Sorular

1.Kentsel dönüşüm sizin için ne ifade etmektedir?

2.İlçenizde gerçekleştirilen, devam eden ya da planlanan kentsel dönüşüm çalışmaları var mıdır? Var ise hangileridir?

3.İlçenizde hangi kentsel dönüşüm yöntemleri uygulanmaktadır?

4.Kentsel dönüşüm çalışmalarında belediye olarak etkin rol alıyor musunuz? Kentsel dönüşüm çalışmaları uygulama öncesi, süreci ve sonrasındaki rolünüz nelerdir?

6.Yerli halkın kentsel dönüşüm çalışmalarına tutum ve davranışları nasıldır?

7.İlçenizde kentsel dönüşüm çerçevesinde rekreasyon ve turizme yönelik çalışmalarınız mevcut mudur?

8. İlçenizde yerli ve yabancı turizm faaliyetleri var mıdır?

9. Kentsel dönüşüm çalışmalarının turizmi nasıl etkilediğini düşünüyorsunuz?

10.İstanbul'da sürdürülebilir bir turizm açısından kentsel dönüşüm çalışmalarının nasıl olmasını önerirsiniz?

İstanbul'da Avrupa yakasında 25, Anadolu yakasında 14 ilçe belediye 1 büyükşehir belediyesi olmak üzere toplam 40 Belediyenin 26'sı ile görüşmeler tamamlanmıştır. Elde edilen veriler çalışmanın ikinci bölümünde sunulmuş ve çalışmanın sonucunda yer almıştır.

Araştırmanın amacına ulaşabilmek için ihtiyaç duyulan veriler anket tekniği kullanılarak elde edilmiştir. Turizm ve rekreasyon alanlarında hizmet kalitesi beklentilerini ve algılamalarını ölçmeyi hedefleyen araştırmada, “hizmet kalitesi tanımı ve ölçümünde önemli bir çerçeve sağlayan” (Saat, 1999: 116) ve en çok tercih edilen ölçüm aracı olan SERVQUAL ölçeği kullanılmıştır. Parasuraman, Zeithaml ve Berry tarafından geliştirilmiş olan SERVQUAL ölçeği hizmet kalitesinin 5 boyutundan ve 22 sorudan oluşmaktadır. Hizmet kalitesine ilişkin 22 soru kentsel rekreasyon alanlarında sunulan hizmetlere göre uyarlanmıştır. Anket, cevaplama oranını arttıracak şekilde düşünülerek ziyaretçilere yüz yüze uygulanmıştır.

Araştırma anketinin 22 sorusu turistlerin beklentilerine ve 22 sorusu turistlerin algılamalarına yönelik olmak koşuluyla toplam 44 adet Likert ölçekli

ifadeden, 2 adet sıralama sorusundan, 2 adet sınıflandırma sorusundan ve 7 adet demografik sorudan oluşmaktadır. Likert ölçekli sorular 1; çok düşük, 5; çok yüksek olmak koşuluyla oluşturulmuştur.

3.3. ARAŞTIRMANIN BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

Çalışmada istenilen amaçlara ulaşmak için elde edilen veriler SPSS (Statistical Package for Social Sciences) for Windows 24.0 programı kullanılarak analiz edilmiştir. Çalışma verileri değerlendirilirken tanımlayıcı istatistiksel metotları (Frekans, Yüzde, Ortalama, Standart sapma) kullanılmıştır. Hipotez testleri analiz edilirken eşleştirilmiş t-testi, bağımsız örneklem t-testi, Anova testi kullanılmıştır. Çalışmanın güvenilirliğini analiz etmek için de en yaygın kullanılan değerlendirme kriteri olan Cronbach's Alpha Katsayısı hesaplanacaktır.

Bağımsız örneklem t – testi ise, iki ilişkisiz grup ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olup olmadığını test etmek için kullanılmaktadır. İki'den fazla grup durumunda parametrelerin gruplar arası karşılaştırmalarında Tek yönlü (One way) Anova testi kullanılmıştır. Tek yönlü varyans analizi, ilişkisiz ikiden daha çok örneklem ortalaması arasındaki farkın sıfırdan anlamlı bir şekilde farklı olup olmadığını test etmek üzere uygulanmaktadır (Kesici ve Kocabaş, 1998: 267; Özdamar, K. 1999:270).

3.3.1. Araştırmaya Katılan Bireylerin Demografik Özellikleri

Bu bölümde araştırmaya katılan bireylerin, cinsiyet, medeni durum, yaş, öğrenim durumu ve gelir dağılımlarına ilişkin frekans analizleri ve yüzdelik dağılımları yer almaktadır.

Tablo 3.1: Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

Değişken	Frekans	Yüzdelik Dağılım (%)
Kadın	197	%44,8
Erkek	243	%55,2

Toplam	440	%100
---------------	------------	-------------

Tablo 3.1’de katılımcıların cinsiyetlerine göre dağılımları yer almaktadır. Anket katılımcılarının %44,8’i kadın, %55,2’si erkektir.

Tablo 3.2: Katılımcıların Medeni Durumuna Göre Dağılımı

Değişken	Frekans	Yüzdelik Dağılım (%)
Evli	266	%50,5
Bekar	174	%39,5
Toplam	440	%100

Tablo 3.2’de katılımcıların medeni durumlarına göre dağılımları verilmektedir. Anket katılımcılarının %50,5’i kadın, %39,5’i erkektir.

Tablo 3.3: Katılımcıların Yaşlarına Göre Dağılımı

Değişken	Frekans	Yüzdelik Dağılım (%)
18-29	96	%21,6
30-39	104	%23,6
40-49	99	%22,5
50-59	94	%21,4
60+	48	%10,9
Toplam	440	%100

Tablo 3.3’de anket katılımcılarının yaşlarına göre dağılımı verilmiştir. Ankete katılan turistlerin %21,6’sı 18-29 yaş aralığında, %23,6’sı 30-39 yaş aralığında, %22,5’i 40-49 yaş aralığında %21,4’ü 50-59 yaş aralığında %10,9’u ise 60 yaş ve üstü olduğu gözlenmektedir.

Tablo 3.4: Katılımcıların Mesleklerine Göre Dağılımı

Değişken	Frekans	Yüzdelik Dağılım (%)
Kamu Çalışanı	96	%21,8
Özel Sektör Çalışanı	93	%21,1
Serbest Meslek	52	%11,8
Emekli	48	%10,9
Ev Hanımı	57	%13,0
Diğer	94	%21,4
Toplam	440	%100

Tablo 3,4’te, anket katılımcılarının mesleklerine göre dağılımı verilmiştir. Ankete katılan turistlerin %21,8’i kamu çalışanı, %21,1’i özel sektör çalışanı, %11,8’i serbest meslek, %10,9’u emekli, %13’ü ev hanımı ve %21,4’ü diğer mesleklerde çalışmaktadır.

Tablo 3.5: Katılımcıların Öğrenim Durumuna Göre Dağılımı

Değişken	Frekans	Yüzdelik Dağılım (%)
İlkokul	49	%11,1
Ortaokul	58	%13,2

Lise	87	%19,8
Ön lisans	16	%3,6
Lisans	178	%40,5
Lisansüstü	52	%11,8
Toplam	440	%100

Tablo 3,5'te anket katılımcılarının öğrenim durumlarına göre dağılımı verilmiştir. Ankete katılan turistlerin %11,1'i ilkokul, %13,2'si ortaokul, %19,8'i lise, %3,6'sı ön lisans, %40,5'i lisans ve %11,8'i lisansüstü eğitim durumuna sahiptir.

Tablo 3.6: Katılımcıların Gelir Durumuna Göre Dağılımı

Değişken	Frekans	Yüzdelik Dağılım (%)
750 TL ve altı TL	134	%30,5
751-1500 TL	48	%10,9
1501-2250 TL	103	%23,4
2251-3000 TL	59	%13,4
3001-3750 TL	56	%12,7
3751 ve üzeri	40	%9,1
Toplam	440	%100

Tablo 3.6'da anket katılımcılarının gelir durumlarına göre dağılımı verilmiştir. Ankete katılan turistlerin %30,5'i 750 TL ve altı, %10,9'u 751-1500 TL

arası, %23,4'ü 1501-2250 TL arası, %13,4'ü 2251-3000 TL arası, %12,7'si 3001-3750 TL ve arası, %9,1'i 3751 TL ve üzeri gelir seviyesine sahiptir.

3.3.2. Ölçek Güvenilirliği – Cronbach's Alpha Testi

Güvenilirliğin incelenmesinde en yaygın kullanılan değerlendirme kriteri; Cronbach's Alpha Katsayısıdır. Cronbach's Alpha Katsayısının değerlendirilmesinde katsayı; $0,00 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir, $0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçek düşük güvenilirliktedir. $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir, $0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Özdamar, 2004: 633).

Turistlerin kentsel dönüşüm çerçevesinde rekreasyon ve turizm alanlarına ilişkin algılanan hizmet kalitesi Cronbach's Alpha değeri 0,962 ve beklenen hizmet kalitesinin Cronbach's Alpha değeri 0,963 olarak belirlenmiştir. Tavsiye edilen kritik Cronbach's Alpha değeri ise 0,7'nin üstüdür (Hair, Black, Babin, Anderson ve Tatham, 2006: 137). Araştırmanın değeri 0,07'den daha yüksek olduğundan her iki ölçekteki soruların içsel uyumunun yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3.7: Cronbach Alfa Güvenilirlik İstatistikleri

Boyut	Algı	Beklenti
Fiziksel Özellikler	,884	,894
Güvenilirlik	,821	,869
Heveslilik	,795	,804
Güven	,805	,849
Empati	,816	,881
Toplam	,962	,963

Algı anketinin beş temel boyutunun Cronbach Alpha katsayısı 0,795 ile 0,884 arasında değişmiş ve algı anketinin bütününe Cronbach Alpha katsayısı 0.962 olarak belirlenmiştir. Beklenti anketinin beş temel boyutunun Cronbach Alpha katsayısı ise 0,804 ile 0,894 arasında değişmiş ve bütününe Cronbach Alpha katsayısı ise 0.963 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar araştırmada kullanılan anketlerin yüksek derecede güvenilir olduğunu göstermektedir. Sonuçlar % 95 güven aralığında, anlamlılık $p < 0,05$ düzeyinde çift yönlü olarak değerlendirilmiştir.

3.3.3. Turistlerin Algılanan Ve Beklenen Hizmet Kalite Düzeylerinin Ortalamaları

Tablo 3.8’de yer alan turistlerin “fiziksel özellikler algısı” düzeyi ortalamasının yüksek ($3,74 \pm 0,89$); “güvenilirlik beklentisi” düzeyi ortalamasının yüksek ($3,49 \pm 0,90$); “heveslilik beklentisi” düzeyi ortalamasının yüksek ($3,53 \pm 0,95$); “güven beklentisi” düzeyi ortalamasının yüksek ($3,52 \pm 1,00$); “empati beklentisi” düzeyi ortalamasının yüksek ($3,49 \pm 0,89$) düzeyde olduğu görülmektedir.

Tablo 3.8: Araştırmaya Katılan Turistlerin Algılanan Hizmet Kalite Düzeylerinin Ortalamaları

Boyut	Ortalama	Ss.
Fiziksel Özellikler	3.741475	,89006
Güvenilirlik	3.49182	,90119
Heveslilik	3,532375	,95943
Güven	3,5244	1,00077
Empati	3,49182	,88620
Algılanan Hizmet Kalite Düzeyi	3,5505	0,8645

Bu veriler doğrultusunda (Tablo 3.8), İstanbul kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarına ilişkin turistlerin “algılanan hizmet kalitesi” düzeyi ortalamasının yüksek ($3,55 \pm 0,86$) olduğu ifade edilebilir.

Tablo 3.9: Araştırmaya Katılan Turistlerin Beklenen Hizmet Kalite Düzeylerinin Ortalamaları

Boyut	Ortalama	Ss.
Fiziksel Özellikler	3,1500	1,09433
Güvenilirlik	3.45636	1,06024
Heveslilik	3,526125	,99994
Güven	3.28805	1,03421
Empati	3,5109	,98770
Algılanan Hizmet Kalite Düzeyi	3,3951	,9423

Araştırmaya katılan turistlerin “fiziksel özellikler beklentisi” düzeyi ortalamasının yüksek ($3,15 \pm 1,09$); “güvenilirlik beklentisi” düzeyi ortalamasının yüksek ($3,45 \pm 1,06$); “heveslilik beklentisi” düzeyi ortalamasının yüksek ($3,52 \pm 0,99$); “güven beklentisi” düzeyi ortalamasının yüksek ($3,28 \pm 1,03$); “empati beklentisi” düzeyi ortalamasının yüksek ($3,51 \pm 0,98$) düzeyde olduğu görülmektedir (Tablo 3.9).

Tablo 3.9 verilerine göre, turistlerin “beklenen hizmet kalitesi” düzeyi ortalamasının yüksek ($3,39 \pm 0,94$) olduğu ifade edilebilir.

3.3.4. Turistlerin Algılanan ve Beklenen Hizmet Kalite Düzeyleri Arasındaki Eşleştirilmiş Grup T- Testi Sonuçları

Ziyaretçilerin hizmet kalite algı ve beklentilerinin boyutlar açısından farklılık gösterip göstermediğini incelemek için eşleştirilmiş grup t-testi yapılmıştır.

Test sonucunda (Tablo 3.10), turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin fiziksel özellikler algıları ve beklentileri arasında istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olduğu belirlenmiştir ($t=-13,558$; $p=0,00<0,05$). Ziyaretçilerin fiziksel özellikler algı ortalaması 3,74 fiziksel özellikler beklenti ortalaması 3,15’dir.

Bu bulguya göre turizm ve rekreasyon alanları ziyaretçilerinin fiziksel görünümüne dair algıları beklentilerinden daha yüksek çıkmıştır. Bu da algılanan ve beklenen hizmet kalitesi arasında farklılık olduğunu göstermektedir. Bu yüzden “Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, kalite beklentileri ile algı düzeyi arasında anlamlı farklılık vardır.” hipotezini oluşturan H1 hipotezi doğrulanarak kabul edilmiştir.

Tablo 3.10: Araştırmaya Katılan Turistlerin Algılanan ve Beklenen Hizmet Kalite Düzeyleri Arasındaki Eşleştirilmiş Grup T- Testi

Boyut	Ortalama	Ss.	T	P
Fiziksel Algı	3,7415	,89006	13,558	,00
Fiziksel Beklenti	3,1500	1,09433		
Güvenilirlik Algı	3,4918	,90119	1,203	,23
Güvenilirlik Beklenti	3,4564	1,06024		
Heves Algı	3,5324	,95943	,417	,68
Heves Beklenti	3,5261	,99994		
Güven Algı	3,5244	1,00077	7,931	,00
Güven Beklenti	3,2881	1,03421		
Empati Algı	3,4918	,88620	-,864	,39
Empati Beklenti	3,5109	,98770		

Turistlerin güvenilirlik algısı ile güvenilirlik beklentisi ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($t=1,203$; $p=0,23>0,05$). Güvenilirlik algısı ortalaması ($x=3,49$) güvenilirlik beklentisi ortalamasından ($x=3,45$) çok az bir farkla yüksektir. Bu bulguya göre “Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, hizmetlerin güvenilirlik boyutuna ilişkin kalite beklentileri ile kalite algıları arasında anlamlı farklılık vardır” olarak ifade edilen H2 hipotezi kabul edilmemiştir.

Turistlerin heveslilik algı ve heveslilik beklentisi düzeylerini incelemek için yapılan eşleştirilmiş örneklem t-testi sonucunda, heveslilik algı ve beklenti düzeylerinde istatistiksel açıdan anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır ($t=0,417$; $p=0,68>0,05$). Heveslilik algısı ortalaması ($x=3,532$) heveslilik beklentisi ortalamasından ($x=3,526$) çok az bir farkla düşüktür. Buna göre “Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, hizmetlerin heveslilik boyutuna ilişkin kalite beklentileri ile kalite algıları arasında anlamlı farklılık vardır.” olarak ifade edilen H3 hipotezi kabul edilmemiştir.

Araştırmaya katılan turistlerin güven algıları ile güven beklentileri ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık vardır ($t=7,931$; $p=0,000<0,05$). Güven algısı ortalaması ($x=3,52$) güven beklentisi ortalamasından ($x=3,28$) yüksektir. Bu bulguya göre “H4: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, hizmetlerin güven boyutuna ilişkin kalite beklentileri ile kalite algıları arasında anlamlı farklılık vardır” doğrulanarak kabul edilmiştir.

Araştırmaya katılan turistlerin empati algısı ile empati beklentisi ortalamalarında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($t=-,864$; $p=0,39>0,05$). Empati algısı ortalaması ($x=3,49$) empati beklentisi ortalamasından ($x=3,51$) düşüktür. Buna verilere göre “H5: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, hizmetlerin empati boyutuna ilişkin kalite beklentileri ile kalite algıları arasında anlamlı farklılık vardır” hipotezi kabul edilmemiştir.

Tablo 3.10’da sunulan sonuçlar genel olarak değerlendirildiğinde turistlerin güvenilirlik, heveslilik ve empati olmak üzere üç boyut kapsamında algı ve beklentilerinin doğru orantıda olduğu, bekledikleri hizmeti aldıkları söylenebilir. Ancak fiziksel özellikler ve empati boyutlarında anlamlı bir farklılık görülmüş, bu boyutlar kapsamında turistler beklentisinin üzerinde bir hizmet almışlardır. (güven algı 3,52>güven beklenti 3,29) (fiziksel algı 3,74> fiziksel beklenti 3,15)

Tablo 3.11: Araştırmaya Katılan Turistlerin Algılanan Hizmet Kalite Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalamaları

Boyut		N	Ortalama	Ss.	t	p
Fiziksel Özellikler	Erkek	197	3,8338	,78812	2,005	,05
	Kadın	243	3,6667	,95994		
Güvenilirlik	Erkek	197	3,5533	,85967	1,289	,20
	Kadın	243	3,4420	,93228		
Heveslilik	Erkek	197	3,6129	,93453	1,589	,11
	Kadın	243	3,4671	,97619		
Güven	Erkek	197	3,6104	,97947	1,626	,10
	Kadın	243	3,4547	1,01436		
Empati	Erkek	197	3,5442	,83123	1,116	,13
	Kadın	243	3,4494	,92791		
	Erkek	197	3,6234	,81624	1,596	,11
	Kadın	243	3,4914	,89903		

Turistlerin hizmet kalite algılarının cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan farklılaşma durumunu incelemek için t-testi yapılmıştır. Test sonucunda, fiziksel özellikler, güvenilirlik, heveslilik ve güven ve empati boyutlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır ($0,11 > 0,05$). Bu durumda “H6: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır” hipotezi kabul edilmemiştir.

Bu veriler doğrultusunda (Tablo 3.11) araştırmaya katılan turistlerin, hizmet algılarında cinsiyet faktörünün önemli bir rolü olmadığı, algılanan hizmet kalite düzeylerinin doğru orantıda olduğu söylenebilir.

Tablo 3.12: Araştırmaya Katılan Turistlerin Beklenen Hizmet Kalite Düzeylerinin Cinsiyet Değişkenine Göre Ortalamaları

Boyut		N	Ortalama	Ss.	T	p
Fiziksel Özellikler	Erkek	197	3,2703	1,01875	2,084	,04
	Kadın	243	3,0525	1,14478		
Güvenilirlik	Erkek	197	3,5391	1,02317	1,476	,14
	Kadın	243	3,3893	1,08683		
Heveslilik	Erkek	197	3,6117	,97884	1,619	,11
	Kadın	243	3,4568	1,01344		
Güven	Erkek	197	3,2792	1,03730	-,162	,87
	Kadın	243	3,2953	1,03378		
Empati	Erkek	197	3,4487	,98149	-1,190	,23
	Kadın	243	3,5613	,99186		
	Erkek	197	3,4356	,90912	,811	,42
	Kadın	243	3,3623	,96899		

Turistlerin hizmet kalite beklentileri cinsiyetlerine göre istatistiksel açıdan farklılaşma durumunu incelemek için t-testi yapılmıştır. Test sonucunda, güvenilirlik, heveslilik, güven ve empati boyutlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı, fiziksel özellikler ortalaması arasında anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Ancak genel ortalamaya bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olmadığı belirlenmiştir ($0,42 > 0,05$). Bu durumda “H7: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite beklentileri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.” hipotezi kabul edilmemiştir.

Tablo 3.12 incelendiğinde araştırmaya katılan turistlerin, hizmet beklentilerinde cinsiyet faktörünün fiziksel özellikler boyutu dışında diğer dört boyut

için önemli bir rol oynamadığı, beklenen hizmet algısının doğru orantıda olduğu söylenebilir.

Tablo 3.13: Araştırmaya Katılan Turistlerin Algılanan Hizmet Kalite Düzeylerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Ortalamaları

Boyut		N	Ortalama	Ss	T	P
Fiziksel Özellikler	Evli	266	3,7848	,89124	1,262	,21
	Bekar	174	3,6753	,88673		
Güvenilirlik	Evli	266	3,6023	,87022	3,212	,00
	Bekar	174	3,3230	,92383		
Heveslilik	Evli	266	3,6184	,92404	2,337	,02
	Bekar	174	3,4009	,99957		
Güven	Evli	266	3,6805	,89698	3,945	,00
	Bekar	174	3,2859	1,10199		
Empati	Evli	266	3,5940	,84797	3,017	,00
	Bekar	174	3,3356	,92242		
	Evli	266	3,6507	,83692	3,034	,00
	Bekar	174	3,3973	,88570		

Turistlerin hizmet kalite beklentileri medeni durum değişkenine göre istatistiksel açıdan t-testi ile incelenmiş, elde edilen verilere göre güvenilirlik, heveslilik, güven ve empati boyutlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu, fiziksel özellikler ortalaması arasında anlamlı bir farklılık olmadığı saptanmıştır. Genel ortalamaya bakıldığında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu belirlenmiştir ($0,00 < 0,05$). Bu durumda “H8: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile medeni durum değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.” hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 3.13 incelendiğinde turistlerin algılanan hizmet kalite düzeylerinde medeni durum değişkeninin etkili olduğu, evli bireylerin algılanan hizmet düzeylerinin bekarlara göre daha yüksek olduğu ifade edilebilmektedir.

Tablo 3.14: Araştırmaya Katılan Turistlerin Beklenen Hizmet Kalite Düzeylerinin Medeni Durum Değişkenine Göre Ortalamaları

Boyut		N	Ortalama	Ss.	t	p
Fiziksel Özellikler	Evli	266	3,2425	1,12872	2,245	,03
	Bekar	174	3,0086	1,02670		
Güvenilirlik	Evli	266	3,6308	,93798	4,155	,02
	Bekar	174	3,1897	1,17749		
Heveslilik	Evli	266	3,6833	,89496	3,975	,00
	Bekar	174	3,2859	1,10199		
Güven	Evli	266	3,4530	,92331	4,034	,00
	Bekar	174	3,0359	1,14129		
Empati	Evli	266	3,7075	,88220	5,118	,00
	Bekar	174	3,2103	1,06446		
	Evli	266	3,5549	,86133	4,346	,00
	Bekar	174	3,1510	1,00876		

Turistlerin hizmet kalite beklentileri medeni durum değişkenine göre istatistiksel açıdan t-testi ile incelenmiş, elde edilen verilere göre fiziksel özellikler, güvenilirlik, heveslilik, güven ve empati boyutlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($0,00 < 0,05$). Bu durumda “H9: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite beklentileri ile medeni durum değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 3.14 incelendiğinde turistlerin beklenen hizmet kalite düzeylerinde medeni durum değişkeninin etkili olduğu, evli bireylerin beklenen hizmet düzeylerinin bekarlara göre daha yüksek olduğu ifade edilebilmektedir.

Tablo 3.15: Araştırmaya Katılan Turistlerin Algılanan Hizmet Kalite Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Ortalamaları

Boyut		N	Ortalama	Ss.	F	P
Fiziksel Özellikler	18-29	95	3,9711	,94310	21,694	,00
	30-39	104	3,2188	,71282		
	40-49	99	3,5707	,85419		
	50-59	94	3,9654	,88491		
	60 ve üzeri	48	4,3333	,45351		
Güvenilirlik	18-29	95	3,4421	1,04287	8,436	,00
	30-39	104	3,2577	,82799		
	40-49	99	3,3051	,85778		
	50-59	94	3,7915	,80851		
	60 ve üzeri	48	3,8958	,73106		
Heveslilik	18-29	95	3,6816	1,05717	15,125	,00
	30-39	104	3,1803	,81956		
	40-49	99	3,1970	,91003		
	50-59	94	3,8537	,89383		
	60 ve üzeri	48	4,0625	,73024		
Güven	18-29	95	3,6658	1,05916	14,151	,00
	30-39	104	3,3558	,82047		
	40-49	99	3,0278	1,05758		
	50-59	94	3,8298	,92036		
	60 ve üzeri	48	4,0365	,74196		
Empati	18-29	95	3,4421	1,04287	8,833	,00
	30-39	104	3,2404	,75781		
	40-49	99	3,3232	,85462		

	50-59	94	3,7915	,80851		
	60 ve üzeri	48	3,8958	,73106		
	18-29	95	3,6225	,97636		
	30-39	104	3,2504	,74053		
	40-49	99	3,2874	,81109		
	50-59	94	3,8414	,83030		
	60 ve üzeri	48	4,0313	,61280		
					13,302	,00

Turistlerin hizmet kalite algıları yaş değişkenine göre istatistiksel açıdan Anova testi ile incelenmiş, elde edilen verilere göre fiziksel özellikler, güvenilirlik, heveslilik, güven ve empati boyutlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($0,00 < 0,05$). Bu durumda “H10: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 3.15’de yer alan veriler kapsamında “60 ve üzeri” yaş grubunda yer alan turistlerin algılanan hizmet kalitesinin diğer yaş gruplarına oranla daha yüksek olduğu görülmekte olup; 50-59 yaş grubunda yer alan turistlerinde algılanan hizmet oranlarının ikinci sırada yüksek olduğu ifade edilebilir.

Tablo 3.16: Araştırmaya Katılan Turistlerin Beklenen Hizmet Kalite Düzeylerinin Yaş Değişkenine Göre Ortalamaları

Boyut		N	Ortalama	ss.	F	p
	18-29	95	3,3421	1,19120		
	30-39	104	3,0433	1,01592		
	40-49	99	2,7323	,79319		
	50-59	94	3,4840	1,17707		
	60 ve üzeri	48	3,2083	1,15700		
Fiziksel Özellikler					21,694	,00

	üzeri					
Güvenilirlik	18-29	95	3,3642	1,40938	8,436	,00
	30-39	104	3,5192	,74964		
	40-49	99	3,0040	,99056		
	50-59	94	3,8404	,97741		
	60 ve üzeri	48	3,6833	,74472		
Heveslilik	18-29	95	3,6658	1,05916	15,125	,00
	30-39	104	3,3558	,82047		
	40-49	99	3,0303	1,05781		
	50-59	94	3,8378	,91633		
	60 ve üzeri	48	4,0313	,74131		
Güven	18-29	95	3,3053	1,28265	14,151	,00
	30-39	104	3,2404	,83965		
	40-49	99	2,8813	,97700		
	50-59	94	3,5266	,95705		
	60 ve üzeri	48	3,7292	,82809		
Empati	18-29	95	3,4168	1,21678	8,833	,00
	30-39	104	3,4250	,75128		
	40-49	99	3,0182	1,08161		
	50-59	94	3,9872	,71771		
	60 ve üzeri	48	3,9667	,49393		
	18-29	95	3,4163	1,17789	11,871	,00
	30-39	104	3,3309	,76298		
	40-49	99	2,9403	,84337		
	50-59	94	3,7515	,87278		
	60 ve üzeri	48	3,7330	,66067		

Turistlerin hizmet kalite beklentilerini yaş değişkenine göre analizi Anova testi ile incelenmiş olup, elde edilen verilere göre fiziksel özellikler, güvenilirlik, heveslilik, güven ve empati boyutlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($0,00 < 0,05$). Bu durumda “H11: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite beklentileri ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 3.16’da yer alan veriler kapsamında “60 ve üzeri” yaş grubu ile 50-59 yaş grubunda yer alan turistlerin beklenen hizmet kalitesinin diğer yaş gruplarına oranla daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

Tablo 3.17: Araştırmaya Katılan Turistlerin Algılanan Hizmet Kalite Düzeylerinin Meslek Değişkenine Göre Ortalamaları

Boyut		N	Ortalama	Ss.	F	p
Fiziksel Özellikler	Kamu Çalışanı	96	3,7839	,95877	18,389	,00
	Özel Sektör Çalışanı	93	3,3253	,69332		
	Serbest Meslek	52	3,4375	,90326		
	Emekli	48	4,1302	,49997		
	Ev Hanımı	57	4,4825	,48149		
	Diğer	94	3,6303	,97876		
Güvenilirlik	Kamu Çalışanı	96	3,5146	,93931	14,188	,00
	Özel Sektör Çalışanı	93	3,2624	,66462		
	Serbest	52	3,1346	,92267		

	Meslek					
	Emekli	48	3,7125	,71567		
	Ev Hanımı	57	4,2561	,52882		
	Diğer	94	3,3170	1,03088		
Heveslilik	Kamu Çalışanı	96	3,3776	1,03618	13,640	,00
	Özel Sektör Çalışanı	93	3,4274	,72286		
	Serbest Meslek	52	3,1442	1,02940		
	Emekli	48	3,9583	,67504		
	Ev Hanımı	57	4,2763	,56237		
	Diğer	94	3,3404	1,06751		
Güven	Kamu Çalışanı	96	3,2656	1,11025	14,747	,00
	Özel Sektör Çalışanı	93	3,3925	,72644		
	Serbest Meslek	52	2,9615	1,19884		
	Emekli	48	3,9323	,68947		
	Ev Hanımı	57	4,2632	,55986		
	Diğer	94	3,5745	1,02117		
Empati	Kamu Çalışanı	96	3,5208	,94188	14,699	,00
	Özel Sektör	93	3,2667	,66616		

	Çalışanı					
	Serbest Meslek	52	3,1577	,91380		
	Emekli	48	3,7125	,71567		
	Ev Hanımı	57	4,2561	,52882		
	Diğer	94	3,2936	,96951		
	Kamu Çalışanı	96	3,4948	,93856		
	Özel Sektör Çalışanı	93	3,3284	,65686		
	Serbest Meslek	52	3,1652	,93467	16,131	,00
	Emekli	48	3,8731	,58293		
	Ev Hanımı	57	4,3022	,47785		
	Diğer	94	3,4197	,92732		

Turistlerin hizmet kalite algılarının meslek değişkenine göre analizi Anova testi ile incelenmiş olup, elde edilen verilere göre fiziksel özellikler, güvenilirlik, heveslilik, güven ve empati boyutlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($0,00 < 0,05$). Bu durumda “H12: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile meslek değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 3.17’de yer alan algılanan hizmet kalite düzeyleri ile meslek değişkeni arasında yapılan ANOVA testi sonucunda, emekli ve diğer mesleklerde görev yapan turistlerin algılanan hizmet kalite düzeylerinin diğer meslek gruplarına oranla daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3.18: Araştırmaya Katılan Turistlerin Beklenen Hizmet Kalite Düzeylerinin Meslek Değişkenine Göre Ortalamaları

Boyut		n	Ortalama	Ss	F	p
Fiziksel Özellikler	Kamu Çalışanı	96	3,1094	1,15952	18,389	,00
	Özel Sektör Çalışanı	93	2,7231	,51402		
	Serbest Meslek	52	2,5096	1,17986		
	Emekli	48	3,0833	1,09318		
	Ev Hanımı	57	3,8421	,94801		
	Diğer	94	3,5824	1,10070		
Güvenilirlik	Kamu Çalışanı	96	3,4104	1,03227	14,188	,00
	Özel Sektör Çalışanı	93	3,3269	,80043		
	Serbest Meslek	52	3,0346	1,10593		
	Emekli	48	3,5500	,64511		
	Ev Hanımı	57	4,2947	,67834		
	Diğer	94	3,3085	1,36016		
Heveslilik	Kamu Çalışanı	96	3,2656	1,11025	13,640	,00
	Özel Sektör Çalışanı	93	3,3925	,72644		

	Serbest Meslek	52	2,9663	1,19950		
	Emekli	48	3,9323	,68947		
	Ev Hanımı	57	4,2719	,53926		
	Diğer	94	3,5745	1,02117		
Güven	Kamu Çalışanı	96	3,1224	1,14593	14,747	,00
	Özel Sektör Çalışanı	93	3,1935	,73363		
	Serbest Meslek	52	2,8702	,99815		
	Emekli	48	3,4792	,91360		
	Ev Hanımı	57	3,9211	,71207		
	Diğer	94	3,3005	1,22561		
Empati	Kamu Çalışanı	96	3,5625	,95908	14,699	,00
	Özel Sektör Çalışanı	93	3,2387	,73500		
	Serbest Meslek	52	2,9192	1,14121		
	Emekli	48	3,8167	,46280		
	Ev Hanımı	57	4,3579	,53014		
	Diğer	94	3,3851	1,16738		
	Kamu Çalışanı	96	3,3116	,95797	13,878	,00
	Özel	93	3,1848	,65466		

	Sektör Çalışanı					
	Serbest Meslek	52	2,8706	1,03689		
	Emekli	48	3,5824	,60880		
	Ev Hanımı	57	4,1547	,59190		
	Diğer	94	3,4226	1,12446		

Turistlerin hizmet kalite beklentilerini meslek değişkenine göre analizi Anova testi ile incelenmiş olup, elde edilen verilere göre fiziksel özellikler, güvenilirlik, heveslilik, güven ve empati boyutlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($0,00 < 0,05$). Bu durumda “H13: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite beklentileri ile meslek değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 3.18’de yer alan beklenen hizmet kalite düzeyleri ile meslek değişkeni arasında yapılan Anova testi sonucunda, emekli ve diğer mesleklerde görev yapan turistlerin beklenen hizmet kalite düzeylerinin diğer meslek gruplarına oranla daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 3.19: Araştırmaya Katılan Turistlerin Algılanan Hizmet Kalite Düzeylerinin Eğitim Değişkenine Göre Ortalamaları

Boyut		n	Ortalama	Ss	F	P
Fiziksel Özellikler	İlkokul	49	4,4898	,44768	18,264	,00
	Ortaokul	58	4,1724	,65763		
	Lise	87	3,8046	,86554		
	Ön Lisans	16	3,8594	1,32278		
	Lisans	178	3,4761	,85151		

	Lisans Üstü	52	3,3221	,81700		
Güvenilirlik	İlkokul	49	4,2122	,54376	18,797	,00
	Ortaokul	58	4,0621	,66407		
	Lise	87	3,2207	,91907		
	Ön Lisans	16	3,8000	1,23935		
	Lisans	178	3,3011	,79440		
	Lisans Üstü	52	3,1885	,95335		
Heveslilik	İlkokul	49	4,3214	,55902	21,947	,00
	Ortaokul	58	4,2371	,79530		
	Lise	87	3,2816	,96960		
	Ön Lisans	16	3,5781	1,41633		
	Lisans	178	3,3272	,82167		
	Lisans Üstü	52	3,1106	,89718		
Güven	İlkokul	49	4,3112	,56257	16,678	,00
	Ortaokul	58	4,1422	,99683		
	Lise	87	3,2184	1,03205		
	Ön Lisans	16	3,5625	1,41274		
	Lisans	178	3,3062	,87556		
	Lisans Üstü	52	3,3413	,88288		
Empati	İlkokul	49	4,2122	,54376	20,285	,00
	Ortaokul	58	4,0724	,64531		
	Lise	87	3,2276	,91508		
	Ön Lisans	16	3,8000	1,23935		

	Lisans	178	3,3135	,78972		
	Lisans Üstü	52	3,1231	,84124		
	İlkokul	49	4,3006	,48778		
	Ortaokul	58	4,1309	,69172		
	Lise	87	3,3391	,84342		
	Ön Lisans	16	3,7273	1,31205	21,548	,00
	Lisans	178	3,3414	,76367		
	Lisans Üstü	52	3,2115	,81550		

Turistlerin hizmet kalite algılarının eğitim değişkenine göre analizi Anova testi ile incelenmiş olup, elde edilen verilere göre fiziksel özellikler, güvenilirlik, heveslilik, güven ve empati boyutlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($0,00 < 0,05$). Bu durumda “H14: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile eğitim değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Elde edilen veriler incelendiğinde (Tablo 3.19), ilköğretim seviyesinde eğitim alan turistlerin algılanan kalite düzeylerinin diğer eğitim düzeylerine oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.20: Araştırmaya Katılan Turistlerin Beklenen Hizmet Kalite Düzeylerinin Eğitim Değişkenine Göre Ortalamaları

Boyut		N	Ortalama	Ss.	F	P
Fiziksel Özellikler	İlkokul	49	3,8367	,76640	8,396	,00
	Ortaokul	58	3,5086	1,08515		
	Lise	87	2,8506	1,13958		
	Ön	16	3,5000	1,25167		

	Lisans					
	Lisans	178	2,9663	,96784		
	Lisans Üstü	52	3,1250	1,27620		
Güvenilirlik	İlkokul	49	4,1306	,71595	14,249	,00
	Ortaokul	58	4,1379	,85775		
	Lise	87	3,1770	1,14422		
	Ön Lisans	16	3,7000	1,19108		
	Lisans	178	3,1978	,99057		
	Lisans Üstü	52	3,3385	,98820		
Heveslilik	İlkokul	49	4,3214	,53765	16,903	,00
	Ortaokul	58	4,1422	,99683		
	Lise	87	3,2184	1,03205		
	Ön Lisans	16	3,5625	1,41274		
	Lisans	178	3,3076	,87526		
	Lisans Üstü	52	3,3413	,88288		
Güven	İlkokul	49	3,8878	,70538	12,613	,00
	Ortaokul	58	3,8319	1,05899		
	Lise	87	2,7931	1,08920		
	Ön Lisans	16	3,4375	1,53161		
	Lisans	178	3,1587	,86015		
	Lisans Üstü	52	3,3413	1,02903		
Empati	İlkokul	49	4,2694	,48571	16,689	,00
	Ortaokul	58	4,0483	,86028		
	Lise	87	3,1080	1,03780		

	Ön Lisans	16	3,8625	1,14244		
	Lisans	178	3,2989	,92504		
	Lisans Üstü	52	3,4885	,90784		
	İlkokul	49	4,0993	,54952		
	Ortaokul	58	3,9483	,90367		
	Lise	87	3,0397	,96336		
	Ön Lisans	16	3,6278	1,29006	16,249	,00
	Lisans	178	3,1915	,80926		
	Lisans Üstü	52	3,3348	,95593		

Turistlerin hizmet kalite beklentilerinin eğitim değişkenine göre analizi Anova testi ile incelenmiş olup, elde edilen verilere göre fiziksel özellikler, güvenilirlik, heveslilik, güven ve empati boyutlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($0,00 < 0,05$). Bu durumda “H15: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite beklentileri ile eğitim değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır” hipotezi kabul edilmiştir. Elde edilen veriler incelendiğinde (Tablo 3.20), ilköğretim seviyesinde eğitim alan turistlerin beklenen kalite düzeylerinin diğer eğitim gruplarına oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 3.21: Araştırmaya Katılan Turistlerin Algılanan Hizmet Kalite Düzeylerinin Gelir Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları

Boyut		N	Ortalama	Ss.	F	P
Fiziksel Özellikler	750 TL ve altı	134	4,0690	,89295	8,024	,00
	751 –	48	3,9219	,74046		

	1500					
	1501 - 2250	103	3,6408	,84574		
	2251 - 3000	59	3,4703	1,03191		
	3001 - 3750	56	3,3839	,87641		
	3751 ve üzeri	40	3,5875	,49533		
Güvenilirlik	750 TL ve altı	134	3,7373	,96819	9,038	,00
	751 - 1500	48	3,8667	,78424		
	1501 - 2250	103	3,5087	,79002		
	2251 - 3000	59	3,0915	1,01460		
	3001 – 3750	56	3,2536	,70064		
	3751 ve üzeri	40	3,1000	,69725		
Heveslilik	750 TL ve altı	134	3,8881	1,01611	12,565	,00
	751 – 1500	48	3,8802	,85208		
	1501 - 2250	103	3,5413	,77103		
	2251 - 3000	59	3,1229	1,03117		
	3001 – 3750	56	3,1830	,96235		

	3751 ve üzeri	40	2,9938	,46163		
Güven	750 TL ve altı	134	3,9347	,99100	21,764	,00
	751 - 1500	48	4,0885	,65738		
	1501 – 2250	103	3,5607	,72631		
	2251 - 3000	59	3,0975	1,05252		
	3001 - 3750	56	2,9866	1,12857		
	3751 ve üzeri	40	2,7625	,56600		
Empati	750 TL ve altı	134	3,7418	,96427	8,411	,00
	751 - 1500	48	3,7958	,69587		
	1501 - 2250	103	3,5146	,78095		
	2251 - 3000	59	3,0915	1,01460		
	3001 - 3750	56	3,2821	,68837		
	3751 ve üzeri	40	3,1150	,71452		
	750 TL ve altı	134	3,8619	,91657	12,530	,00
	751 - 1500	48	3,9034	,68241		
	1501 –	103	3,5494	,71834		

	2250					
	2251 - 3000	59	3,1672	,98988		
	3001 - 3750	56	3,2224	,81356		
	3751 ve üzeri	40	3,1114	,42986		

Turistlerin hizmet kalite algılarının gelir durumu değişkenine göre analizi Anova testi ile incelenmiş olup, elde edilen verilere göre fiziksel özellikler, güvenilirlik, heveslilik, güven ve empati boyutlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($0,00 < 0,05$). Bu durumda “H16: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Turistlerin gelir düzeyleri ile hizmet algıları incelendiğinde (Tablo 3.21), 751 – 1500 TL düzeyinde gelir seviyesine sahip turistlerin hizmet kalite algılarının diğer gelir düzeylerine sahip turistlere oranla daha yüksek olduğu; 3751 TL ve üzerinde geliri olan turistlerin ise en düşük kalite algısına sahip olduğu ifade edilebilmektedir.

Tablo 3.22: Araştırmaya Katılan Turistlerin Beklenen Hizmet Kalite Düzeylerinin Gelir Durumu Değişkenine Göre Ortalamaları

Boyut		N	Ortalama	Ss	F	P
Fiziksel Özellikler	750 TL ve altı	134	3,6175	1,11664	22,038	,00
	751 - 1500	48	3,9167	,56572		
	1501 - 2250	103	2,9951	,81197		
	2251 –	59	2,5339	1,29360		

	3000					
	3001 - 3750	56	2,5759	,96167		
	3751 ve üzeri	40	2,7750	,77169		
Güvenilirlik	750 TL ve altı	134	3,7045	1,25530	9,235	,00
	751 - 1500	48	4,1208	,61987		
	1501 - 2250	103	3,2291	,95400		
	2251 – 3000	59	3,0644	1,10637		
	3001 - 3750	56	3,2500	,86066		
	3751 ve üzeri	40	3,2800	,59537		
Heveslilik	750 TL ve altı	134	3,9384	,98744	21,942	,00
	751 – 1500	48	4,0885	,65738		
	1501 - 2250	103	3,5631	,72484		
	2251 - 3000	59	3,0975	1,05252		
	3001 - 3750	56	2,9866	1,12857		
	3751 ve üzeri	40	2,7625	,56600		
Güven	750 TL ve altı	134	3,5485	1,16314	7,744	,00

	751 - 1500	48	3,6302	,94670		
	1501 - 2250	103	3,3277	,73350		
	2251 - 3000	59	3,1229	1,09009		
	3001 - 3750	56	2,8571	,95448		
	3751 ve üzeri	40	2,7500	,94902		
Empati	750 TL ve altı	134	3,7537	1,12789	10,556	,00
	751 - 1500	48	4,1125	,45924		
	1501 - 2250	103	3,4233	,87908		
	2251 - 3000	59	3,2881	1,05587		
	3001 - 3750	56	3,0000	,75027		
	3751 ve üzeri	40	3,2450	,85153		
Toplam	750 TL ve altı	134	3,7140	1,06565	14,691	,00
	751 - 1500	48	3,9867	,56337		
	1501 - 2250	103	3,3094	,72264		
	2251 - 3000	59	3,0354	1,04191		
	3001 –	56	2,9513	,83310		

	3750					
	3751 ve üzeri	40	2,9898	,57795		

Turistlerin hizmet kalite beklentilerinin gelir durumu değişkenine göre analizi Anova testi ile incelenmiş olup, elde edilen verilere göre fiziksel özellikler, güvenilirlik, heveslilik, güven ve empati boyutlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($0,00 < 0,05$). Bu durumda “H17: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır” hipotezi kabul edilmiştir.

Turistlerin gelir düzeyleri ile hizmet kalite beklentileri incelendiğinde (Tablo 3.22), 751 – 1500 TL düzeyinde gelir seviyesine sahip turistlerin hizmet kalite beklentilerinin diğer gelir düzeylerine sahip turistlere oranla daha yüksek olduğu; 3751 TL ve üzerinde geliri olan turistlerin ise en düşük kalite beklentisine sahip olduğu ifade edilebilmektedir.

Tablo 3.23: Algılanan ve Beklenen Hizmet Kalitesi Değerlerinin Ortalama, Standart Sapma, SERVQUAL Skoru

	Algılanan Değer 0,962		Beklenen Değer 0,947		SERVQUAL SKORU
İFADELER	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	Aritmetik Ortalama	Standart Sapma	
Fiziksel Özellikler	3.741475	,89006	3.15	1.09433	0,591475
Turizm ve rekreasyon alanlarının modern araç ve gereçlerle donatılması	3,9295	,97441	3,0477	1,24091	0,8817
Turizm ve rekreasyon alanlarının görsel açıdan ilgi çekici olması	3,9136	,97429	3,5591	1,19649	0.3545
Turizm ve rekreasyon alanlarındaki çalışanlar temiz ve düzgün görünüşlü olması	3,8773	1,01399	3,2000	1,14784	0.6773

Turizm ve rekreasyon alanlarındaki sunulan hizmetin yanı sıra ek malzemelerin görsel açıdan çekiciliği	3,2455	1,15879	2,7932	1,42079	0,4523
Güvenilirlik	3.49182	,90119	3.45636	1,06024	0,03546
Turizm ve rekreasyon alanlarında oluşan bir risk için verilen sözlerin zamanında yerine getirilmesi	3,5091	1,13944	3,3045	1,44701	0.2046
Turizm ve rekreasyon alanlarında bir problemle karşılaşıldığında bu problemi çözmek için turistlerle samimi şekilde ilgilenilmesi	3,1568	1,32281	3,5955	1,30532	-0.4387
Turizm ve rekreasyon alanlarında sunulan hizmetlerin ilk seferde doğru olarak yerine getirilmesi	3,8364	1,09276	3,6864	1,37561	0.15
Turizm ve rekreasyon alanlarında söz verilen hizmetin zamanında yerine getirilmesi	3,9182	1,10811	3,1659	1,25813	0,7523
Turizm ve rekreasyon alanlarında turizm ve rekreasyon hizmetleriyle ilgili kayıtların hatasız tutulması	3,0386	1,22460	3,5295	1,13909	-0,4909
Heveslilik	3,532375	,95943	3,526125	,99994	0,00625
Turizm ve rekreasyon alanlarındaki hizmetlerin ne zaman sunulacağını turiste söylenmesi	3.4068	1,20759	3.3545	1,23419	0,0523
Turizm ve rekreasyon alanlardaki çalışanların turiste hızlı hizmet vermesi	3,9295	,97674	3,8341	1,15229	0,0954
Turizm ve rekreasyon	3,4000	1,36970	3,4682	1.36299	-0,0682

alanlarındaki çalışanların katılımcılara her zaman yardım etmeye istekli olması					
Turizm ve rekreasyon alanlarındaki çalışanların asla turistlerin isteklerine cevap veremeyecek kadar meşgul olmaması	3,3932	1,28685	3,4477	1,27959	-0,0545
Güven	3,5244	1,00077	3.28805	1,03421	0.23635
Turizm ve rekreasyon alanlarındaki çalışanların davranışlarının katılımcılarda güven duygusu uyandırması	3,3545	1,23234	3.0591	1,30573	0,2954
Turistlerin çalışanlarla olan ilişkilerinde kendilerini güvende hissetmesi.	3,8295	1,15360	3,5750	1,35291	0,2545
Turizm ve rekreasyon alanlarındaki çalışanların sürekli olarak katılımcılara karşı saygılı olması	3.4659	1,36294	3,2636	1,15281	0,2023
Turizm ve rekreasyon alanlarındaki çalışanların turistlerin sorularını cevaplayacak bilgiye sahip olması	3,4477	1,27959	3,2545	1,16272	0,1932
Empati	3,49182	,88620	3,5109	,98770	-0,01908
Turizm ve rekreasyon alanlarındaki çalışanların rekreasyon gereksinimleri için ellerinden gelenin en iyisini yapması	3,5159	1,12731	3,2250	1,26700	0,2909
Turizm ve rekreasyon alanlarındaki çalışanların turistler için elverişli çalışma saatlerinin bulunması	3,1500	1,31584	3,1977	1,33278	-0,0477
Turizm ve rekreasyon alanlarındaki çalışanların	3,8568	1,06506	3,2659	1,14932	0,5909

turistlere bireysel olarak ilgi göstermesi					
Turizm ve rekreasyon alanlarındaki çalışanların turistin rekreasyon gereksinimleri için ellerinden gelenin en iyisini yapması	3,8909	1,10576	3,9250	1,08681	-0,0341
Turizm ve rekreasyon alanlarındaki çalışanların turistin rekreasyon gereksinimlerini anlaması	3,0455	1,21033	3,9409	1,14790	-0,8954

Tablo 3.23’de görüldüğü üzere turistlerin beklenti ve algı ortalamaları ile hesaplanan SERVQUAL skoru 0,07 olarak bulunmuştur. Bu durum İstanbul’da kentsel dönüşüm ile oluşturulan turistik rekreasyon alanlarının turistlerin beklentilerini karşıladığı ve 0.07’lik bir beklentinin üstünde olduğunu göstermiştir.

3.3.5. Bulguların Değerlendirilmesi

Araştırmanın amacına ulaşabilmek için elde edilen veriler değerlendirildiğinde 2., 3., 5., 6. ve 7. hipotezlerin kabul edilmediği ancak diğerlerinin kabul edildiği görülmüştür.

Hipotezler	+/-
H1: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, hizmetlerin fiziksel özelliklerine ilişkin kalite beklentileri ile kalite algıları arasında anlamlı farklılık vardır.	+
H2: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, hizmetlerin güvenilirlik boyutuna ilişkin kalite beklentileri ile kalite algıları arasında anlamlı farklılık vardır.	-
H3: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, hizmetlerin heveslilik boyutuna ilişkin kalite beklentileri ile kalite algıları	-

arasında anlamlı farklılık vardır.	
H4: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, hizmetlerin güven boyutuna ilişkin kalite beklentileri ile kalite algıları arasında anlamlı farklılık vardır.	+
H5: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, hizmetlerin empati boyutuna ilişkin kalite beklentileri ile kalite algıları arasında anlamlı farklılık vardır	-
H6: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.	-
H7: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite beklentileri ile cinsiyet değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.	-
H8: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile medeni durum değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.	+
H9: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite beklentileri ile medeni durum değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.	+
H10: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.	+
H11: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite beklentileri ile yaş değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.	+
H12: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile meslek değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.	+

H13: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite beklentileri ile meslek değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.	+
H14: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile eğitim değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.	+
H15: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite beklentileri ile eğitim değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.	+
H16: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite algıları ile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.	+
H17: Kentsel dönüşüm kapsamındaki turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin, aldıkları hizmetlere ilişkin hizmet kalite beklentileri ile gelir durumu değişkeni arasında anlamlı farklılık vardır.	+

Turistlerin algı düzeyleri beş boyutta incelendiğinde en yüksek oranın “fiziksel özellikler algısı” ($3,74 \pm 0,89$) olduğu; beklenti düzeyleri kapsamında ise “heveslilik beklentisi” ($3,52 \pm 0,99$) düzeyinin diğerlerine oranla daha yüksek olduğu görülmüştür. Turizm ve rekreasyon alanlarını ziyaret eden turistlerin “algılanan hizmet kalitesi” düzeyi ve “beklenen hizmet kalite” düzeylerinin yüksek olduğu ortaya çıkmıştır

Turistlerin İstanbul kentsel dönüşüm kapsamında turizm ve rekreasyon alanlarından almış oldukları hizmetlere ilişkin algı ve beklentileri karşılaştırıldığında güvenilirlik, heveslilik ve empati olmak üzere üç boyut kapsamında algı ve beklentilerinin doğru orantıda olduğu, bekledikleri hizmeti aldıkları görülmektedir. (güvenilirlik algısı $3,49 > \text{güvenilirlik beklentisi } 3,46$) (heves algısı $3,53 > 3,52,6$) (empatisi algısı $3,49 < 3,51$ empati beklentisi). Ancak fiziksel özellikler ve empati boyutlarında anlamlı bir farklılık görülmüş, bu boyutlar kapsamında turistler

beklentisinin üzerinde bir hizmet almışlardır. (güven algı 3,52>güven beklenti 3,29) (fiziksel algı 3,74> fiziksel beklenti 3,15). Genel verilere bakıldığında ise algılanan turistlerin hemen hemen bekledikleri hizmetleri aldıkları hatta iki boyut kapsamında beklediklerinden daha yüksek hizmet aldıkları şeklinde yorumlanabilir (algılanan hizmet kalitesi, $3,55 \pm 0,86$) (beklenen hizmet kalitesi, $3,39 \pm 0,94$). Bu durum olumlu olmakla birlikte turistlerin tüm boyutlarda beklediklerinin daha fazla üzerinde hizmet alması tercih edilir bir durumdur.

Algılanan hizmet kalitesi ile cinsiyet değişkeni arasında yapılan t-testi sonucunda turistlerin, hizmet algılarında cinsiyet faktörünün önemli bir rolü olmadığı; beklenen hizmet ile cinsiyet faktörü karşılaştırılmasında ise fiziksel özellikler boyutu dışında diğer dört boyut için önemli bir rol oynamadığı tespit edilmiştir. Bu veriler çerçevesinde, cinsiyet faktörünün kentsel dönüşüm kapsamında oluşturulan turizm ve rekreasyon alanlarına yönelik algı ve beklentilerinde önemli bir fark oluşturmadığı ifade edilebilir.

Turistlerin algılanan hizmet kalite düzeyleri ile medeni durum değişkenine göre istatistiksel açıdan t-testi ile yapılan inceleme sonucunda elde edilen verilere göre anlamlı bir farklılık olduğu ($0,00 < 0,05$); beklenen hizmet kalite düzeyleri ile medeni durum değişkenine göre yapılan inceleme sonucunda ise yine anlamlı bir farklılık olduğu ($0,00 < 0,05$) saptanmıştır. Ayrıca turistlerin algılanan hizmet kalite düzeylerinde ve beklenen hizmet kalite düzeylerinde medeni durum değişkeninin etkili olduğu, evli bireylerin algılanan ve beklenen hizmet kalite düzeylerinin bekarlara oranla daha yüksek olduğu ifade edilebilmektedir.

Turistlerin hizmet kalite algıları ve hizmet kalite beklentileri, yaş değişkenine göre istatistiksel açıdan Anova testi ile incelenmiş, elde edilen verilere göre fiziksel özellikler, güvenilirlik, heveslilik, güven ve empati boyutlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($0,00 < 0,05$). Elde edilen veriler kapsamında “60 ve üzeri” yaş grubu ile 50-59 yaş grubunda yer alan turistlerin hem algılanan hizmet kalitesi hem de beklenen hizmet kalitesinin diğer yaş gruplarına oranla daha yüksek olduğu ifade edilebilir.

Turistlerin algılanan hizmet kalitesi ve beklenen hizmet kalitesi, meslek değişkenine göre analizi Anova testi ile incelenmiş olup, elde edilen verilere göre fiziksel özellikler, güvenilirlik, heveslilik, güven ve empati boyutlarının ortalamaları arasında her iki grupta da istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($0,00 < 0,05$). Yapılan analiz sonucunda, emekli ve diğer mesleklerde görev yapan turistlerin algılanan ve beklenen hizmet kalite düzeyleri diğer meslek gruplarına oranla daha yüksek olduğu söylenebilir.

Turistlerin algılanan hizmet kalitesi ve hizmet kalite beklentilerinin eğitim değişkenine göre analizi Anova testi yapılmış olup, elde edilen veriler sonucunda anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($0,00 < 0,05$). Turistlerin algılanan ve beklenen hizmet kalitesi verilerinde ilköğretim seviyesinde eğitim alan turistlerin algılanan ve beklenen kalite düzeylerinin diğer eğitim gruplarına oranla daha yüksek olduğu görülmektedir.

Turistlerin hizmet kalite algıları ile hizmet kalite beklentileri gelir durumu değişkenine göre Anova testi ile analiz edilmiş olup, elde edilen verilere göre fiziksel özellikler, güvenilirlik, heveslilik, güven ve empati boyutlarının ortalamaları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır ($0,00 < 0,05$). Turistlerin gelir düzeyleri ile hizmet kalite algıları ve beklentileri incelendiğinde, 751 – 1500 TL düzeyinde gelir seviyesine sahip turistlerin hizmet kalite beklentilerinin ve algılarının diğer gelir düzeylerine sahip turistlere oranla daha yüksek olduğu; 3751 TL ve üzerinde geliri olan turistlerin ise en düşük kalite algısına ve beklentisine sahip olduğu ifade edilebilmektedir.

SONUÇ

Kentsel dönüşüm tarihi, kelime anlamı ya da uygulama yöntemleri dikkate alındığında çok eski zamanlara kadar dayanmaktadır. Ancak özellikle II. Dünya Savaşı sonrasında gerçekleşen yıkım bu kavramın yeniden gündeme gelmesini sağlamıştır. O dönemlerdeki kentsel dönüşüm temel amacı yıkılan-dökülen şehirlerin yeniden inşa edilmesi ve giderek artan nüfusunun konaklama ihtiyacının sağlanması olmuştur. Ancak bu amaç giderek değişen insan ihtiyaçları ve beklentileri ile başka bir boyut almıştır.

Kentsel dönüşüm 2000’li yıllar itibari ile içinde vizyon, sürdürülebilir yaklaşım, dinamik bir yapı, yaşam kalitesi gibi ifadeleri barındıran farklı bir tanımlamaya girmiştir. Artık dönüşüm çalışmaları, yenileme, soylulaştırma, sağlıklaştırma değişik uygulama metotları ile insan ihtiyaçlarını sağlayan aynı zamanda bölgenin kültürel dokusu, tarihi yapısı ile de uyum sağlayan bir boyutta gerçekleştirilmektedir. Başta yerel yönetimler olmak üzere, özel işletmeler, bölge halkı ile ortak bir çalışma sonucu ortaya çıkan dönüşüm ile sadece bölge halkının değil iç ve dış ziyaretçilerinin de ilgisini çekmektedir.

İnsanlar bir kenti ziyaret ettiklerinde geçmişin izlerini taşıyan tarihi yapılar yanında bozulmamış kültürel değerler ve bölge halkı ile bir arada olabileceği destinasyonları tercih etmek istemektedir. Bunun sağlanması da ancak artan nüfusun, sanayileşmenin getirdiği olumsuz etkilerin en aza indirilmesi ya da ortadan kaldırılması ile canlı şehirler inşa edilmesidir.

Türkiye, dünyadaki her türlü değişimden ve gelişimden etkilenebilen coğrafi bir konuma, genç nüfus yoğunluğundan da kaynaklanan dinamik bir yapıya sahiptir. Özellikle İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa gibi şehirler bu değişim ve gelişimlere daha hızlı uyum sağlar. Dünyada gerçekleşen kentsel yapılaşmalar, dönüşüm çalışmaları da Türkiye’de özellikle Cumhuriyet ile yoğun bir şekilde yaşanmış en son yaşanan büyük depremler ile de yasalaşmıştır. 2000’li yıllar itibari ile dünyada yaşanan değişim Türkiye’de de yerini bulmuş ilk zamanlar öncelikli amaç yeni binalar yapmak olurken zaman içinde özel şirketlerinde bu işe girmesiyle kar amacı devreye girmiş ama son yıllarda yaşanabilir alanlar yaratmak temel amaç haline gelmiştir.

2000’li yıllar kentsel yenilmemenin hız kazandığı yıllar olmakla beraber, seyahat eğilimlerinin de değiştiği, sınırların ortadan kalktığı, seyahate katılma oranlarının arttığı bir dönemde başlangıcı olmuştur. Değişen insan ihtiyaçları beraberinde değişen turizm davranışlarına ve beklentilerine sebep olmuştur. İnsanlar artık İstanbul gibi büyük şehirlere geldiğinde boş zamanlarını en verimli şekilde değerlendirmek istemektedir. Turistlerin tarihi dokuyu hissedebilmek, daha fazla sanatsal etkinliklere katılmak, daha fazla eğlenmek, inancına göre ibadet edebilmek vb. arzularını gerçekleştirebilmesi için kentin buna imkan verebilecek altyapı,

üstyapı olanakları, korunmuş-yenilenmiş tarihi alanları, dünyada örnekleri olan merkezi büyük parkları, bahçeleri, daha fazla rekreatif faaliyetleri sağlıyor olabilmesi gerekmektedir.

Türkiye son yıllarda bu gerekliliği fark ederek İstanbul gibi büyük şehirlerde kentsel dönüşüm çalışmalarını bu amaçlarla gerçekleştirmektedir. Özellikle tarihi yarımada gibi bölgeler tarihi dokunun yıpranmaması açısından rekreasyon yapılırken en çok dikkat edilmesi gereken bölgelerdir ve bu bölgelerde dönüşüm çalışmaları devam etmektedir. Yeni konutların yapılması, tarihi binaların restorasyonu, altyapı-üstyapı inşaatları gibi dönüşümün farklı uygulama yöntemleri ile bölgeler yenilenmeye çalışılmaktadır.

Bu çalışmada turizm ve rekreasyon alanları açısından önemli bir destinasyon olan ve dönüşümün yoğun yaşandığı İstanbul'u ziyaret eden turistlerin bu bölgedeki yenilenme çalışmalarına yönelik beklenti ve algılarının belirlenmesi amacıyla anket uygulanmıştır. Elde edilen sonuçlar göstermiştir ki İstanbul dönüşüm alanları bölgeyi ziyaret eden turistlerin beklentilerini (0,07) karşılamıştır. Bu oran çok yüksek olmamakla birlikte olumsuz bir eğilime yönlenebileceği gibi daha da yükselebilir.

Araştırmanın sonucunda ulaşılan veriler değerlendirildiğinde turistlerin İstanbul'da uygulanan kentsel dönüşüm çalışmalarından memnun kaldıkları ifade edilebilir. Ancak bunun yanında görülmektedir ki memnuniyet derecesi çok yüksek oranda değildir. Turistler ile yapılan birebir anketler ve yerel yönetimler ile yapılan görüşmeler çerçevesinde elde edilen sonuçlar ve değerlendirmeler aşağıdaki şekilde sıralanabilir.

- İstanbul'daki tüm ilçelerde kentsel dönüşüm müdürlükleri olmamakla birlikte kentsel dönüşüm projeleri yoğunlukla yerel idareler önderliğinde özel şirketler ile ortak olarak yürütülmektedir.
- Kentsel dönüşüm karar alma sürecinde mülk sahipleri ve yerel halkın fikrinin alınması ve bu doğrultu da hareket edilmesi gerekliliği, projelerin süresini uzatmakta ancak bu durum yerleşik halk için olumlu bir şekilde sonuçlanmaktadır.

- Kentsel dönüşümün yaşandığı özellikle tarihi bölgelerde dokuların bozulmaması, tahrip edilmemesine özen gösterildiğinden ve bu bölgelerdeki yasal düzenlemelerin gerekliliklerinden projeler kısa sürede tamamlanamamaktadır. Bu durum seyahate gelen turistler için olumsuz bir etki yaratmaktadır (iş araçları, gürültü, toz, kalabalık, inşaatlardan kaynaklanan bir kirliliğin oluşması vb.).
- Görüşülen yerel yönetim idarecilerinin şehir halkının rekreasyon ihtiyacının farkında olduğu belirlenmiş bu sebeple oluşturulan birçok projede spor, dinlenme, eğlenme alanlarının oluşturulduğu, bireysel ya da grup olarak etkinliklere katılabilme imkanlarının sunulduğu gözlemlenmiştir.
- Özellikle yoğun turizm hareketlerinin yaşandığı destinasyonlarda yıkıp yeniden inşa etme uygulamalarından çok bina bazında ya da tarihi dokular çerçevesinde restorasyon uygulamaları yapıldığı görülmüştür. Bu dönüşümler hem tarihi değerlerin turistlere kullanımına açılmasını hem de ekonomik değerinin artmasını sağlamaktadır.
- İstanbul’da yapılan ya da planlanan kentsel dönüşüm uygulamalarına bakıldığında hala konut sayılarının arttırılması, özelliğini kaybetmiş, yıkılmış bölgelerin yenilenmesi amacını taşıdığı görülmüştür.
- Yoğun nüfus, trafik sorunu, altyapı problemleri, değişen sosyo-ekonomik konumlar, olumsuz gruplaşmaları ortadan kaldırmak amacı ile yapılan kentsel dönüşüm projelerinde hala istenilen amaçlara yeteri kadar ulaşılamadığı hatta bazı projelerde konut yapmanın ötesinde amaçların bulunmadı tespit edilmiştir. Bu şekilde yapılan inşaatların ilerleyen süreçlerde yıkılıp yeniden yapılması gerekliliğinin oluşacağı bilinmektedir.
- Turizmin yoğun olarak yaşandığı bölgelerde gerçekleşen yenileme çalışmaları fiyatları da arttırmakta bu durum da yerleşik halkın bölgeden taşınmasına ya da değerlendirilen ev ve dükkanlarını kiralamasına neden olmaktadır. Her iki durumda da proje bölgesinin sosyo-kültürel yapısı değişmektedir.

- Turistler ile birebir yapılan görüşmelerde turistlerin genel olarak beklentilerinin karşılandığı, seyahatlerinde mutlu oldukları gözlemlenmiştir. Ancak İstanbul'un pek çok yerinde aynı anda devam eden kentsel dönüşüm çalışmaları dolayısıyla oluşan araç trafiği, gürültü kirliliği, inşaat atıkları gibi bazı sorunlar ile karşılaştıkları da belirtilmiştir.

Çalışma kapsamında elde edilen sonuçlar dikkate alındığında görülmektedir ki özellikle 2000'li yıllar itibari ile İstanbul'da başlayan kentsel dönüşüm çalışmaları, İstanbul'un nüfusu arttıkça, yerel halkın ihtiyaçları yenilendikçe, gelen turist davranışları değiştikçe devam edecektir. Ancak bu süreçte önemli olan yerel halkın yaşam kalitesi ile birlikte İstanbul'un sahip olduğu tarihi ve kültürel yapının da korunarak yenilenmesidir. Çalışma kapsamında turistlerin bu yöndeki olumlu algısını daha da yükseltmek ve dönüşüm çalışmaları çerçevesinde daha fazla turizm ve rekreasyon alanları oluşturmak ve var olanları da korumaktır.

KAYNAKÇA

- 1/100.000 Ölçekli İstanbul (2009). (Çevrimiçi). İBB İmar ve Şehircilik Daire Çevre Düzeni Planı Raporu Başkanlığı, Şehir Planlama Müdürlüğü, <http://www.planlama.org/> , 23 Mart 2018.
- Afet, Acil Durum Ve Sivil (2012). T.C. Başbakanlık, Afet Ve Acil Durum Savunma Hizmetleri Yönetimi Başkanlığı, (Çevrimiçi), Kanunu Tasarısı Taslağı <http://www.afad.gov.tr/>, 28 Mart 2018.
- Ağlönü, A., Mengütay, S. (2009). Yerel Yönetimlerde Rekreatyon Hizmetleri Ve Model Belirleme. Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi, 6 (2), s.160-176.
- Akesen, A. (1978). **Türkiye’deki Ulusal Parkların Açık hava Rekreatyonu Yönünden Nitelikleri ve Sorunları (Örnek: Uludağ Ulusal Parkı)**, İstanbul, İ.Ü. Orman Fakültesi Yayını.
- Akkar, Z., M. (2006). “Kentsel Dönüşüm Üzerine Batı’daki Kavramlar, Tanımlar, Süreçler ve Türkiye”, **Planlama Dergisi**, 2006/2: 29-38.
- Altaban, Ö. (1990). 1980’li Yıllarda İngiliz Planlama Deneyimleri, ODTU MFD, (10:1-2) s.75-101.
- Andersen, H.S. (1999). “Housing Rehabilitation and Urban Renewal In Europe: A Cross Nationalanalysis of Problems and Policies”, in **Housing renewal in Europe** Ed.Andersen H.S. And Leather, P., Bristol, The Policiy Press, s. 241-277.
- Ardahan, F., Turgut, T., ve (2016). **Her Yönü ile Rekreatyon**, Ankara, Detay Kalkan, K. Yayıncılık.

- Argan, M. (2007). **Eğlence Pazarlaması**, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Arslan, S. (2013). **Serbest Zaman- Rekreasyon ve Serbest Zaman Eğitimi**. Ankara, Nobel Yayınevi.
- Arslan, S. (1996). “Yükseköğretim Kredi ve Yurtlar Kurumu’na Bağlı Yurtlarda Kalan Bayan Öğrencilerin Rekreasyon (Boş Zaman Değerlendirme) Sorunları Üzerine Bir Araştırma”, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Ataöv, A., Osmay, S. (2007). “Türkiye’de Kentsel Dönüşüme Yöntemsel Bir Yaklaşım”, METU Journal Of The Faculty Of Architecture, 2, s. 57-82.
- Aydın, A.H., Çamur, Ö. (2016). “Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Başarılı Dünya Örnekleri: Danbara, Solidere, Rio De Janeiro”, **Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi**, Cilt 6, Sayı 1, s.53-68.
- Balcı, V., ve İlhan, A. (2006). Türkiye’deki Üniversite Öğrencilerini Rekreatif Etkinliklere Katılım Düzeylerinin Belirlenmesi, **Spormetre Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi**, 4 (1), 11-18.
- Bayraktar, E. (2006). **Gecekondü ve Kentsel Yenileme**, Ankara, Ekonomik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Belediye Kanunu. (2005). T.C. Başbakanlık, Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, (Çevrimiçi) <http://www.basbakanlik.gov.tr/>, 29 Mart 2018.

- Broadhurst, R. (2001). **Managing Environments For Leisure and Recreation**, New York, Routledge.
- Bucher, C. (1972). **Foundations of Physical Education**, The C.U, Saint Louis, Mosby Company.
- Butler, G. D. (1940). **Introduction To Community Recreation**, Newyork And London, Mcgraw-Hill.
- Butler, G. D. (1976). **Introduction to Community Recreation**, Newyork and London, Mcgraw-Hill.
- Bütünleşik Kentsel Gelişme Stratejisi ve Eylem Planı- KENTGES, 2010-2023. (2010). (çevrimiçi), <http://www.kentges.gov.tr/>, 206.03.2018.
- Ceylan, A. (2007). Yaşam Kalitesinin Arttırılmasında Kentsel Yeşil Alanların Önemi ve Kentsel Dönüşüm ile İlişkilendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Clawson, M., Knetsch, J. L. (1971), **Economics of Outdoor Recreation**, Baltimore, John Hopkins Press.
- Coşkun, İ. O. (2013). Rekreasyon ve Turizm İlişkisi, İçinde: M. Arğan (Editör). **Rekreasyon Yönetimi**, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, s. 57-81.
- Çardak, F. S. (2011). “Kentsel Dönüşüm Bağlamında TOKİ Konutlarının İncelenmesi: Yüreğir Sinanpaşa Kentsel Dönüşüm Projesi ve Aksantaş TOKİ Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.

- Demirkıran, S. (2008). “Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü: Bursa Büyükşehir Belediyesi Örneği”, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trakya.
- Dinçel, A. (2017). Kentsel Dönüşümün Sosyal Boyutu, Kentsel Dönüşüm Dergisi, [Http://Www.Kentseldonusumdergisi.Com/Kentsel-Donusumun-Sosyal-Boyutu/](http://Www.Kentseldonusumdergisi.Com/Kentsel-Donusumun-Sosyal-Boyutu/).
- Driver, B.I., Toucher, S.R. (1974). **Elements Of Outdoor Recreation Planning**, Ann Arbor, MI: University Of Michigan Press.
- Edginton, C.R. Ford, P.M (1989). **Leadership in Recreation and Leisure Service Organization**, 2nd Edition, John Wiley & Sons Inc.
- Ekonomik Kalkınma Ve İşbirliği Örgütü-OECD (2008). Metropolen Alan İncelemesi Raporu, İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü.
- Ekonomitrend (2017). (çevrimiçi), <http://www.ekonomitrend.com/dunyadaki-kentsel-donusum-calismalari/> 15.02.2018.
- Ekonomitrend [Http://Www.Planlama.Org/Index.Php/Planlama-Guendemi/Plan-Oernekleri/99-Londra-Dok-Alan-Doenueuem-Projesi-Dockland](http://Www.Planlama.Org/Index.Php/Planlama-Guendemi/Plan-Oernekleri/99-Londra-Dok-Alan-Doenueuem-Projesi-Dockland)
- Erden Erbey, D. (2004). “Kentsel Koruma ve Yenileşmede Dönüşüm Projeleri – Eyüp Rehabilitasyon Projeleri”, **Planlama Dergisi** (4), s.79-89.

- Eren, F. (2006). “Kentsel Dönüşümlerde Kamu-Özel Ortaklıkları ve Özel Girişiminin Dönüşümdeki Varlığı: Konya Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Erkan, N. (1975). **Boş Zamanları Değerlendirme (Rekreasyon)**, Çoğaltılmış Ders Notları, Ankara.
- GENÇ, F. N. (2012). “Yerel Yönetimler ve Kent Yenileme”, içinde **Yerel ve Kentsel Politikalar**, Ed. M.A. Çukurçayır, A. Tekel, Çizgi Kitabevi, Konya, s.137-168.
- Genç, F.N. (2008). “Türkiye’de Kentsel Dönüşüm: Mevzuat ve Uygulamaların Genel Görünümü”, **Yönetim ve Ekonomi**, Cilt:15, Sayı 1, Celal Bayar Üniversitesi İİBF, 115-130.
- Genç, F.N. (2014). “Gecekonduyla Mücadeleden Kentsel Dönüşüme Türkiye’de Kentleşme Politikaları”, **Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi**, Cilt: 1, Sayı: 1, s. 15-30.
- Glass, R. (1964). Introduction: Aspects of Change. in London: Aspects of Change, ed. Centre for Urban Studies, London, MacKibbon and Kee.
- Göçer, E., Baş, M. (2012). (Çevrimiçi) “Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Turizm”, Erişim: <http://www.mehmetbas.com/>, 28.03.2018.
- Gökbulut, Ö. (1996). Kentsel Yenilemenin Değişen Anlam Ve Boyutları, Planlama Dergisi, 14, s.34-38.
- Görgülü, Z., Dinçer, İ., (2006). İstanbul’un Eylem Planlamasına Yönelik Enlil, Z., Örnek Özden, E., Mekânsal Gelişme Stratejileri Araştırma Ve Model

- Kurtarı, E., Altınok E. Geliştirme İşi, 3. Bölüm Mahalle Ölçeğinde Kentsel Dönüşüm Modeli Küçükbakkalköy Örneği, İstanbul Yıldız Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, İstanbul.
- Gunter, B. (1987). “The Leisure Experience: Selected Properties”, **Journal of Leisure Research**, 19, s.115–130.
- Gül, T., Karaçar E., (2014). **Rekreasyona Giriş**, Ed. Yaylı, A., Ankara, Kement, Ü., Paslı, M. M., Detay Yayıncılık.
- Yayla. Ö., Erol, E. Ve Göker, G.
- Gül, T., Karaçar E., (2014). **Rekreasyona Giriş**, Yaylı, A., (Editör). Kement, Ü., Paslı, M. M., Ankara, Detay Yayıncılık.
- Yayla. Ö., Erol, E., Göker, G.
- Gürler, E. (2003). “Kentsel Yeniden Üretim Süreci Üzerine Karşılaştırmalı Çalışma: İstanbul Örneği”, **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu Bildiriler Kitabı**, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım Yayın Merkezi, İstanbul.
- Hacıoğlu, N., Gökdeniz, (2009). **Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi**, 2. Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Hall, M. C., & Page, S. J. (2002). **The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space**, 2nd Edition, London, Routledge.
- Hall, M.C., Page, S.J. (2014). **The Geography of Tourism and Recreation: Environment, Place and Space**, 4. Baskı, London,

Routledge.

- Hazar, A. (2014). **Rekreasyon ve Animasyon**, 4. Baskı, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Horner, S., Swarbrooke, J. (2005). **Leisure Marketing As a Global Perspective**. Butterworth-Heinemann.
- İstanbul Bölge Planı, 2010-2013 (2010). T.C. İstanbul Kalkınma Ajansı, [Http://Www.İstka.Org.Tr/](http://www.istka.org.tr/), 25 Mart 2018.
- İstanbul Uluslararası Finans Merkezi Projesi (İUFM) (Çevrimiçi), Altyapı Komitesi Çalışma Raporu ve 2011 Eylem Planı, (2011), [http://İfm.İbb.Gov.Tr/](http://ifm.ibb.gov.tr/) , 22 Mart 2018.
- İstanbul Üniversitesi aves.istanbul.edu.tr/ImageOfByte.aspx?Resim=8&SSNO=1&USER=3222
- Jeffrey, P. Ve Pounder, J. (2000). Physical And Environmental Aspects, **Urban Regeneration**, Roberts and Sykes Eds, Sage Publications, London.
- Jensen, C.R. (1977). **Leisure And Recreation: Introduction And Overviewed**, Lea & Febiger.
- Kara, F., Sinan K., Ali D., Arif K. (2008). “Eminönü ve Fatih İlçelerinin Rekreasyon Alanlarının Şehir Coğrafyası Açısından Değerlendirilmesi”, **Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt:7, Sayı:25, s.157-169.
- Karadağ, D. (2008). (Çevrimiçi) Kentsel Dönüşüm Tarihi <http://v3.arkitera.com/g67-kentsel-donusum.html?year=&aID=794>, 15.05.2028.

- Karaküçük, S. (2005). **Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme**, Beşinci Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi.
- Karaküçük, S. (2008). **Rekreasyon Boş Zamanları Değerlendirme**, Altıncı Baskı, Ankara, Gazi Kitabevi.
- Karasar, N. (2005). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- Keleş, R. (1980). **Kent Bilim Terimleri Sözlüğü**. Ankara, TDK Yayınları.
- Kesici T., Kocabaş Z. (1998). **Biyoistatistik**, Ankara, Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Kıray, M. (1982). “Modern Şehirlerin Gelişmesi ve Türkiye’ye Has Bazı Eğilimler”, **Toplumbilim Yazıları**, Ankara, Gazi Üniversitesi İİBF, Yayın No: 7, 265-273.
- Kocabaş, A. (2012). “Yeşil Sürdürülebilir Kentsel Dönüşüm: Kavramsal Çerçeve ve Uygulama Araçları”, (çevrimiçi)
http://www.planlama.org/dokuman/pdf/Yesil_Surdurulebilir_Kentsel_Donusum.pdf, 10.03.2018.
- Kocamemi G. N. (2006). “Kentsel Dönüşüm Süreci Kızılçeşme Örneği”, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Koçyiğit, M., Yıldız, M. (2014). “Yerel Yönetimlerde Rekreasyon Uygulamaları: Konya Örneği”. **International Journal Of Science Culture And Sport**, 2, s.211-223.
- Kraus, R. G. (1977). **Recreation Today Program Planning and Leadership**, 2. ed., California, Goodyear Publishing

Company.

Kültür Ve Turizm Bakanlığı, <http://www.ktbyatirimisletmeler.gov.tr/tr,11492/saglik-ve-termal-turizmi-tanimi.html>,

Lee P, Murie A, Gordon D. (1995). “Area Measures of Deprivation: A Study of Current And Best Practice in the Identification of Poor Areas In Great Britain”, **Centre for Urban and Regional Studies**, University of Birmingham, Birmingham.

Leitner, M. J., Leitner, S. (2004). **Leisure in Later Life**. New York, Haworth F. Press.

Lumpkin, A. (1990). **Physical Education and Sport: A Contemporary Introduction**, 2. bs, USA, Times Mirror Mosby College Publishing.

Mc Lean, D., Hurd, A., ve Rogers, N. B. (2008). Kraus' Recreation And Leisure in Modern Society 8. Ed., Newyork And London, USA, Jones And Bartlett Publishers.

Mieczkowski, Z. (1990). **World Trends in Tourism And Recreation**, New York, Peter Lang Publishing.

Oğuz, D., Saygı, H., Akpınar, N. (2010). “Kentiçi Endüstri Alanlarının Dönüşümüne Bir Model: İzmit Sekapark”, **Coğrafi Bilimler Dergisi**, Cilt 8, Sayı 2, s.157-167.

Orel, F. D., & Yavuz, M. C. (2003). “Rekreasyonel Turizmde Müşteri Potansiyelinin Belirlenmesine Yönelik Bir Pilot Çalışma”, **Çukurova Sosyal Bilimler Dergisi**, 11 (11), s. 61-76.

Osmay, S. (1999). “1923’ten Bugüne Kent Merkezlerinin Dönüşümü”, Cumhuriyetin 75.Yılı Toplantıları,

Ankara.

- Ozankaya, Ö. (1980). **Toplumbilim Terimleri Sözlüğü**, 2. Baskı, TDK Yayını, Ankara.
- Öner, Ş. (2007). “Kentsel Yenileme Kapsamında Kentsel Dönüşüm Projelerinin İstanbul Küçükçekmece Kentsel Dönüşüm Projesi Örneğinde İrdelenmesi”, Zonguldak Karaelmas Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- Özakbaş, D. (2015). “1950 Yılı Sonrası İstanbul’da Konut Alanlarının Oluşumu ve Sorunları”, **Tarih Okulu Dergisi (TOD)**, Yıl 8, Sayı XXII, s. 415-448.
- Özdamar K. (1999). **Paket Programları İle İstatistiksel Veri Analizi**, 2. Baskı, Eskişehir, Kaan Kitabevi.
- Özdemir, D. (2003). “Yeniden Canlandırma Projelerinde Kültür, Turizm ve Emlak Piyasaları Üzerine Kurulu Stratejilerin Başarı(sızlık) Koşullarının İncelenmesi”, **Kentsel Dönüşüm Sempozyumu**, TMMOB Şehir Plancıları Odası, YTÜ Basım Yayın Merkezi, İstanbul, ss.384-397.
- Özden, P. P. (2006). “Türkiye’de Kentsel Dönüşümün Uygulanabilirliği Üzerine Düşünceler”, **İ.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**, No:35, 215-233.
- Özden, P.P. (2008). **Kentsel Yenileme: Yasal Yönetmelik Boyut, Planlama ve Uygulama**, Ankara, İmge Kitabevi.
- Özden, P.P. (2001). “Kentsel Yenileme Uygulamalarında Yerel Yönetimlerin Rolü Üzerine Düşünceler ve İstanbul Örneği”, **İ.Ü.Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi**,

No:23-24, s.255-270.

- Özden, P.P. (2016), **Kentsel Yenileme: Yasal Yönetmelik Boyut, Planlama ve Uygulama**, Ankara, İmge Kitabevi.
- Parasuraman, A., Berry, L. (1991). "Refinement And Reassessment Of the L. And Zeithaml V.A. Servqual Scale", **Journal Of Retailing**, 67(4), 420-450.
- Roberts, P. (2000). The Evolution, Definition And Purpose of Urban Regeneration, Roberts, P. And Sykes, H. Eds., **Urban Regeneration: A Handbook**, Sage Publications, London, Routledge.
- Rossmann R.J., Schlatter E.B. (2011). **Recreation Programming Designing Leisure Experiences**, 5th Edition, United States, Sagamore Publishing.
- Saat, M. (1999). "Kavramsal Hizmet Modeli Ve Hizmet Kalitesini Ölçme Aracı Olarak Servqual Analizi", **G.Ü.İ.İ.B.F. Dergisi**, 3, s.107-118.
- Sağcan, M. (1986). **Rekreasyon ve Turizm**, İzmir, Cumhuriyet Basımevi.
- Sekaran, U. (2000). **Research Methods for Business: A Skill Building Approach**. UK, Wiley&Sons.
- Sekmen, S. (2007). "Kentsel Dönüşüm Üzerine Bir Model Önerisi: İzmir - Ferahlı Mahallesi Örneği", **Ülksek Lisans Tezi**, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Sevil, T. (2012). Boş Zaman ve Rekreasyon: Kavram ve Özellikler içinde S. Kocaekşi (Editör), **Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi**, (s. 2-25), Anadolu

Üniversitesi Yayını.

- Seydioğulları, H., S. (2016). “Yeni Yasal Düzenlemelerle Kentsel Dönüşüm, Planlama Dergisi”, 26(1), s.51-64.
- Sivrikaya Ö, Doğu G. (2011). “Düzce Belediyesi’nin Spor Hizmetleri İçin Örnek Bir Yönetim Modeli”, **Pamukkale Spor Bilimleri Dergisi**, 2 (3), s. 52-74.
- Şenyapılı, T. (1998). **Cumhuriyet’in 75. yılı Gecekonduunun 50. yılı, 75 yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, İstanbul, Tarih Vakfı.
- Şişman, A. ve Kibaroglu, D. (2009). “Dünyada ve Türkiye’de Kentsel Dönüşüm Uygulamaları”, TBMM Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 12. Türkiye Harita Bilimsel ve Teknik Kurultayı, Ankara.
- T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı, Yatırım ve İşletmeler Genel Müdürlüğü. (Çevrimiçi). <http://yigm.kulturturizm.gov.tr/>, 12.02.2018.
- Taylor, P. (2011). **Torkildsen's Sport And Leisure Management**, 6. Edition, New York and London, Routledge.
- Tekeli, İ. (1998). “Türkiye’de Cumhuriyet Döneminde Kentsel Gelişme ve Kent Planlaması, **75 Yılda Değişen Kent ve Mimarlık**, Ed. Yıldız Sey, İstanbul, Tarih Vakfı Yayınları, s.1-24.
- Tekeli, İ. (2011). **Kent, Kentli Hakları, Kentleşme ve Kentsel Dönüşüm**, İstanbul, Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Tekeli, İ. (1991). **Kent Planlaması Konuşmaları**, TMMOB

Yayını, Ankara.

- Tekin, A. Nebioğlu, F., Özdağ, S., Akçakoyun F., Yaman, Ç. (2009). “Turizm Destinasyonunda Bulunma Kriterine Göre Belediye Rekreasyon Hizmetlerinin Karşılaştırılması”, **Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi**, Cilt:6, Sayı:1, s.848-857.
- Tez, Ö, Doğan, Ö, Yavaş, Ö, Erkaya, E. Tavazar, H., Güzel, P. (2014). “Yerel Yönetimlerde Serbest Zaman ve Rekreasyon Hizmetleri (İzmir İli Örneği)”, **International Journal Of Science Culture and Sport**, Special Issue 1, s.511-524.
- Tezcan, M. (1994). **Boş Zamanların Değerlendirilmesi Sosyolojisi**, Ankara, Atilla Kitapevi.
- Thomas, D. (2002). *Architecture and the Urban Environment: A Vision For The New Age*, Oxford, Architectural Press.
- Tiesdell, S., Oc, T., Heath, T. (2013). **Revitalizing Historic Urban Quarters**, London, Routledge.
- Topçu, T. (2008). “Kentsel Dönüşüm, Genel Esaslar ve Türkiye’de Uygulanmakta Olan Projeler”, İstanbul Büyükşehir Belediyesi İçin Hazırlanan Sunum, İBB Kentsel Dönüşüm Müdürlüğü.
- Torkildsen G. (2012). **Leisure And Recreation Management**, 4. bs, Routledge.
- Turok, I. (2004). “Kentsel Dönüşümde Yeni Eğilimler ve Yönetişim”, **Uluslararası Kentsel Dönüşüm Uygulamaları Sempozyumu’nda Sunulan Bildiri**, İstanbul, 27-30 Kasım, s: 25-30.
- Turok, I. (2007). **Kentsel Dönüşümde Yeni Eğilimler ve Yönetişim**, **Uluslararası Kentsel Dönüşüm**

Sempozyumu Bildiriler Kitabı, İstanbul, TMMOB
Şehir Plancıları Odası Yayınları.

Türk Dil Kurumu (TDK) (2016). (Çevrimiçi)
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5afd3c5d5fb5b1.33338593, 10.01.2018.

Türk Dil Kurumu (TDK) (2016). (Çevrimiçi)
http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&arama=kelime&guid=TDK.GTS.5afd3cc0518354.38225573, 10.01.2018.

Türkay, O. (2009). Rekreasyon, 2. Baskı, Editörler: Şehnaz Demirkol, Burhanettin Zengin, **Turizm İşletmeleri**, Sakarya, Değişim Yayınları.

Türkiye Büyük Millet Meclisi (2005). Kentsel Dönüşüm Ve Gelişim Kanunu Tasarısı, T.C. Başbakanlık, Kanunlar ve Kararlar Genel Müdürlüğü, Erişim: <http://www.tbmm.gov.tr/>, 28 Mart 2012.

Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı. (1996). B.M. İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II, İstanbul.

Üstündağ, Ö. (2013). “Kentsel Dönüşüm Çalışmalarında Coğrafyacıların Rolü Nedir? Ne Olmalıdır?”, **Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, Cilt: 23, Sayı: 2, s.15-29.

Warn, S. (1999). **Recreation And Tourism: A Changing Industry**, London, Nelson Thornes.

- Weiskopf, D.C. (1982). **Recreation and Leisure: Improving The Quality of Life**, Boston, Allyn And Bacon.
- Williams, A M And Shaw, G. (2009). “Future Play: Tourism, Recreation And Land Use – A Foresight Review”, **Land Use Policy** 12 S1: s. 326-335.
- Williams, A., Shaw, Gareth (2009). “Future Play: Tourism, Recreation and Land Use – a Foresight Review”, **Land Use Policy** 12(1), s. 326-335.
- Wu, H.C., Liu, A, ve Wang, C.H. (2010). “Taiwanese University Students’ Perceived Freedom and Participation in Leisure”, **Annals Of Leisure Reserach**, 13(4), s.679-700.
- Yenice, M.S. (2012). “Kentsel Dönüşüm Politikaları için Karşılaştırmalı Bir Analiz; Fransa, Hollanda ve Türkiye Deneyimleri”, 24.Uluslararası Yapı ve Yaşam Kongresi, Bursa, , s.219-225.
- Yıldız, R., Çıracı, H. (2006). “5216 Sayılı Yeni Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nun Stratejik Mekânsal Planlama Yaklaşımı Açısından Değerlendirilmesi”, **İTÜ Dergisi/A**, Cilt:5, Sayı:2, Kısım:2, s. 199-208.
- Yoon, Y. (2002). “Development Of A Structural Model For Tourism Destination Competitiveness From Stakeholders' Perspectives”, Unpublished Doctoral Dissertation, Virginia, Graduate Faculty Of Virginia Polytechnic Institute And State University.
- Yukic T.S. (1970). **Fundamentals of Recreation**, 2nd Edition, New York, Harper & Row.

Yüksel, Ö.

(2007). “Kentsel Dönüşümün Fiziksel ve Sosyal Mekâna Etkisi: Kuzey Ankara Girişi Kentsel Dönüşüm Projesi”, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

AKADEMİK FAALİYET RAPORU

(Geçmiş - Aralık 2018)

Arş.Gör. Sezgi GEDİK

İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu
Otel, Lokanta ve İkram Hizmetleri
Turizm ve Otel İşletmeciliği

C: +905308959740
T: 21244000014310
F: 2124400351
sgedik@istanbul.edu.tr
<http://aves.istanbul.edu.tr/sgedik/>

Yaptığı Tezler

Yüksek Lisans, "Kruvaziyer Turların Pazarlama Faaliyetleri ve Türkiye Üzerine Bir Alan Araştırması ", İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TURİZM İŞLETMECİLİĞİ Temmuz, 2011.

Akademik Unvanlar/Görevler

Arş.Gör., İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ, SOSYAL BİLİMLER MESLEK YÜKSEK OKULU, 2010 - Devam Ediyor

Diğer Dergilerde Yayımlanan Makaleler

Muğan Ertuğral S., Akova O., Gedik S., "An Evaluation of Turkey's Renewable Energy Resources and Thermal Tourism Development", IJSES- International Journal of Social and Economic Sciences, vol.7, pp.39-45, 2017

Gedik S., "NEW APPROACH IN GASTRONOMY: THIRD WAVE COFFEE", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, vol.9, pp.811-814, 2016

İstanbullu Dinçer F.F., Dinçer M.Z., Gedik S., "ULUSLARARASI İKTİSADİ ÖRGÜTLERİN TÜRK TURİZM ENDÜSTRİSİNİN GELİŞİMİNDEKİ ROLLERİ", Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, vol.8, pp.1107-1113, 2015

Gedik S., "Kırsal Turizmin Kırsal Kalkınma Projeleri İçindeki Yeri: Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Güzergahı Kapsamında Bir İnceleme", IJSES International Journal of Social and Economic Sciences, vol.5, pp.35-39, 2015

Kitap veya Kitaplarda Bölümler

Muğan Ertuğral S., Gedik S., Akova O., "The Perception And Attitudes Of The Local People Towards Restoration Works And Tourism Development Applied In Historical Areas Of Istanbul", in: NEW TRENDS IN SOCIAL AND LIBERAL SCIENCES-2, Gölen Z., Serbestoğlu İ., Eds., Gece Kitaplığı, ANKARA, pp.641-650, 2017

Akova O., Muğan Ertuğral S., Gedik S., "Türkiye'de Çevresel Etik ve Çevre Hukuku Kapsamında Turizm Faaliyetlerinin Değerlendirilmesi", in: Sosyal ve Liberal Bilimlerde Yeni Yönelimler, BABACAN, H., ÖZER S., Eds., Gece Kitaplığı, ANKARA, pp.821-832, 2016

Gedik S., Demirkol Ş., "Kruvaziyer Turizmi", Deniz Turizmi, İSTANBULLU DİNÇER, F., ÇAKMAK, T.F., Ed., DETAY YAYINCILIK, ANKARA, ss.157-207, 2016

Dinçer M.Z., Yozcu S., Gedik S., "TURİZMDE TEMEL KAVRAMLAR", TURİZM İŞLETMECİLİĞİ TEMEL KAVRAMLAR VE UYGULAMALAR, Akova O., Kızıllırmak İ., Tanrıverdi H., Ed., DETAY YAYINCILIK, ANKARA, ss.1-26, 2015

Özdemir Güzel S., Gedik S., "TURİZM İŞLETMELERİ", TURİZM İŞLETMECİLİĞİ TEMEL KAVRAMLAR VE UYGULAMALAR, Akova O., Kızıllırmak İ., Tanrıverdi H., Ed., DETAY YAYINCILIK, ANKARA, ss.59-90, 2015

Erkol G., Gedik S., "TÜRKİYE'NİN DIŞ POLİTİKA İLİŞKİLERİNİN TURİZM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ ", DEĞİŞİK PERSPEKTİFLERİYLE TURİZM POLİTİKASI VE PLANLAMASI, Küçükaltan D., Çeken H., Mercan Ş.O., Ed., DETAY YAYINCILIK, ANKARA, ss.107-128, 2015

Hakemli Kongre/Sempozyum Bildiri Kitaplarında Yer Alan Yayınlar

- Akova O., Muğan Ertuğral S., Çetin G., Gedik S., "QUALITY MANAGEMENT SYSTEMS IN TURKISH HOTEL BUSINESS", INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON NEW TRENDS IN SOCIAL AND LIBERAL SCIENCES-4, TALLİN, ESTONYA, 6-7 Temmuz 2018, pp.1-10
- Muğan Ertuğral S., Gedik S., Akova O., "Bölgesel Kalkınma Kapsamında Tunceli İlinin Termal Turizmi Potansiyelinin Değerlendirilmesi", International EMI Entrepreneurship & Social Sciences Congress , LEFKOSA , KUZEY KIBRIS TÜRK CUM., 20-27 Nisan 2018, pp.1-10
- Muğan Ertuğral S., Gedik S., "HUMAN CAPITAL AND TOURISM RELATIONS IN TURKEY", INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON NEW TRENDS IN SOCIAL AND LIBERAL SCIENCES-4, TALLİN, ESTONYA, 6-7 Temmuz 2018, pp.1-10
- Gedik S., Muğan Ertuğral S., "The Effects of Marine Tourism on Water Pollution", 19th International Symposium on Environmental Pollution and its Impact on Life in the Mediterranean Region , ROMA, ITALYA, 4-6 Ekim 2017, pp.436-436
- Muğan Ertuğral S., Gedik S., Akova O., "THE PERCEPTION AND ATTITUDES OF THE LOCAL PEOPLE TOWARDS RESTORATION WORKS AND TOURISM DEVELOPMENT APPLIED IN HISTORICAL AREAS OF ISTANBUL", 2 nd INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON NEW TRENDS IN SOCIAL AND LIBERAL SCIENCES , Barselona, İSPANYA, 27-30 Nisan 2017, pp.56-56
- Dinçer M.Z., Özdemir Güzel S., Gedik S., "WHY TOURISTS PREFER STAYING WITH AIRBNB COMPARED WITH HOTELS", 7th Advances in Tourism Marketing Conference, Kazablanka, FAS, 6-9 Eylül 2017, pp.1-1
- Gedik S., Muğan Ertuğral S., Akova O., "KENTLEŞME OLGUSU İÇİNDE İSTANBUL'DAKİ REKREASYON ALANLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ", III. Uluslararası Türk Dünyası Araştırmaları Sempozyumu, BAKÜ, AZERBAYCAN, 25-27 Mayıs 2016, pp.100-110
- Akova O., Muğan Ertuğral S., Gedik S., "TÜRKİYE'DE ÇEVRESEL ETİK KAPSAMINDA TURİZM FAALİYETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ", INTERNATIONAL SYMPOSIUM ON NEW TRENDS IN SOCIAL AND LIBERAL SCIENCES, MİLANO, ITALYA, 28 Nisan - 1 Mayıs 2016, pp.101-101
- Dinçer M.Z., Gedik S., Özdemir Güzel S., "ALTERNATİF TURİZM KAPSAMINDA TÜRKİYE'DE SAĞLIK TURİZMİ YATIRIMLARININ DEĞERLENDİRİLMESİ", 1. ULUSAL ALTERNATİF TURİZM KONGRESİ, ERZİNCAN, TÜRKİYE, 7-9 Nisan 2016, ss.172-183
- Muğan Ertuğral S., Akova O., Gedik S., "The Impact of Turkish Renewable Energy Resources on Sustainable Thermal Tourism Development", II. Black Sea and the Balkans Economic and Political Studies Symposium (KABEP – 2015), ST. PETERSBURG, RUSYA, 9-13 Kasım 2015, pp.1278-1278
- İstanbulu Dinçer F.F., Dinçer M.Z., Gedik S., "Evaluation Of The Renewable Energy Resources In Turkish Tourism Industry And A Comparison Between Turkey And Balkan Countries", II. Black Sea and the Balkans Economic and Political Studies Symposium (KABEP – 2015), ST. PETERSBURG, RUSYA, 9-13 Kasım 2015, pp.1279-1279
- Gedik S., Muğan Ertuğral S., "Kırsal Kalkınma Projelerinin Turizm Çeşitlerinin Gelişimine Etkilerinin Değerlendirilmesi: Bakü-Tiflis-Ceyhan Ham Petrol Boru Hattı Güzergahı Kapsamında Bir İnceleme", 4. Ulusal Kırsal Turizm Kongresi , AFYON, TÜRKİYE, 8-11 Ekim 2015, ss.1-1
- İstanbulu Dinçer F.F., Gedik S., Özdemir Güzel S., "GASTRONOMİDE YENİ YAKLAŞIM: ÜÇÜNCÜ DALGA KAHVE", IV. DOĞU AKDENİZ TURİZM SEMPOZYUMU "GASTRONOMİ TURİZMİ", HATAY, TÜRKİYE, 17-17 Nisan 2015, ss.1-1
- İstanbulu Dinçer F.F., Dinçer M.Z., Gedik S., "ROLES OF THE INTERNATIONAL ORGANIZATIONS OF ECONOMY AND TOURISM IN THE PROMOTION OF THE TURKISH TOURISM INDUSTRY", INTERNATIONAL CONFERENCE IN ECONOMICS -2014, PRAG, ÇEK CUM., 3-5 Eylül 2014, pp.116-117
- İstanbulu Dinçer F.F., Dinçer M.Z., Gedik S., "BİLGİ EKONOMİSİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN TÜRKİYE TURİZMİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ", 11. Uluslararası Bilgi, Ekonomi ve Yönetim Kongresi, Valletta, MALTA, 27-30 Kasım 2013, pp.779-788
- İstanbulu Dinçer F., Dinçer M.Z., Gedik S., "KENTSEL DÖNÜŞÜM PROJELERİNDE YEREL YÖNETİMLERİN TURİZM VE REKREASYONUN GELİŞİMİNDEKİ ROLÜ", DEĞİŞEN DÜNYADA YEREL YÖNETİMLERİN MODERNİZASYONU, BİŞKEK, KIRGIZISTAN, 30-31 Mayıs 2012, pp.1-10
- İstanbulu Dinçer F., Dinçer M.Z., Gedik S., "ECONOMIC SIGNIFICANCE OF TOURISM SECTOR IN BALKAN COUNTRIES AND AN ANALYSIS OF THE TOURISM RELATIONS BETWEEN TURKEY AND BALKAN COUNTRIES", 2ND INTERNATIONAL BALKAN CONFERENCE-IBAC, TİRANA, ARNAVUTLUK, 10-15 Ekim 2012, pp.1-10
- Gedik S., Demirkol Ş., "KRUAZİYER TURİZMDE FAALİYET GÖSTEREN SEYAHAT AÇENTALARININ İSTANBUL'UN TANITIMINDAKİ YERİ VE ÖNEMİ", 9. GELENEKSEL TURİZM PANELİ, SAKARYA, TÜRKİYE, 15-15 Nisan 2010, ss.132-142
- Dinçer M.Z., Gedik S., "Sürdürülebilir Turizm Yaklaşımı İçinde İstanbul'daki 5 Yıldızlı Çok Uluslu Konaklama İşletmelerinin Çevre Duyarlılığının Değerlendirilmesi", XI. Ulusal Turizm Kongresi, AYDIN, TÜRKİYE, 2-5 Aralık 2010, ss.664-683